

România literară®

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

18 - 24 iunie 2003
(Anul XXXVI)

24

literatură

pagina

8

Poezii de
Angela
Marinescu

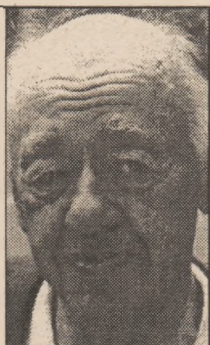

literatură

paginile

18
19

Eugen
Ionescu
subiect
de
polemică

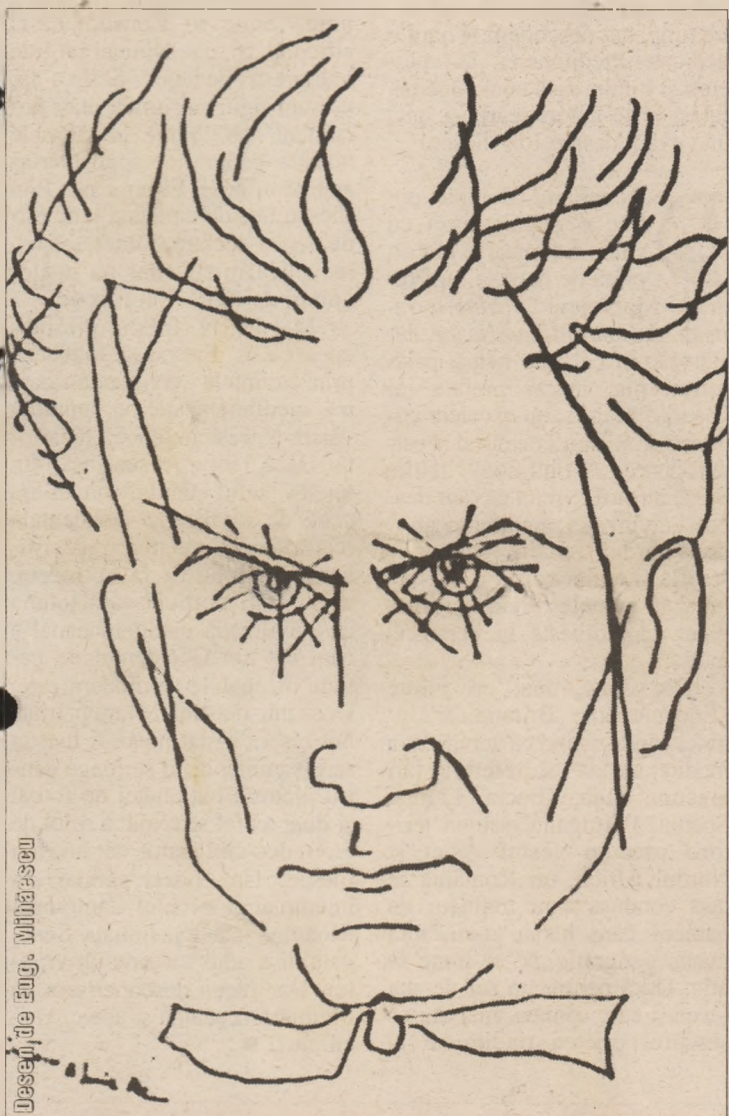

literatură

paginile

10
11

Florin Mugur
și
Virgil Mazilescu
la o nouă lectură

Desen de Eug. Mihailescu

A.E. Baconsky
văzut de
Ilie Constantin

pag. 12-13

EDITORIAL de Nicolae Manolescu

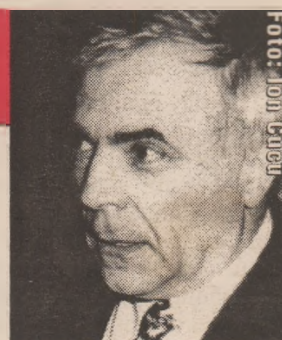

Foto: Ion Ciucu

Un scriitor de dicționar

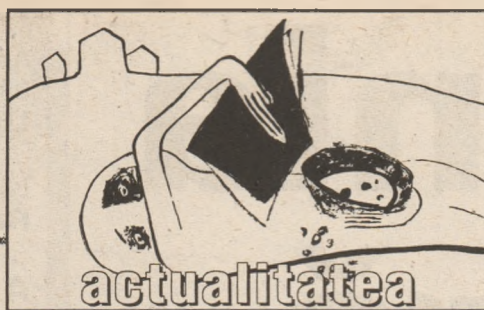
INE urmărește istoriile succesive ale literaturii române constată nu numai firești apariții de noi scriitori, dar și dispariția unora din cei reținuți anterior. După câte știu, n-a făcut nimeni o statistică. Nici măcar în privința intervalelor de timp semnificative pentru primirea numelor nu există date precise. E probabil că schimbările sînt evidente la distanță de cel puțin o generație. Dar, cum nu fiecare generație își are istoria ei literară, și aceasta este o simplă presupunere.

Un scriitor nelipsit din istoriile literare ale secolului XX, foarte prețuit de N. Iorga și de Ilarie Chendi, în perioada *Sămănătorului*, privit cu destulă rezervă de către critica modernă și din ce în ce mai rar editat și comentat după al doilea război (o excepție interesantă, I. Negoțescu, în 1955, cu ediție și prefață, probabil din motive conjuncturale care-l țineau departe pe estetul autor al *Poeziei lui Eminescu* de marea literatură), este ieșeanul Emil Gârleanu (4/5 ianuarie 1878 - 1 februarie 1914). A fost unul din primii președinți ai SSR (1911-1912), director al Teatrului Național din Craiova, 1911-1914, unde l-a chemat secretar literar pe Liviu Rebreanu și, în general, o personalitate culturală unanim recunoscută în epoca sa, colaborator la mai toate revistele și autor al unei cărți de proză între 1905 și 1910. Dintre acestea, numele îi este legat mai cu seamă de toate scurtele povestiri adunate sub titlul *Din lumea celor care nu cuvîntă* din 1910. S-a remarcat imediat că ele repetă *Histoires naturelles* ale lui Jules Renard, dar fără precizia de naturalist și fantezia de artist a francezului. Diluate, vagi, cu alunecări spre fabulă, cele mai multe nu sînt nici îndeajuns de valabile documentar, nici îndeajuns de poetice. O anume cruzime a hazardului o face

memorabilă pe aceea intitulată *Sărăcuțul*!, nelipsită pe vremuri din manualele de literatură pentru clasele primare, în care un cărăbuș purtat de vînt e cruțat de un cocoș, de un curcan și de un păun, păsări care i se par imense, dar cade victimă, tocmai cînd se credea salvat, unui sturz mai aproape de seama lui.

Ca literatură pentru copii, narațiunile despre necuvîntătoare vor rezista încă o bucată de vreme. Nu și cele pentru oameni mari, din *Bătrînii* și restul. Călinescu a văzut în unele ecoul sintetic al altor citorva prozatori de la 1900, cum ar fi Gane, Brătescu-Voinești sau Bassarabescu, nici unul însă foarte sigur de locul lui în istoriile viitoare ale literaturii. Nu e mare lucru de observat în legătură cu aceste narațiuni, banale ca subiect și anodine stilistic. Succesul, Gârleanu și l-a datorat mai ales uneia dintre ele, *Nucul lui Odobac*. Destul de consistentă epic și tipologic, povestirea poate fi considerată o ilustrare ideală a paradigmei sămănătoriste. E vorba de un nuc la fel de bătrîn ca și cel al cărui nume de familie îl poartă. Centenari amîndoi, bătrînul și nucul vor muri deodată, cînd cutuma va fi biruită de ambițiile unei tinere și energice femei din lumea nouă. Sadovenian, personajul Rujei nu e lipsit de relief psihologic. Toader Odobac se opune din răsputeri campaniei demolatoare pornită de Ruja, iar cînd constată că nu mai are încotro, se spînzură de crengile uriașului copac. Ideea este că o lume întreagă piere odată cu Odobac și cu nucul său. Povestea e decentă în idilismul ei încărcat de nostalgie ceea ce o face superioară altora din stirpea sămănătoristă.

Scriitor modest, nu prea harnic, dar onest, în sensul că-și aprecia corect limitele, Emil Gârleanu părăsește istoria literară cu aceeași discreție cu care a ieșit din viață, la doar treizeci și șase de ani. Îi rămîne, în compensație, ca și altora, prezența în tot mai generoasele dicționare literare. ■

EMEIA din fața mea e tânără, inteligentă, frumoasă. Evocăm prieteni comuni, ne amuzăm, râdem mult. Totul decurge minunat până o virăm spre politică. Era inevitabil să ajungem acolo, de vreme ce jurnalista americană pe care-o sorb din priviri și-a propus să scrie un articol despre România momentului „Dracula Parc”. A vizitat Branul, Brașovul, Sighișoara. L-a vizitat chiar și pe ministrul Agathon. Părerile mele coincid sută la sută cu observațiile ei, dar n-am de gând să cedez prea ușor tentației discursului pe-o singură voce. „Ce e rău că încercăm să scoatem un ban din poveștile cu Dracula? În fond, de la voi, americanii, am învățat să fim pragmatici!”

Nu duc perorația mai departe, pentru că mă umflă râsul: alăturarea cuvintelor „agathon” și „pragmatism” e cu adevărat comică. Prin fața ochilor îmi defilează cadavrele palmierilor dezțarați, aduși să moară, asemeni lui Ovidiu, la Pontul Euxin. În timp ce contemplan, înfiorat, funebrul peisaj, mă străfulgera un gând: dar dacă n-am înțeles întreaga subtilitate a proiectului „Dracula Parc”? Dar dacă dl. Agathon e marele preot al unei religii ce-și propune să exorcizeze primejdiile reprezentate de incisivii și caninii contelui-vampir?!

Tot pe picior greșit mă prinde și secvența următoare, când tânara îmi servește un citat din Iliescu referitor la americani: „Abia acum, după declarația președintelui vostru, înțeleg fervoarea pro-Dracula a românilor: voi trăiți în mit, fascinați de enigme și povești despre trecutul îndepărtat. De ce refuzați prezentul, când ați avea atâtea lucruri de arătat din România acestui moment, și nu din vremea nu știu cărui domnitor înșecat de sânge?”

Înainte să mă dumiresc (nu citisem încă declarația lui Iliescu, scoasă parcă din repertoriul

contrafort

de Mircea Mihaies

Club Mediteraneo

anilor '50: „Păi, americanii ce postură au, să se exprime despre vechi și nou, când există ca stat de vreo două sute și ceva de ani?”), jurnalista americană întorcea fraza pe toate fețele. „Aveți un președinte cam imprudent! Oare nu s-a gândit că argumentul lui poate fi întors foarte ușor? Iată, i-l și întorc: păi, voi, românii, sunteți un stat de două ori mai tânăr decât americanii! Unde erați voi la 1776, când noi ne declarăm independența? În plus, dacă n-ar fi existat la 1918 un american, Woodrow Wilson pe numele lui, ați fi tânjit încă după împlinirea «idealului național», așa cum tânjiți astăzi, steril, după unificarea cu Moldova!”

ARGUMENTE contra parcă aş avea, dar mi-e teamă că americanca, al naibii de bine informată (acum câțiva ani a publicat în revista „Lingua Franca” cel mai limpede, subtil și spectaculos studiu despre spațiul iugoslav pe care l-am citit vreodată) să nu invoce și cealaltă tâmpenie ieșită din gura slobodă a președintelui: „Când se dezvoltă civilizația noastră mediteraneană, occidentalii erau barbari, trăiau prin păduri în condiții de înapoiere istorică”!

Adevărul e că Ion Iliescu le trăneste cu atâta aplomb, încât pe moment îi paralizază orice reacție. Eu, de pildă, am simțit nevoie să alerg să mă conving că lucrurile sunt altfel decât le prezintă primul dintre români. Folosesc, deliberat, doar biblio-

grafie băstinașă, pentru că nu se știe cum e cu cărțile occidentale. Răsufu ușurat când descopăr că, într-adevăr, americanca nu minte și că „Declarația de Independență a Statelor Unite ale Americii” e datată 4 iulie 1776, și nu prin 1960, cum sugerează tonul președintelui nostru. Despre data de 1 decembrie 1918 — numai de bine.

Iau și „Atlasul geografic”, ediția din 1998 și, februarie, deschid la paginile unde, în toată splendoarea ei, descopăr harta României. Caut cu interes (v-am spus doar că sub șocul declarațiilor iliesciene creierul mi-a devenit o perfectă *tabula rasa*, de nu mai știu cum mă cheamă nici cu buletinul în față) cuvântul „Mediterranean”, pentru că presupun că de acolo provine sintagma prezidențială. Nu-l găsesc. Mai caut o dată. Mediterana asta parc-ar fi o mare, deci trebuie să fie marcată cu albastru. Vad ceva albastru, dar, ai naibii, autorii au falsificat denumirea: Marea Neagră. În engleză, Black Sea. În franceză, La Mer Noire. În latina strămoșilor noștri mediteraneeni, Pontus Euxinus.

Și totuși, Iliescu trebuie să știe el ceva: ca dovadă, de curând i-a medaliat pe masoni pentru „susținerea eforturilor țării noastre de integrare în structurile euroatlantice”. E limpede. N-a pomenit deloc despre „structurile mediteraneene”, că în alea suntem deja, nu? Dar recitesc textul și iar nu înțeleg: „Când se dezvoltă civilizația noastră mediteraneană, occidentalii erau barbari, trăiau prin pă-

duri în condiții de înapoiere istorică”. Reiau cuvânt cu cuvânt, accentuez când o sintagmă, când alta, și până la urmă înțeleg totul. Totul, în afara sintagmei „civilizația noastră mediteraneană”. Cine e acel „noi” în numele căruia vorbește Ion Iliescu? Între timp, am descoperit și hărțile dedicate Mediteranei, am parcurs și o faimoasă enciclopedie. Iarăși niște autori scârboși: nici un cuvânt despre Ion Iliescu!

DIN scrupul filologic, petrec o după-amiază cu splendida carte-abum, plină de hărți, a lui Predrag Matvejevic, *Mediterranean. A Cultural Landscape*, dar sfârșesc în cel mai negru pesimism: nici măcar prefata lui Claudio Magris, un excelent cunosător al istoriei central și est-europene, „A Philology of the Sea”, nu suflă vreun cuvânt despre „civilizația mediteraneană” de la nordul Dunării, locul unde se afla Oltenița natală a Iliescului și în numele căreia îmi imaginez că vorbește la persoana întâi.

Din două, una: ori minte „Encyclopedia Britannica”, atunci când susține că „civilizația mediteraneană” se referă la țări precum Italia, Grecia, Franța, Spania, Portugalia, sau la teritoriile precum vestul Asiei și Nordul Africii, ori România se lasă condusă cam multișor de oameni care habar n-au, nici măcar geografic, pe ce lume se află. Dacă pentru un șef de stat (același care spunea, mai an, că singurul prieten tradițional al

României a fost Marea Neagră!) noțiunile elementare de orientare în spațiu sunt atât de impenetrabile, la ce să ne așteptăm în materie de subtilități politice sau de competență economică?

Răbufnirile anti-occidentale ale lui Ion Iliescu — pentru că despre asta e vorba — trădează sfârșitul idilei cu lumea pe care-și închipuia c-o va îmbrobodi foloșind tehnici sugerate de amicii săi securiști. Perioada de grație acordată de Vest s-a încheiat și de-acum se așteaptă rezultatele: reforma economică, reforma politică și reforma morală. Dar despre ce reforme să mai vorbești, când șeful statului, cel a cărui primă îndatorire este apărarea Constituției, își bate joc cu cinism de documentul pe care a jurat? Scrie în Constituție, la articolul 16, că „Nimeni nu este mai presus de lege”? Scrie — dar nu sunt sigur că citim același document, de vreme ce atlasele noastre geografice spun lucruri atât de diferite. Ei bine, nea Iliescu decide că legea — de pildă, legea declarării intereselor — se aplică oricui, dar nu înșilor numiți de către el în funcție!

Mai există, firește, posibilitatea ca dl. Iliescu să înțeleagă prin cuvintele „civilizația noastră mediteraneană” o anumită vârstă a acesteia: epocă fanariotă. Dacă lucrurile stau așa, am înțeles: șeful statului român are chef de civilizația occidentală (care, spre știința măcar a consilierilor omului de la Cotroceni, e, pe mari porțiuni cam totuna cu „civilizația mediteraneană”) cam cât are Occidentul de națiuni incapabile de modernizare. Doar într-o astfel de țară patriarhal bisericii-stat poate fi luat în serios atunci când se roagă pentru victoria naționalei de fotbal și doar astfel se explică rolul de erou dez-civilizator al lui Ion Iliescu. Un episod similar s-a întâmplat la trecutul Campionat Mondial, când naționala Senegalului a adus cu sine un vrăjitor. Dar parcă descoperisem că Mediterana scaldă și apele Africii, nu?! ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție.
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 6, 8, 18, 19, 26, 27, 28), SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 3, 4, 5, 7, 20, 22, 23),
ECATERINA IONESCU (pag. 15, 16, 17, 21, 24, 30, 31, 32),
NINA PRUTEANU (pag. 9, 10, 11, 12, 13, 14, 25, 29).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.

Tema numărului: *Mazăre trufanda* (Adriana Bittel).

Tehnoredactare computerizată: IONELA STANCIU,
EDUARD CANDET, MAGDA TUFEANU.

Introducere texte: GETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, SV13759804450. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR). Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu, Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81). Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania), Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuše Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro <http://www.romlit.ro>

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare.

„În slujba cetățeanului”

UN SERIAL organizat recent de programul 1 al televiziunii în cadrul jurnalului de seară a fost intitulat „Bătrânețe furată”. Mii de telefoane – potrivit spuselor d-lui Lucian Pirvoiu (coleg cu prezentatoarea emisiunii, d-na Dana Războiu) – au informat despre „cazuri disperate” de bătrâni abandonati de rude, ori de prieteni.

Unde trăiesc acești năpăstuiți ai sortii, doamnelor și domnilor? Cumva în Patagonia ori în Groenlanda, oare? Nici vorba! Vîrstnicii în cauză beneficiază de condițiile societății românești „edificate” cu sirg de aproape un deceniu – dacă scad anii de conducere CDR-istă, la fel de jalnică, dar parcă nu atît de nerușinat-hrăpăreață – de „foștii” deveniți, printr-un așa-zis vot liber al românilor, „actuali”!

Dacă intervin publicistic după încheierea acestei deșănțate campanii este fiindcă realizatorii cu pricina au... uitat să formuleze și concluzia la demersul cu pricina – altminteri laudabil –, anume că tocmai indivizii aflați la conducerea actuală a țării, și nu alții, sînt veritabili vinovați de tragediile consemnate nu numai de reporterii de acum ai televiziunii „naționale”, ci și de alte echipe redacționale, inclusiv din presa scrisă, din România sau din străinătate; și aceasta nu de ieri, de azi, ci în repetate rânduri, în toată această perioadă cenușie din perioada impropriu și mai ales în exces denumită „de tranziție”. (Nici măcar *mea culpa* n-au rostit vreunul dintre domnii și doamnele de acum ai televiziunii care au urmat la microfoane celor ce-au manipulat zelos conștiințele românilor simpli după decembrie 1989!) Așadar, mă văd nevoit să întreb: cine a furat și fură (mai abitur), pe bătrîni, dacă nu tocmai cei care le-au promis, în schimbul voturilor, pensii mari, condiții decente de trai etc., etc.?!

Mirarea mea se învecinează însă cu disprețul, cînd tocmai dumnealor, cei care își permit să se proclame, nu o dată, reprezentanți ai „milioanelor de ascultători/ telespectatori” popularizînd la comandă sondaje de opinie măsluite, au făcut să fie promovată o ciudată lege prin care toată lumea, indiferent dacă deține ori nu aparatul de recepție necesară, e obligată să

le plătească lunar prestațiile și salariile bine rotunjite! (Știu ce spun: locuiesc pe palier cu o vecină pensionară, care era să leșine cînd i-a tăiat ultima chitanță salariaată „Electrică”. A plătit de rușine, deși nu are nici aparat de radio și nici televizor („Cu ce să plătesc, dom’ Mihai?” – mă întreabă ea, ridicînd umerii a implorare). Și-a făcut timp apoi și-a bătut zadarnice drumuri pe la centrul de încasări al „Electrică” („Auzi! Cică io n-am dreptu’! Că nu sînt nici veteran, nici handicapată!”) și pe la sediile instituțiilor ce se consideră „în slujba cetățeanului”...

Pe lîngă ororile asupra cărora s-au oprit realizatorii programului de știri la care mă refer, deși disipate în anonim, există covîrșitor de multe situații obișnuite într-o țară cu o populație majoritar creștină: bătrîni îngrijiți cumsecade (nu neapărat pentru vreo răsplată ori în virtutea vreunui contract vizat notarial!); preoți care, ajutați de enoriași, oferă săptămînal cite o masă gratuită săracilor cartierului/ satului ori care zilnic trimit hrană caldă la domiciliul unor sărmani; vecini de omenie, care țin benevol companie ori dau regulat de pomană celor vîrstnici ș.a.m.d. Toate acestea se fac însă fără mediatizarea specifică unor realizatori cu remunerații amețitoare gen Andreea Marin.

Nu-mi fac iluzii că am să corectez prin aceste rînduri acea bolnăvicioasă, păguboasă, de-acum cronică mentalitate post-revoluționară a lucrătorilor din mass-media de a accentua mereu latura spectacular-mizeră a existenței cotidiene a românilor, de a scoate în prim-plan senzaționalul negativ (acesta ar fi, se pare, tributul de plătit „stăpînitorului acestei lumi”). Însă măcar un spor de autocritică n-ar strica în toate aceste aspecte preponderent rele puse la indexul opiniei publice.

Personal, la cererea ei, îngrijesc, alături de soția mea, de peste doi ani o femeie de 86 de ani din blocul de garsoniere în care locuim. Nu vreau să fac din aceasta un caz. Vrînd doar să exemplific, adaug în sensul celor comentate mai înainte că deține un aparat de radio „Albatros”, vechi de 50 de ani, capabil să transmită doar două-trei minute „cum e vremea” – cum spune posesoarea lui – „că restul nu mă-nteresează”. După teribilul său efort, „zborul” pe „calea undelor” al obositorului obiect purtînd un nume-simbol ales,

odinioară, de Charles Baudelaire, pentru unul dintre cele mai tulburătoare poeme ale sale, se oprește de la sine, iar bătrîna lui stăpînă nu se mai obosește să se scoale să-l „gîdile iar”, ca să-l repornească. (I-am oferit unul performant, dar nici n-a vrut să audă: „Astea noi consumă mult, mamă!”). Ei bine, pentru această prestație matinală, de cel mult trei minute, bătrîna trebuie să plătească din cei cu puțin peste 1.000.000 pensie taxa („cuvîntă”, nu-i așa?!). Aceeași bătrîna e și în posesia unui televizor alb-negru „Diamant” („Astea color, mă obosește, mamă!” – sună răspunsul ei la întrebarea pe care și-o vor pune, probabil cititorii acestor rînduri), la care urmărește fragmentar două-trei emisiuni ale singurului post recepționat cu antena ei de cameră: România 1 („Filme nu poci, că nu-nțeleg și ia prea repede scrisu’”). Pentru cele trei-patru ore de transmisie vizionate săptămînal, e ținută să plătească integral și taxa tv., nu-i așa, doamnelor și domnilor organizatori de filantropice tombole și emisiuni gen „Surprize, surprize”?

Accentuez, în finalul acestor rînduri: nu contest autenticitatea cazurilor prezentate; le deplîng împreună cu toată lumea. Aria de preocupări a mass-media trebuie însă extinsă la conturul țării întregi. Nu doar ticăloșii anonimi din jurul „victimelor” trebuie public indexați, infierați, ci și, sau mai bine zis tocmai aceia care, în declarațiile de avere făcute recent publice au cutezat să escamoteze, prin matrapazlicuri juridico-administrative gen trecerea pe numele soției/ rudelor a proprietăților și a conturilor bine rotunjite prin furturi din banii publici, așa cum a demonstrat, din 1990 încoace, presa independentă. Nu accept că tocmai oamenii dedați cotidian la manipulari și la specularea spectaculară a durerilor, a suferințelor unor semeni să fie lăsați să-și continue nestîngheriți „meseria” (căci de profesie nici nu poate fi vorba în cazul lor, după opinia mea!) de jurnaliști.

Regimul actual, cu tot cu aparatul lui de control, în evidentă criză ideologică și mai ales executivă, merită o soartă adecvată, cred: o lungă, lungă vacanță (nu precizez unde; las pe cei în drept să se pronunțe!)...

Mihai Floarea

Angela Furtună Chekhina

1. în timp ce pașii
îmi subțiază gîndurile din mandorlă
mă trezesc că adaug un preapuțin la imposibilul lăuntric.

și sus, tot mai sus, starea de mine se încinge ca o horă.
de jos, trupul mă uită.

și sus, tot mai sus, ideea își trăiește imaginea.
de jos, imaginea își devorează cuvîntul.

și sus, tot mai sus, Dumnezeu în idee/ glas.
de jos, un mort în vocabulă/ tăcere.

2. ar fi trebuit să străbat încet
starea de pterix
cum în somn de abur Dumnezeu a fost văzut în trup.

capătul luminii
îmi retează capul,
măr dulce în jurul viermelui.

starea de deisis în inimă:
mîini punînd în mormînt
golul de care îi este sete plinului.

3. cu un *imago* psihotrop,
cu iubire care nu-mi aparține:
așa mă ține El în *ousia* –
o za - între atitea altele –
care îl iscă pe Fiu în Tot
din înfiriparea de homunc a anti-viului

4. ce pot să văd din Tine
atunci cînd ochiul se desprinde de lume
întemeind imaginarului lingvistic
un scut?

ce pot să văd din Tine
atunci cînd,
moartă fiind,
îmi simt mirosul de epuizare a făpturii
ca pe o taină?

văd tot ce etern degenerîndu-mă
mă generează

văd scara de argint
din care lipsește ultima treaptă
prima dintotdeauna

văd tot ce nu se poate vedea decît orbînd

văd tot ce nefiînd se poate vedea numai orbînd.

5. trupul meu, absidă în fus de sunet
piatră în tăcere și tăcere în piatră -
una în alta iscîndu-se
se iscodesc
descriînd felul cum vine în cuvînt
imago clipeata
(ah, sintaxa fără adînc a fîntinii)

6. viața mea ca șitamnie
ce nu poate fi altceva în clipă:
cuvînt ce cade în lume
cum securea instinctului întîrziat
la rădăcina Lui ■

lecturi la zi

de Cătălin Constantin

Privirea și ritualurile ei

PRIVIREA – care îi sînt foloasele și din ce e făcută?

Cu plăcere și cu uimire am citit cartea pe care v-o propun în această cronică. Cu plăcere, pentru că e scrisă frumos, cu uimire, pentru că se joacă insesizabil de-a trecerea de la un tip de discurs la altul într-un fel care presupune nu doar abilitate lingvistică, ci mai ales dorința de a împărtăși privirea. Vă vorbesc despre *Foloasele privirii*, carte alcătuită din text și imagini de Ioana Popescu, etnolog la Muzeul Țăranului Român. Carte care a învățat secretul artei de a vedea, din interior și din afară, lumea rurală, surprinsă în felul în care ea se raportează, vizual, la obiect și la lumea din jur și felul în care cei din afara ei înțeleg să o recompună din imagini care construiesc un Țăran absent. Interacțiunea dintre cele două lumi ia în carte forma unui interesant studiu de caz, cel al satului Lerești, care își asumă cu convingere modele ce-i sînt sugerate sau impuse.

De ce foloasele privirii? Autoarea simte nevoia unei explicații: „...lumea mi s-a părut dintotdeauna mai degrabă la îndeochi decît la îndemînă. Și chiar cred în puterea ochiului de a modela lumea. Și chiar înțeleg satul ca pe o lume a codurilor vizuale. Noroc că ochii nu

fac bătătură...” Fascinația pentru obiect e esențială în carte. Va descoperi cititorul un întreg capitol-elogiu adus obiectului din lumea satului, un exercițiu de etnologie alternativă. Dar probabil cele mai interesante secțiuni ale cărții sînt cele care vorbesc despre modul în care satul a fost interpretat prin imagine: de la pitorescul rural de după 1848, trecînd prin Arta Națională și documentarul sociologic cu nuanță militantă, pînă la naționalismul comunist, cu „Cîntarea României”.

Patru ar fi întrebările la care încearcă să răspundă autoarea: în ce măsură o cultură de tip tradițional poate să cunoască și să aplice conceptul de artă referitor la propriile creații, în ce măsură estetica savantă poate descrie lumea obiectelor din comunitatea tradițională, apoi cea de-a treia întrebare vizează riscul falsificării pe îl aduce estetica clasică atunci cînd încearcă această descriere și, în fine, întrebarea dacă tezaurul fragmentar de obiecte și informații etnologice culese la sfîrșitul secolului trecut mai poate fi folosit pentru o descriere estetică „științifică”. Răspunsul la aceste întrebări, sceptic față de discutarea din perspectivă exclusiv estetică a obiectului tradițional, capătă conturul unei noi discipline – *etnoestetica*.

Volumul nu corespunde imaginii pe care cei mai mulți dintre cititori o au despre o lucrare științifică. E o carte care fascinează prin tratarea subiectului – tema e inedită, analiza e una cu adînci implicații teoretice, dar tonul, în mod surprinzător, e unul accesibil, de confesiune chiar aș spune, pentru că discursul Ioanei Popescu e unul cît se poate de personal.

Alt fel de istorie

ARTEA istoricului Ovidiu Pecican, *Realități imaginate și ficțiuni adevărate în Evul Mediu românesc*, apărută anul acesta la Editura Dacia, mă pune într-o situație în același timp dificilă și ușoară. Evident lucru, e o carte bine scrisă, și aceasta în ciuda aspectului ei la o primă vedere destul de mozaicat. Îmi lipsește însă formația de istoric și nu am acces la criteriile de analiză pe care le des-

fașoară, cu erudiție rară, istoricul clujean. Mă văd prin urmare redus la ipostaza comodă de spectator. Privesc cartea cu plăcere nespecialistului care descoperă un volum cu un cuprins fascinant – în care regăsesc titluri cunoscute, de literatură română veche – volum scris într-un fel care nu poate sugera decît o profundă cunoaștere a istoriei medievale a românilor. Mă așez deci cuminte în fața cărții și constat.

Sînt reunite aici mai multe studii și articole destul de diferite ca subiect, dar, dincolo de variația tematică, volumul e o încercare de a alcătui, prin ipoteze atrăgătoare, un mod nou de a gîndi istoria. Titlul alătură termeni în aparență contrari. Dar învecinarea începe să capete un aer firesc atunci cînd autorul își explicitează la început demersul, într-un pasaj-manifest: „Cîtă vreme circula, influențînd gîndirea și crezurile membrilor unei comunități, miturile, narațiunile fabuloase, legendele, fac parte dintr-o realitate creditată, au atributul plauzibilității, sunt factori care influențează comportamentele, deciziile. Ele generează fapte istorice, le influențează pe acestea, ori sunt, pur și simplu, factori constitutivi ai realității. Iată de ce, în pofida notabilului efort al autorilor medievali de istorie de a înlătura faptele necontrolabile din lucrările pe care le compuneau, asemenea produse culturale scrise rămîn esențialmente pline de acest ingredient al realului care este legendarul, miticul, fabulosul. A expurga textele vîrstei feudale de aceste segmente ar însemna să ne interzicem dreptul de a înțelege o epocă, să-i falsificăm fizionomia și să operăm o selecție care ignoră sensibilitatea de odinioară.”

Am reproduș acest pasaj destul de amplu din prefața cărții lui Ovidiu Pecican pentru că el vorbește despre un mod de a concepe istoria cu totul diferit față de cel cu care sîntem îndeobște obișnuiți. Istoricii s-au oprit numai în ultimul timp și numai cu nenumărate rețineri asupra unor detalii prinse în scrieri care, prin definiție, se îndepărtează de ceea ce numim, pînă la urmă cu un termen echivoc, realitate istorică. O inhibiție care dispare aproape complet în *Realități imaginate...* Chiar și atunci cînd sînt atinse teme sensibile ale disputelor istoricești, cum ar fi migrația românilor pe actualul teritoriu al

României, de la sud de Dunăre.

Tehnica elaborării ipotezelor din carte e în sine interesantă, deși ele nu par toate egal de argumentate sau egal de convingătoare. Autorul pornește de la izvoare literare și documentare vechi, unele foarte cunoscute, cum sînt legendele de întemeiere a Țărilor Române, altele mai puțin știute sau mai puțin comentate, așa cum e ciclul de legende despre Constantin-împărat, cules în secolul al XIX-lea în Bucovina de Elena Niculița-Voronca. Autorul descoperă în aceste texte, cel mai adesea în detalii mărunte ale lor, semne ale înfîlînirii dintre cultura populară și cea elevată. Apoi aculturații nebănuite, suprapuneri între elemente elaborate în spațiul catolic al Europei și elemente elaborate în Europa răsăriteană. Comparațiile sînt elocvente, demonstrația capătă mai mereu aerul evidenței. Voi lua un exemplu, cel al discuției privind realitatea istorică a lui Negru Vodă. Chestiune, constată Ovidiu Pecican, greu de deslușit și pe care alege să o considere mai mult decît o simplă legendă. Deplasarea discuției dinspre zona legendarului către zona istorică propriu-zisă îl conduce pe autor, aflat aici pe urmele altor studii recente, la ipoteza că personajul legendar Negru Vodă ar putea oculta figura unui magistrat al ordinului teuton: „Veșmîntul întunecat (poate o sutană monahală) putea lesne sugera apelativul de «Negru»”. Dar și mai interesantă e partea a doua a demonstrației, care sugerează că întemeierea Țării Românești ar fi, pînă la urmă, rezultatul unui act de nesupunere al unui nobil român din Făgăraș față de suzeranul său maghiar. Cît despre legendă, aceasta a devenit probabil oficială, mult mai tîrziu, atunci cînd presiunea

Ovidiu Pecican – *Realități imaginate și ficțiuni adevărate în Evul Mediu românesc, Studii despre imaginarul medieval, Dacia, Cluj-Napoca, 2002, 200 pag.*

otomană a schimbat sentimentele statului românesc față de coroana maghiară în care acesta își căuta acum un aliat.

Nu pot trece cu vederea convingătoare explicație, de o uimitoare concizie, formulată de Ovidiu Pecican într-unul dintre studii pentru înlocuirea bourului, în variantele tîrzii ale legendei descălecatului lui Dragoș, cu zimbrul. Explicația substituției pare să fie oferită de un text din *Fiziolog*, unde zimbrul reprezintă metaforic omul. Miza analizei este în ultimă instanță felul în care acumularea diferitelor informații culturale ducea, în Evul Mediu românesc, la fapte culturale originale.

Deosebit de interesant e ultimul text al volumului, un studiu despre miturile originii la români, a cărui „reverență” față de clișeu îmi place. ■

am primit la redacție

Cărți

- *Antologia poeziei românești de la S la XXL*, ediție alcătuită și îngrijită de Ion Barbu, Petrila, Ed. Ha, Ha & Ha, 2003 (poemele sunt însoțite de desenele unor cunoscuți graficieni contemporani). 116 pag.
- Gianni Vattimo, *Filosofia la timpul prezent*, convorbiri cu Francesco Barone, Remo Bodei, Italo Mancini, Vittorio Mathieu, Mario Perniola, Pier Aldo Rovatti, Emanuele Severino, Carlo Sini, traducere de Ștefania Mincu, Constanța, Ed. Pontica, 2003. 142 pag.
- Gianni Vattimo, *Dincolo de interpretare. Semnificația hermeneuticii pentru filosofie*, traducere de Ștefania Mincu, Constanța, Ed. Pontica, 2003. 168 pag.
- Daniel Dragomirescu, *Nimic nou după Cortina de Fier*, roman, Editura Junimea, Iași, 2003. 194 pag.
- Levente Balint, *Jim Morisson ar fi cîntat despre Melania*, poezii, prezentare de Cornel Ungureanu, Editura Timișoara, 2002. 96 pag.
- Emilia H. Toma, *Noaptea visez avioane*, poezii, Editura Agatha, Pitești, 2003. 120 pag.

IOANA POPESCU

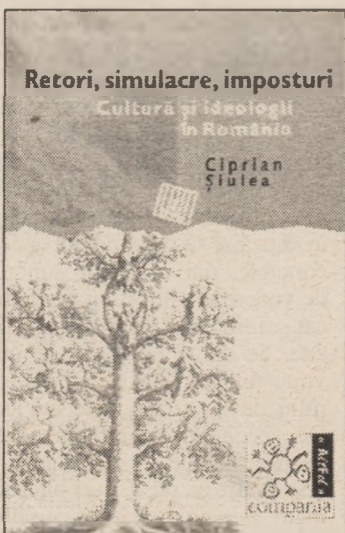

Ioana Popescu – *Foloasele privirii*, Paideia, București, 2002, 176 pag.

Exigențele spiritului critic

CIPRIAN ȘIULEA e absolvent (în 1995) al Facultății clujene de Filozofie, a fost profesor de științe socio-umane, iar din 2001 predă la Facultatea de Litere a Universității din Brașov; cartea publicată la Editura Compania pare a fi prima lui carte, după ce a coseminat, se spune pe coperta a patra, lucrări didactice aparute la Aula brașoveană, Șiulea fiind și autorul unor eseuri dedicate relațiilor dintre diverse ideologii și cultura română (iar *Retori, simulacre, imposturi* are datele unei culegeri de astfel de articole, unite printr-o introducere și un cuvânt de încheiere).

Ciprian Șiulea, *Retori, simulacre, imposturi: cultura și ideologii în România*, București, Compania, 2003. 224 pag.

Tema principală de interes și dezbateră a tinărului universitar este absența spiritului critic în cultura română actuală, locul acestui spirit critic fiind luat de o polarizare ideologică care, plasând la capete opuse liberalismul proeuropean și naționalismul autarhic, le face să se întâlnească în fapt pe tărîmul discursurilor radicale. Șase sînt subiectele pe care Șiulea exersează ceea ce el consideră a fi gândire critică ("opusul schemelor de gândire ideologică", "acel tip de luciditate intelectuală susținută de o moderație politică fermă și de o bună doză de scepticism, ca și de ironie" care izbutește "să relativizeze lucrurile și să constituie un obstacol pentru tentația judecăților univoce"): analizele lui se ocupă de arhitectura comunistă, de dramaturgia lui D.R. Popescu, Teodor Mazilu și Dumitru Solomon, interpretările date de-a lungul timpului teoriei maioreștiene a formelor fără fond, tendințele discursului euro-integrationist, *Omul recent* patapievician și postmodernismul în varianta Ion Bogdan Lefter.

Calul de bătaie preferat al lui Ciprian Șiulea e ideologia, într-o accepție oarecum specială raportată la utilizările ei actuale, dar în perfect acord cu tradiția spațiului românesc: e o interpretare "în linie conservatoare", afirmă Șiulea, care conotează negativ termenul, legîndu-l de radicalism și rigiditate de concepții. Eseiul face un soi de slalom mai mult sau mai puțin subtil printr-un conservatorism asumat parțial și în cheie proprie, pentru a ajunge la acel spirit critic reprezentînd respingerea exceselor (din punctul meu de vedere, pe un ton la fel de excesiv) de pe pozițiile

unei ideologii (de data asta, în sensul postmodern "slab" al conceptului) proprii, refuzînd alinierea sau afilierea, dar și armătura unui sistem.

Ciprian Șiulea e ceea ce Czesław Miłosz (dar nu numai el) ar numi un enciclopedist est-european, un intelectual adept al spiritului solitar, refuzînd din instinct angajarea; conservator în intenție, Șiulea e un modern(ist) aproape refutat și la fel de radical ca și cei a căror implicare ideologică o respinge (pentru mine, nejustificată rămîne lipsa lui, întru nimic constructivă, de înțelegere pentru metaficțiunile fondatoare; deși marturisește și dovedește a avea lecturi din Lucian Boia, interpretarea pe care-o dă nevoii de mit și rolului demitificării merge perfect în paralel cu ideile istoricului bucureștean). Foarte multe din analizele pe care le face sînt valabile și interesante, nu neapărat asupra lor se opresc îndoielile mele (deși nu sînt convinsă de "radearea" aplicată lui Mazilu și Solomon), ci mai curînd asupra poziției de arbitru cîrcotaș pe care și-o asumă Șiulea; ideologia sa (de astă dată, într-un sens care împacă accepția slabă postmodernă și cea radicală de la care se revendică autorul), una a revoltatului, elimină din start ideea unei critici de direcție (cu toate limitele și radicalismele pe care ea le implică), de care cultura română are la fel de mare nevoie ca și de mult-clamatul spirit critic. În plus, nu cred c-am văzut în textele din *Retori, simulacre, imposturi* acea neutralitate a tonului și distanțare față de obiectul de studiu pe care gîndirea critică, în însăși concepția lui Șiulea, le presupune.

Iulia Popovici

am primit la redacție

Cărți

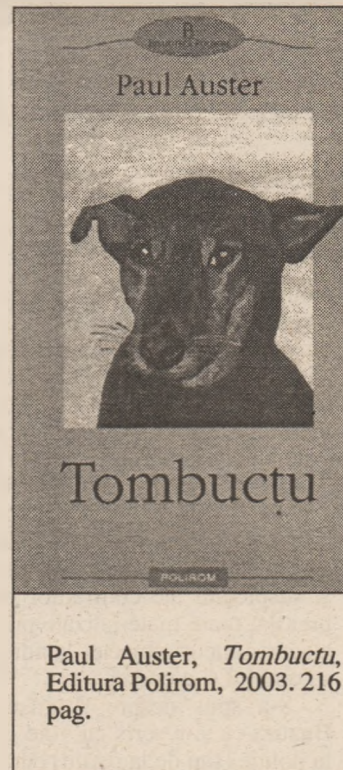
- Antoaneta Tănăsescu, *Strategiile comportamentului european*, București, Ed. Paideia, 2003. 160 pag.
- Dr. Emil Ghițulescu, *Pakistan-Romania (essays, interviews, conferences, commentaries - published in the Philippines and Pakistan)*, Foreword Zahid Malik, Hurmat Publications (PVT) Ltd., Islamabad, Pakistan, 2003. 282 pag.
- Romulus Zaharia, *Epithia în stil valah (povestiri din America)*, Lugoj, Ed. Dacia Europa Nova, 2003. 408 pag.
- William Shakespeare, *Eduard al III-lea*, traducere, studiu introductiv și tabel cronologic de George Volceanov, Pitești, Ed. Paralela 45, col. "Capodopere ale literaturii universale", 2003. 192 pag.
- Lawrence Durrell, *Cvartetul din Alexandria. Mountolive*, trad. și note de Antoaneta Ralian, Iași, Ed. Polirom, 2003. 420 pag.
- Tony Hawks, *Tenis cu moldovenii*, trad. din engl. de Camelia Boca, Chișinău, Ed. Cartier, col. "Nonficțiune", 2003. 280 pag.

Cave canem auctorem

PAUL AUSTER e genul de autor american multi-premiat, ale cărui cărți sunt scrise după o rețetă de succes garantat, un procent erudiție, un important procent de tehnică rafinată, plus imaginație, cam tot ce se poate deprinde mai bine dintr-un îndelungat curs de *creative writing*. Paul Auster este de asemenea autor de scenarii cinematografice. Nu întâmplător vocea narativă a romanului este una canină. E un artificiu desprins parcă din *Uite cine vorbește*. Fapte înregistrate, umor, căte-

text metafizic acestei cărți, să zicem l-am găsi în aerul tainic al Tărîmului Tombuctu, o limită a lumii accesibile și loc al morților. Subtextul moralist rezidă în senzația că oamenii sunt tratați ca niște câini, că vagabondajul câinilor și vagabondajul existenței cuiva se aseamănă. *Tombuctu* e o lume văzută de un câel. Un soi de *Lume văzută de Garp* la o altă scară de conștiință. Metafora morții, centrală și esențială în acest roman e prea puțin apăsătoare, deși nu mai puțin dezarmantă. Imaginați-vă moartea ca pe un personaj de bandă desenată, aventuri de câel vorbitor prins în filmul suburbiilor americane de secol XX. Domnul Osache e naratorul unei autobiografii de javră simpatice și fidelă, cu instincte puternice și sentimente nobile. Inițial câinele de companie al lui Willy, vagabond de carieră, poet și drogat, domnul Osache va trece în proprietatea unui puști imigrant și mai apoi își încheie cariera ca dulău castrat, pieptănat și legat de gard, al unei familii din clasa de mijloc. În fiecare etapă conștiința sa de javră înregistrează fără să judece, doar își mai amintește câte o chestie din trecutul lui de câel pentru a compara și evalua o situație curentă. Pentru domnul Osache realitatea e doar cea prezentă, într-un soi de curgere filmografică, egală și calmă. *Tombuctu* este deci o carte cu un mesaj simplu, plăcută și ușor de citit, fără mize tehnice majore, simpatice și gravă.

Iuliana Alexa

Paul Auster, *Tombuctu*, Editura Polirom, 2003. 216 pag.

dată lacrimi amare, totul are calitate însă, și amestecul e simpatice. Paul Auster reciclează, de fapt, toate clișeele și posibilitățile de viață din America postbelică, fără ca romanul să se transforme într-o satiră. Poate fi un roman picarelesc la limită, un poet vagabond și câinele sau traversează America dinspre Brooklyn către Baltimore. Aventura are nu doar un caracter inițiativ atribuit îndeobște traseelor umane, ci și pe cele ale descoperirii inocente a lumii cu simțurile, privilegiu de câel. Dacă am căuta neapărat un sub-

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

125 000 lei

În colecția Raftul întii
ANTHONY BURGESS
Portocala mecanică

110 000 lei

În colecția
Cartea de pe noptieră
FRIEDRICH DÜRRENMATT
Făgăduiala

lecturi la zi

de Tudorel Urian

La ce bun?

NAINTE de 1989, Augustin Buzura era una dintre vedetele indiscutabile ale prozei românești. Tipărite în tiraje veșnic nesatisfăcătoare, uneori retrase de pe piață din cauza problematicei lor incomode, romane precum *Fefețe tăcerii*, *Vocile nopții*, *Refugii* ajunseseră, spre sfârșitul anilor '80, să fie multiplicare prin rescrierea lor cu... pixul. Cota formidabilă a prozatorului (doar romanele lui Marin Preda, scriitor mort în anul 1980, îl mai puteau concura în popularitate) a fost întreținută și de comentariile elogioase prin care postul de radio „Europa Liberă” saluta fiecare nouă apariție editorială purtând marca Augustin Buzura. Publicarea recentă a jurnalelor ținute de Monica Lovinescu în anii '80 demonstrează faptul că Augustin Buzura a fost un rezistent real al regimului lui Nicolae Ceaușescu - transmitea cu regularitate mesaje postului de radio „Europa Liberă” și îi informa pe ziaristii străini ajunși în țară despre adevăratele probleme ale României - dincolo de aspectele de incorectitudine politică (firește, din perspectiva autorităților comuniste) din romanele sale.

Dupa căderea regimului comunist, Augustin Buzura a intrat într-o lungă tăcere editoria. Romanul *Recviem pentru nebuni și bestii* apărut la zece ani de la revoluție a avut parte de o primire controversată din partea criticii. De o parte comentarii elogioase și un real succes de librărie (s-au tras două ediții care s-au vândut instantaneu), de cealaltă parte faptul că în anul apariției romanului Uniunea Scriitorilor a anunțat că renunță la acordarea premiilor pentru proză din cauza absenței unor producții competitive. S-a vorbit atunci despre o decizie „politică” a cărei țintă explicită ar fi fost romanul lui Augustin Buzura. De ce? Pentru că mulți scriitori nu văd cu ochi buni supraviețuirea lui Augustin Buzura în fruntea Fundației Culturale Române (adevărat minister de externe al culturii române), indiferent de regimurile politice aflate la putere. Chiar dacă, în forma sa actuală, Fundația Culturală Română este, în totalitate, creația lui Bu-

zura, mulți și-au imaginat că, fiind vorba despre o instituție bugetară, ar fi fost normal ca aceasta să se adapteze - asemenea celorlalte segmente ale domeniului public - realităților politice ale vremii. Faptul că Augustin Buzura a rămas în funcție și sub regimuri politice de stînga și sub regimuri politice de dreapta a creat frustrări și suspiciuni ale confrăților de breaslă, toate materializate prin atacuri (uneori abjecte) la adresa omului și a operei.

S-a spus despre Augustin Buzura că și-a scris cu voie de la poliție (sau de la partid) curajoase cărți publicate în perioada comunistă, că în prezent folosește Fundația Culturală Română ca pe un motor pentru promovarea propriilor sale cărți în străinătate, că este omul de casă al președintelui Ion Iliescu, că nu poate justifica niște sute de mii de dolari cheltuiți cu ocazia *Smithsonian Folklife Festival* sau că romanele sale sînt conjuncturale și, implicit, lipsite de valoare pe termen lung. Multă vreme scriitorul a ignorat toate aceste atacuri mai mult sau mai puțin principiale dedicîndu-se în totalitate activității manageriale de la Fundația Culturală Română.

Recent Augustin Buzura a decis să lămurească definitiv toate aceste chestiuni controversate. A rupt tăcerea superioară, autoimpusă, prin publicarea volumului *Tentația risipirii*. Așa cum singur mărturisește, scriitorul a luat decizia de a scrie această carte în urma unei scrisori primite de la un prieten al său, doctorul P.M. Scrie prietenul scriitorului: „Dacă nu răspunzi acuzațiilor ce te se aduc, indiferent de greutatea numelor celor ce te acuză ori furnizează date false despre tine, cu timpul, acestea se vor transforma, ca prin minune, în adevăruri. Din moment ce cititorul tău sau admiratorul tău nu are posibilitatea să cunoască și punctul tău de vedere, din motiv ce nu simți nevoia să protestezi, să restabilești adevărul, lumea va crede că tot ce se zvonește este adevărat, mai ales că acești binevoitori au grijă să repete periodic aiurelile respective” (p. 12). Rezultatul este un volum destul de compozit care însumează pagini confesive, polemici, fragmente din dosarul său de urmărire in-

Augustin Buzura, *Tentația risipirii*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2003, 280 pag.

formativă deschis de fosta Securitate și închis abia în noiembrie 1990, o reparație morală adusă memoriei lui Gogu Rădulescu, un portret admirativ făcut lui Ioan Inochentie Micu-Klein, prelegerea susținută în momentul în care a fost făcut Doctor Honoris Causa al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, mai multe interviuri acordate în ultimii ani. Valoarea unei astfel de cărți nu trebuie căutată la nivelul posibilităților ei calități literare, ci exclusiv la nivelul informațiilor pe care le aduce și care sînt, în bună măsură lămuritoare pentru destinul ante și post-revoluționar al lui Augustin Buzura.

Cu siguranța omului care a dus pînă la capăt unul dintre cele mai ambițioase proiecte culturale din România tranziției (Fundația Culturală Română), Augustin Buzura vestește intelectualii de salon dispuși să judece oricînd pe oricine, în numele unei corectitudinii politice a vremii, asumată instantaneu, chiar dacă ea se află în contradicție flagrantă cu „valorile” promovate de aceiași intelectuali cu nu prea multă vreme în urmă. Analiza amară și tonul scrisorilor sînt trase parcă la indigo după gîndirea personajului din *Recviem pentru nebuni și bestii*, ziaristul Matei Popa: „Intelectualii din această dinastie, destul de numeroși, au acceptat fără discernămint comunismul devenind mai comunisti decît cei ce ni l-au adus în țară. Au fost, de asemenea, slavi și nici un pic români cînd nimeni nu reacționa dacă strigau în gura mare acest lucru, au aplaudat apoi colectivizarea forțată și totală (...). Au fost internaționaliști și apoi naționaliști de prost gust cu aceeași grabă. Azi ridiculizează tot ce ține de propria noastră ființă, sînt mai europeni decît europenii adevărați. Sînt orice, la nevoie, cu aceeași nerușinare

am primit la redacție

Cărți

- Pr. dr. Constantin Patuleanu, *Teologia ecumenica*, coordonator: pr. prof. dr. Viorel Ioniță, director de studii KEK, Geneva, *Istoria și evaluarea dialogului teologic bilateral dintre EKD și BOR, cu publicarea comunicatelor finale*, Craiova, Ed. Mitropolia Olteniei, 2003. 268 pag.
- Dinică Ciobotea, Liviu Marius Ilie, *Structuri sociale pe Valea Drinței - Mehedinți*, documente, Craiova, Ed. Mitropolia Olteniei, 2003. 212 pag.
- Marta Bărbulescu, *Tomada*, Cerașu, Ed. Scrisul Prahovean, 2002 (proză scurtă). 108 pag.
- Simion Bărbulescu, *Ca o barcă împinsă de vînt*, micro-Bildungsroman, Brașov, Ed. Astra-Nova, col. „Memorialistică”, 2003. 128 pag.
- Mihai Bărbulescu, *Somnul odihnei*, antologie, București, Ed. Cartea Universitară, 2003 (versuri; volum apărut postum). 108 pag.
- Françoise Giroud, *Alma Mahler sau arta de a fi iubită*, traducere de Adriana Liciu, București, Ed. Albatros, seria „Femei celebre”, 2003. 186 pag.

(...). Totul este să simtă ce urmează, mișcarea următoare (s.a.) căci se trăiește bine fiind european, mie la sută, așa cum ieri era foarte rentabil să fii slav, comunist, hiperromân etc.” (pp. 11-12)

Foarte interesante sunt însemnările lui Augustin Buzura referitoare la unul dintre cei mai controversați demnitari ai regimului comunist, Gogu Rădulescu. În folclorul urban circula multe legende cu privire la acest protector al artiștilor din ultimii ani ai guvernării comuniste. Mulți vorbesc despre rolul benefic jucat de Gogu Rădulescu, dar puțini sînt cei dispuși să treacă pe hîrtie aceste lucruri. Iar finalul dramatic al fostului demnitar comunist (închis după decembrie 1989, evacuat din casă și sfîrșindu-și zilele într-un azil de bătrîni, uitat și ocolit de toți cei cărora la un moment dat le-a întins o mînă) este dezgustător și revoltător în același timp. Scriind pentru repararea imaginii unui om care l-a ajutat în momentele critice ale carierei sale și care a ajuns „nomina odiosa” după prăbușirea regimului comunist, Augustin Buzura demonstrează faptul că este un caracter adevărat. Nimic nu-l obliga pe președintele de azi al Fundației Culturale Române să scrie pentru a aduce o reparație imaginii postume a unui fost demnitar comunist. Pe cei din jurul nostru astfel de lucruri îi preocupă prea puțin, iar cel în cauză nu mai este printre noi pentru a se bucura de o asemenea inițiativă. Augustin Buzura însuși riscă să dea în felul acesta apă la moară celor care îl acuză de complicitate cu fostul regim comunist și de disidență „cu voie de la poliție”. Faptul că Augustin Buzura și-a asumat acest gest de conștiință, de pe urma căruia nu are nimic de câștigat, dovedește o dată în plus buna calitate umană a scriitorului.

Într-un fel, *Tentația risipirii* este o carte-drept la replică, rudă bună, din acest punct de vedere cu *Portretul scriitorului în secol*, Eugène Ionesco. 1909-1994 de Marie-France Ionesco. Sînt cărți cu valoare documentară, menite să clarifice elemente controversate din viața celui în cauză și să răspundă la acuze concrete, dar care din punctul de vedere al cititorului neimplicat suferă de o anumită prolixitate. Se simte un exces de cuvinte rezultat din dorința autorului de a se face bine înțeles. De aceea, la un moment dat, lectura devine - inevitabil! - obositoare și, pe alocuri plictisitoare. Personal nu sunt convins că imaginea de scriitor a lui Augustin Buzura are foarte mult de cîștigat din autoexhibarea unui trecut de disident (real de altfel, proba cea mai clară în acest sens fiind dată de jurnalele Monicăi Lovinescu). În plus, nu știu cîți mai sunt astăzi impresionați de odiseele editoriale care au precedat apariția fiecărui roman al lui Augustin Buzura din perioada comunistă sau de faptul că scriitorul era urmărit informativ de către Securitate (notele reproduse sînt destul de anodine, de altfel). Mi-e greu să-mi imaginez și că atacurile care îl vizează periodic pe președintele FCR (unele dintre ele de un gust mai mult decît îndoielnic) vor înceta după apariția acestei cărți.

Augustin Buzura este un autor de primă mînă între prozații români postbelici și unul dintre puținii manageri culturali autentici apăruiți în anii tranziției. Aceste afirmații sînt probate de romanele sale și de programele pe care le organizează la FCR. Este o realitate vizibilă cu ochiul liber, care nu poate fi contrazisă de interpretările frustrate ale unora și care nu are nevoie pentru a se impune opiniei publice de cărți autojustificative precum *Tentația risipirii*. ■

lecturi la zi

O carte cu taină

IOANA NICOLAIE nu a împlinit încă 30 de ani și se află la a treia carte de versuri, *Credința*. Debutul ei a fost, ca în atâtea alte cazuri, puțin semnificativ. Dar o dată cu *Nordul*, publicată anul trecut, critica a remarcat o voce poetică distinctă. De altfel, cele două cărți, *Nordul* și *Credința*, "se-nghin și-și răspund". Nu ca la regizorii care reiau un succes de public, pasișându-se, un *Matrix* reîncărcat, de pildă, ci mai degrabă ca la romancierii care simt că *Moromeții* lor nu sînt întregi fără un al doilea tom.

De ce era absolută nevoie de un al doilea volum dedicat tot "nordului", punct geografic care marchează locul de naștere al autoarei? Pentru că în primul volum, monografic și autobiografic, un soi de reconstituire ale anilor de formare, nu se spusese totul. Poeta nu ajunsese încă la ea însăși. Ca să ajungă la împăcarea cu sine trebuia dezvăluită o taină. Volumul *Credința* este de aceea o carte cu suspans. Versurile "adulmecă" secretul, construiesc și destructurează secvențe de viață, portrete ale fraților, mamei, mătușilor, fac experiența altor voci, a altor vieți, ca la liricii proteici. Dar aceste schițe rapid creionate se orientează spre același punct, au un centru. Voit sau nu, taina e închisă ca un simbure exact la mijlocul cărții, la paginile 70-71, în poemele *Credința* și *Poză*. Acestea dau cheia întregului, explică de ce familia cu numeroșii ei membri este, de la început, un univers plin de nedumeriri și de revelații poetice. Cauza semnelor de întrebare este credința, cu punțile și barierele ei:

"Iar apoi au rămas pocăiți. [...]"

Să nu bei, să nu preacurvești, ajută-ți aproapele, nu fi invidios, roagă-te zi și noapte, harul se coboară-n oricine dacă-i credință, nu te lepăda de ce ai în pîntec, nu-ți împodobi casa, îm-

bracă-te cuviincios, nu face pe-treceri, nu te-nchina, uită de cruce și de alte adăugiri fără rost, vorbește în limbi și așteaptă vedenii, sufletul ți-l îndreaptă spre Tată, nu-ți pune semn la mormînt [...] nu te-ndemna la huzur, uită colindul și ouăle roșii de Paști, căci vai, neghina se va cerne și ciți vor fi oare aleși?... (*Credința*)

Poemul următor, *Poză*, reia "credința", de data aceasta la persoana I, o subliniază deci cu o linie groasă: "Și-așa am rămas pocăiți. Aveam un bunic pastor care murise înaintea nașterii mele. Aveam un tată trufas și tînar care se războia cu sine, cu credința, cu noi, ceilalți. Eram nepoftiții străzii, eram sușoțiți în ascuns, pleava și praful aveau să se-aleagă de viețile noastre. Creșteam printre atîția frați, spre ce oare ne îndreptam?" Cîta credință atîta dramă, pare să spună cartea Ioanei Nicolaie, iar meandrele dramei credinței sînt urmărite pe toate nervurile hipersensibile ale copilăriei, de la "hainele pe care unii de la alții le moșteneam", pînă la Anul Nou cînd "de noi nu vin colindători"... De remarcat că sugestiile acestei trăiri timpurii a unui sentiment complex (a fi altfel) sînt extrem de discrete și că susțin totuși în rețeaua lor fină tot restul.

Mărturisesc că parada tehnică pe care Ioana Nicolaie o desfășoară fără dificultate (alternarea de voci lirice, tăietura precisă, făcută cu un bisturiu ascuțit în pielea trecutului, privirea de departe și de foarte aproape, eu-voi-ei-bunul Filimon etc., jocul dintre titluri și corpurile compacte ale poeziei) nu m-ar fi convins dacă nu s-ar fi sprijinit pe o materie sufletească sau mai bine zis omenească densă. Poezia aceasta are într-adevăr ceva de spus. Și ca să spună ce are de spus, poeta a avut nevoie de un timbru special.

Cum ajungi la o voce distinctă în poezia de azi? Reușind să-ți descoperi și să-ți accepți tainele, credințele, micul teritoriu în care eul tău se simte "acasă". Între atîtea voci care se

Ioana Nicolaie, *Credința*, Editura Paralela 45, București, 2003, 106 pag.

lamentează și visează fie preasuv fie, mai des, cu voită grosolanie, în spațiul erotic, Ioana Nicolaie se uită cu gravitate la chipurile bizare ale oamenilor din amintire și la dragostea lor. Între atîtea voci postmoderniste și citadine, Ioana Nicolaie e aproape tradiționalistă. Între atîtea voci care fac paradă de un "vocabular "la zi", anglo-man, cu scapărări de computer, ea are curajul unor cuvinte pe care trebuie să le cauți în dicționare de regionalisme și de arhaisme. Din vechimea acestor articulații verbale și prospețimea privirii ei de fostă studentă la Literale bucureștene, care a citit poezie modernă și postmodernă, iese ceea ce am numit o voce distinctă. Un poem, de pildă, crește aproape exclusiv pe gradația onomastică:

"Augustina
Valeria
Lucreția
Leontina
Iată pecetea unor trecători
Cu înscrisurile și stindardele lor

Pe împlinirea pîntecelui
Ce și pe noi atît de tîrziu
ne-a purtat [...]"

Și mai departe, alte versuri-
nume: "Maxim / Octavian / Traian / Anton", "Arsenia / George / Alexandru / Filimon", "Iacob / Ioan / Raveca / Iosif / Daniel / Maria și Pavel.

Poate că cel mai frumos poem al volumului este cel intitulat *Coșarca*, despre "aduce-rea-aminte a femeilor": "pe cel fraged să-l apere", "iar pe cel suferind [...] să-l întremeze", un poem în care este depozitată și exprimată o experiență de viață de cel puțin două ori mai mare decît anii trăiți de autoare. Adică o pură experiență poetică, un "paradis artificial" care se construiește pe opiul amintirii din sînge.

Al. Ioanide

cerșetorul de cafea

de Emil Brumar

Dacă trec de coropișnița asta, merge!

Stimate domnule Lucian Raicu,

EXISTĂ plăcerea enormă de-a da citate. Oare ea n-ar putea fi dusă pînă la limită? De exemplu, să copii tot *Idiotul*, să comentezi c-un singur cuvînt fantastic, și să publici chestia asta. Pe urmă, netulburat, să copii și *Razboi și pace!*

Am întotdeauna dificultăți de lectură la *Crimă și pedeapsă*. Totul este să mă decid, împreună cu Rodea, să-i sparg babei țeastă cu toporul. Dacă trec de coropișnița asta, merge. Obişnuit însă, mă înghesui în căruța aceea uriașă, trasă de-un căluț prăpădit (pardon, „ieșoară”), din visul lui Raskolnikov, mă înghesui deci lingă „muierușca” ce „sparge alune și ride”. V-o amintiți? „Chefluii urcară alături de ei o muiere zdravănă și rumenă. E îmbrăcată în stambă roșie ca focul, are o kicika pe cap cusută cu mărgele, și pislari în picioare: ronțăie alune și chicoteste...” Și-acolo rămîn, umblîndu-i, beat, cu mîna pe la fofoloancă!!

Bătrînul Dosto! Nici măcar personajele de-o a patra sau a cincea mîna nu sînt lăsate-n pace!

În *Idiotul*, „Anfisa Alexeevna, după cum auzisem, avea, nici mai mult, nici mai puțin, stimate domn (n.n.), migrenă, febră, delir.” Năstasia, grijuia ce-i aduce lui Raskolnikov ceai și-o lingură de supă, ride și ea o dată, „așa cum îi era obiceiul, isteric și bolnăvicios.”

Într-adevăr, ciudată coincidență! Cred că v-am mai scris că Rodea stă într-o clădire cu 4 etaje, la mansardă, Marmeladov tot la etajul 4, baba Aliona Inonovna, tot la! Bine, dar cînd vād că și secția de poliție e tot la etajul 4, ce mai pot zice? Iar în această secție Rodin se duce în camera a patra! Nu-i lucru curat!

Formidabil! Și Razumihin locuiește la etajul 4!!

Pentru a putea deschide prăvălioara mea de lenjerie de damă, într-un mic orașel etc. etc., *îmi trebuie foarte multă lectură!* Să studiez toaletele tuturor personajelor feminine din marile cărți, să caut să-mi aprovizionez rafturile cu marfă pe măsura lor, după gustul lor. Să nu uit c-ar putea avea, fiecare, fel de fel de fantezii, interzise de autor în volumele de unde au scăpat, ca să treacă pe la tejgheaua mea, pentru o clipă. Vine apoi, nesfîrșit, lanțul extrem de variat al personajelor de-a doua, a treia, a patra, de-a nu știu cîta mînă! Au și ele nevoie de ceva pe dedesupt, nu? Ar „fi” bizar să ne gîndim că numai „eroinele” poartă chiloți. Cu timpul mi-aș extinde prăvălioara mea de lenjerie de damă, într-un mic orașel etc. etc., adăugîndu-i, poate, o cofetărie, *cofetăria eternă*, cu boschete de zmeură, și-un motan al cărui nume nu-l pomenesc, cu șervețel, pe laba stîngă, servind prompt și siamez nesătioasa clientelă! Rețetele prăjiturilor ar trebui studiate adînc în *O mie și una de nopți*.

Cu stimă și afecțiune,

Emil Brumar

1.08.1980

Fotografie de Ion Cucu

Angela Marinescu

CLAUDIU

A venit Claudiu, tânăr, îmbrăcat curat și simplu, cu o cămașă albă, impecabilă, cu mînele scurte, s-a așezat dintr-odată, a tăcut la fel de brusc și a devenit brutal ca un campion ce stă nemișcat pe pedestalul ridicat în cinstea performanței lui s-a uitat în ochii mei și a vrut ceva, orice, să-i spun că mă dezic de poezie cînd îl am alături, sau dimpotrivă, că îmi place ceea ce scrie sau că tăcerea dintre scrisul crestat cu cuțitul cu zimți și trupul lui de bărbat tânăr ce-și smulge sexul plin de sînge la fiecare pas pe care îl face atunci cînd vorbește este înfricoșătoare apoi i-am vorbit de Madi, îi spuneam că nu m-a suportat din pricini mai mult sau mai puțin obscure dar Claudiu nu a reacționat a amînat despărțirea dintre noi deoarece era interesat de textul ce țîșnea ca o pasăre infometată, cu ochii scoși, din gura lui și a mea, pe mine nu mă mai interesau versurile, eram epuizată de atîta poezie, voiam ceva în carne și oase, chiar cu degetele rupte, cu dinții zdrobiți, cu venele inflamate, cu burta prăbușită și flască, cu brațele grele rătăcite prin toate texturile invizibile ale aerului.

SFÎRȘITUL POEMELOR

Îmi șterg sfîrșitul pemelor de demult le las mai degrabă neterminate, tăiate cu un sentiment al tragediei, poate, în special Parcul-ui trebuie să-i fie smulsă coada, cu cruzime, nu prea mă mai reprezintă partea aceea nu prea omenească sau multpreaomenească, mă lasă rece, stau în fața versurilor paralizată de spaimă și înțelegere am și nu am curajul celei ce își poartă nenorocul între linia gîtului și a tîmplei stîngi

cu ochii mult prea ascunși și mult prea negri
nu mă mai retrag dar nici nu înaintez
cînd calc fac o mică groapă sub mine pe care numai eu o vîd
în plină zi, cu soarele, roșu ca sîngele, în față,

numai pe mine, cea care am sentimentul tragicului în sînge
mă atrage o anumită absență,
pe cît de apropiată,
pe cît de întunecată.

POEM CU UZINE ȘI EȘEC

(lui Tudor Jebeleanu)

Peste o sută de ani, Tudor va veni și va spune; Angela a vrut să fie bărbat și nu i-a reușit.
a vrut să fie poetul despre care să se poată spune că s-a născut din greșeală cu sexul de femeie
dar nu a scris decît despre frică și moarte
și nu i-a reușit.

a vrut să fie o alcoolică-nrăită și o fumătoare adîncă cu fumuri direct în cap
să poată face orice sub masca-i de gheață cu miros de vodcă
să poată strînge de gît pe cel ce nu mai are gît
să acuze pe cel ce nu se mai poate apăra
să zbiere cînd celălalt plînge
să risipească ca și cînd ar dărui
să moară ca și cînd ar fi vrut să moară
și nu i-a reușit.

a vrut să vomeze doar sîngele ei și al familiei ei.
și nu i-a reușit.

și toate aceste lucruri s-au petrecut în Parcu-i abscons
din apropierea uzinelor de prelucrat metale grele
parc plin pînă la refuz de tancuri cu șenile,
nemișcate, cu ochii ficși și gata de atac.

PERFORMANCE

Oscilațiile trupului sunt un ochi fix
zvîrcolit înstrăinat și edificat tăiat în două
pe un perete mortal al poeziei lipit pe dinăuntru
instrumentat de un bisturiu din vîrfurile sadice
al unuia bronhoscop să ajungă pe placa tectonică
a plămînului uscat și singur

complexul de superioritate al trupului nu este decît
absența sufocantă a instinctului de conservare
atunci cînd vodca își arată capul hidos
dincolo de orizont
cînd soarele apune roșu imens și impenetrabil

să sară d o m i n a t o r u l coarda în spatele
parcului unde mi-am instalat
după ce mi-am ars nebunia sumbră
tancurile senzuale ale unei feminități
deznădăjduite

ARGINȚI SPURCAȚI

Ieri a venit Sergiu să îmi dea bani, la tîrg,
arginți spurcați după care ar trebui și nu ar trebui să alerg
cu sufletul la gură dar Sergiu nu este spurcat el este poetul
lovit în moalele capului de propria-i nebunie parșivă
și de „licheaua dintre coapse”
ce joacă feste oricui, fie că vrea sau nu vrea

pe terasă s-a pornit un vînt tăios ca o coapsă tină
în acțiune eu eram îmbrăcată cu o rochie neagră dintr-un material
ce imita dantela adevărată, țesută pe voal și mai negru,
vîntul lua pe sus tot ceea ce era prea ușor
iar noi eram prea grei, sîngele clocotea în noi,
ochii ne erau ficși și bolnavi și sufletul,
ah, sufletul îmi era tras în jos din dorința de a fi numai sex. ■

semn de carte

de Gheorghe Grigurcu

În față cu *Revista Cercului literar* (I)

INTR-UNUL din eseurile din tinerețe, Mircea Eliade medita la soarta acelor reviste literare de calitate superioară despre care se află că sint bune numai după un sfert de secol de la dispariția lor. Exemplul pe care-l oferă este camilpetresciana *Cetate literară*. Dar considerațiile sale ne apar perfect valabile și în privința *Revistei Cercului literar*, despre care, bunăoară, subsemnatul a luat cunoștință abia în 1965, când a devenit coleg de redacție, la *Familia* proaspăt reînființată cu Nicolae Balotă și Ovidiu Cotruș, publicație recent reîmpărțită integral în volum, sub îngrijirea lui Dan Damaschin, cu o prefață de Petru Poantă: „Mai toate curentele literare s-au născut și au fost alimentate de asemenea reviste, care au circulat un număr de ani în cercuri foarte închise și numai întîmplător (cum e cazul lui *Nouvelle Revue Française*) au ajuns populare și puternice. La noi, o seamă de reviste de scurtă și nervoasă apariție reprezintă tot ce-a fost mai bun în literatură și gândire de la război încoace”. *Revista Cercului literar* a apărut din ianuarie pînă în august 1945, la Sibiu, totalizînd șase numere. După reîntoarcerea Universității la Cluj, ar fi trebuit să-și continue viața sub titlul goethean de *Euphorion*, însă dificultățile deopotrivă pecuniare și politice n-au mai permis împlinirea proiectului al cărui suflet îl constituiau I. Negoțescu și Radu Stanca. Chiar și așa, cu o durată scurtă și concentrată, periodicul se impune, prin fiecare număr, ca o „construcție solidă menită să dureze și destinată bibliotecii iar nu consumului efemer”, după cum o caracterizează prefațatorul. E actul de naștere al Cercului literar de la Sibiu, așadar al uneia din grupările literare cele mai însemnate ale literelor românești, comparabile cu Junimea, cu Cercul

Vieții Românești, cu *Sburătorul*. Act prevăzut cu semnăturile unor nume în majoritate prestigioase: I. Negoțescu, Radu Stanca, Ion D. Sârbu, Ioanichie Olteanu, Cornel Regman, Ștefan Aug. Doinaș, Victor Iancu, Nicolae Balotă, Henri Jacquier, E. Lovinescu, Eugen Todoran, Constant Tonegaru, Ion Oana, Lucian Blaga, Umberto Cianciolo, Deliu Petroiu, Ioana Postelnicu, Al. T. Țion, Toma Ralet (pseudonimul lui Wolf von Aichelburg), Ilie Bălea, Ovidiu Sabin (pseudonimul lui Ovidiu Cotruș), Radu Enescu. Neîndoiros, *Revista Cercului literar* reprezintă urmarea faimosului *Manifest* din 1943 (zilele acestea se împlinesc șase decenii de la publicarea sa), cuprinzînd un program teoretic pregnant, însoțit de un corpus de creații și comentarii menite a-l reflecta. Să încercăm a degaja punctele de reper ale mensuralului care are alură de moment inaugural nu doar a citorva cariere scriitoricești prodigioase, ci și – lucru mai rar – al unei grupări creatoare omogene, cu un liant ce s-a dovedit funcțional în pofida diversității individualităților componente. E o înflorire „generaționistă”, care, fără a omologa, desigur, pretinsa regulă a periodicității macanice în spațiul creației, se impune precum o împrejurare benefică, precum un dar al destinului pe fundalul unei epoci de vitregii.

Abia ieșiți din atmosfera stîngenitoare a propagandei naționaliste specifice regimului Antonescu și aflați (ceea ce n-aveau cum să știe!) în preajma unor ingerințe politice mult mai dure, junii scriitori și intelectuali sibieni aclamau libertatea. O libertate pe care și-au asumat-o în chip temerar, în plin război, și de care înțelegeau a se bucura în luminișul efemer îngăduit de istorie, imediat după 1944. Simptomatic, textul programatic cu care se deschidea nr. 1 al *Revistei Cercului literar*, purtînd titlul *Perspectivă* și elaborat de I. Negoțescu, consemnează, în chiar liniile sale inițiale, o disociere de politic (nu putem a nu ne gândi că, dacă ar fi tipărită azi, logica viciată a unor comentatori ar fi acuzat aspirația

depolitizării de... politizare, de parcă dezinfecția ar fi echivalentă cu o contaminare!). „Cînd, în primăvara anului 1943, a apărut manifestul Cercului Literar, ca un elogiu al spiritului de libertate, ca o reintegrare a generației tinere în românitatea de perspectivă universală, ruptă de nebuloasele conjuncturii politice și regionaliste, împrejurarea a fost socotită, în lumea literaturii propagandistice și a ortodoxismului pe de o parte, în lumea stîngii oprimate pe de altă parte, ca un act cu semnificații politice” (să precizăm că „stînga oprimită” este aici poziția democratică, spiritul liberal). În numele criteriului estetic, cerchiștii respingeau lamentația patriotardă, discursul localist, Ardealul mesianic. Nu se sfiau a-și afirma încredințarea că exaltările etnosului sint desuete și ca atare păgubitoare. Așezîndu-se deasupra momentului istoric, de altminteri ingrat, la altitudinea năzuinței spre o creație care să transgreseze ocazionalul, ei nu se deziceau însă, așa cum au susținut unii, de ideea etnică, ci o proiectau pe ecranul unor valori reprezentative, perene. Dincolo de reminențele sămănătorismului, de accentele rudimentar revendicative ale simțămîntului de patrie, de ruralismele anacronice și agasante cărora pare-se Radu Stanca le-a acordat denumirea de pășunism, ținteau un „românism” substanțial. Impactul cu subliteratură revigorată de evenimintele din 1940 era inevitabil: „După zguduirea din 1940, așadar, și în plină efflorescență patriotardă, care zadarnic voia să injecteze deprimarea conștiinței publice, optimismul nostru tinăr venit dintr-un colț de țară înjunghiată părea atunci pentru unii naivi o trădare atît a neamului cît și a Ardealului rob, pentru cei interesați o amenințare în chiar pîinea lor zilnică”. Încercarea de racordare la o perspectivă universală se izbea de îngustimea percepției tradiționaliste. Învinuirea de cosmopolitism ce intră în arsenalul oricărei hipertrofieri naționaliste, nu putea fi evitată: „Dacă afirmai că Ady e poet mai mare decît Goga, riscai oprirea presei comandate”. (Să remarcăm, în treacăt, că situația s-ar putea repeta și în zilele noastre!).

Eliberîndu-se de scorile conjuncturalismului, de paraliteratură menită a se mistui în neant, membrii Cercului literar nu întorceau însă spatele trecutului, nu divorțau de istorie. Dimpotrivă, se sileau a căuta temeiurile unei mai trainice relații cu trecutul, bizuite pe valorile durabile ale acestuia, pe ecourile lor în contemporaneitate. Evadînd din istoria evenimentală, își consolidau raporturile cu is-

toria valorilor literare, prizată pe nervurile sale caracteristice, apte de continuitate. Prin renunțarea la preconcepția regionalistă nu săvîrșeau decît o salutară lărgire a spațiului creator național, unicul în măsură a circumscrie valorile fiecăreia din zonele sale, firește pe cele posedînd un grad de relevanță estetică. Putem vorbi de un gest de „centralizare”, cu scopul de-a combate fărîmîțarea provincială, bună conducătoare de mediocritate: „Ne simțeam rădăcini adînci și ne gîndeam pe stăruință la școala ardeleană și latinistă, la Budai-Deleanu, la Codru Drăgușanu. Aceste rădăcini erau desigur foarte fizice în sens geografic, fiindcă atitudinea noastră însemna de fapt în primul rînd denunțarea prejudecăților regionaliste”. În alt comentariu, intitulat interogativ *Viitorul literaturii române?*, același I. Negoțescu nu se dă în lături a recunoaște principiul organicității evolutive a creației literare românești, afirmînd că «viitorul» cuprins în perspectivele ce s-au deschis nu e altceva decît un trecut oglindit în propriile virtualități, „un trecut valabil”. Ce cuprinde acest „trecut valabil”? În esență, creația „majoră, cultă, individualistă”, diferențiată de cea folclorică, minoră, fără viitor, în ciuda faptului că a fost deshumată cu „foc”, cu „speranță”, cu „romantică pasiune”, de un Alecsandri, de un Russo, de un Eminescu. E o incompatibilitate de structuri, o desincronizare absolută între cele două spețe. Nu ne-am putea realiza potențialitățile creatoare decît sub astrul culturii occidentale: „Ceea ce au fost umanitățile care au nutrit copios renașterea franceză, subliniază I. Negoțescu, e pentru literatura noastră descoperirea culturilor apusene, asimilate cu un apetit devorator. În limba de-abia ieșită din Evul Mediu, încă șovăitoare, barbară, deși materialul original era rupt din limba marii civilizații a Romei, s-au revărsat stările lirice ultime, rafinate, ale artelor occidentale. În acest nou aliaj, uluitor, s-a născut poezia română”. Apropierea de creația occidentală nu constituie un atentat la specificul nostru etnic, întrucît elementele ei bine asimilate au șansa de-a infuza energie chiar unui asemenea specific. Exemplul înfățișat este că în poezia franceză, în cea lirică precum și în cea dramatică, temele și numele antice de factură umanistă au dobîndit nu numai drept de cetățenie, ci și o culoare locală. Mai exact, procesul de alcătuire a poeziei noastre majore e consemnat, oarecum senzațional (după un gest omagial adus lui Eminescu, însă fără vreun citat din opera sa), printr-un sonet al lui Timotei Cipariu,

seccedat, e drept, de unul al lui Al. Macedonski. Celui dintîi i se elogiază „sonul alb, marmorean, legănarea calmă, aerată, profilul pur, arcaic”, amintitor al versurilor lui Petrarca, precum și o „logică frumos severă, clasică, efortul resimțîndu-se în resorturile fin cerebrale, față cu organicitatea aproape vegetală a versurilor populare”. Ceea ce putea suna ca un soi de teribilism temperat...

Repudierea ruralismului folclorizant, a provincialismului velleitar, nu putea duce decît, pe linie lovinesciană, la proclamarea vieții urbane drept mediu propice al creației, drept cuib al artei viitorului. Cu mențiunea că citadinismul românesc nu trebuie socotit o copie resemnată a celui apusean, ci o existență cu note diferențiale, în primul rînd balcanismul. Dacă I. L. Caragiale a luat, cu norocul geniului, „mulajul epic” al urbanității băștinașe în formare, structurîndu-și astfel viziunea ai cărei vectori sint moftul, insanitatea savuroasă, lichelismul, candoarea amorală, prin opera sa a erupt, la o cotă maximă, balcanismul, ale cărui preludii se pot desluși la un Anton Pann. Doar sincronizarea noastră cu o cultură majoră a făcut cu puțință conștientizarea și exploatarea estetică a acestui filon intrinsec. Pe axa balcanismului se înscriu eroii aventurii sordide, Dinu Păturică, Tănase Scatiu, Lică Trubaduru, și deopotrivă ambiguitățile rafinementului liric, constelat de *Isarlik* și de *Florile de mucigai*, neputînd fi omiși fascinantul Mateiu Caragiale și Panait Istrati al cărui epos pitoresc s-a prelins și pe meridiane galice. Cu toate precauțiile pe care și le ia („sîntem într-un domeniu în care previziunile se refuză cu încăpăținare”), tinărul I. Negoțescu ajunge la o concluzie cu un caracter premonitoriu: „Un lucru e însă iarăși sigur: marea literatură română a viitorului nu poate fi decît una urbană, structurată după modalitățile cu totul altele decît cele ale fermecătoarei creații anonime, primitive”. Nu întîmplător, Rebreanu e ocolit cu discreție (mai tîrziu va fi judecat cu suficient inconformism sub prediul criticului, ca și Marin Preda, alt rural „întîrziat”). La fel nu e menționată marea figură, din proximitatea biografică a Cercului, care era Lucian Blaga, ale cărui sondaje abisale ce situau satul în postura unui centru cosmic nu puteau stîmni entuziasmul studenților săi, de altfel reverențioși (oare de ce Nicolae Balotă, care a consacrat un amplu eseu lui Tudor Arghezi, n-a ajuns a închina altul la fel autorului *Spațiului mioritic*?). Deocamdată, sumisiunea la doctrina lui E. Lovinescu pare fără cusur. ■

Revista Cercului literar, ediția îngrijită de Dan Damaschin, prefață de Petru Poantă, Ed. Dacia, 2002, 560 pag.

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

MELANCOLIE li-vrescă, exprimată în fraze elegante și încheiate întotdeauna la timp, înainte de a crea impresia de discurs, caracterizează poezia lui Virgil Mazilescu. Autorul este un supraréalist lipsit - cu intenție - de exuberanța imagistică a supraréalistilor. El a învățat de la Kafka, a cărui operă a citit-o atent, ca pe un manual de literatură, să-și obiectiveze trăirile stranie, să le pună în scenă, cu detașare și sobrietate. Decupajul impecabil al reprezentărilor îl plasează, ca posibil precursor, în proximitatea lui Matei Vișniec.

Experimentatul (și uneori inspiratul) critic de poezie, Al. Cistelean, vede în această *compunere* a poeziei o formă de inginerie textuală: "Exercițiul poetic, folosind materiale preexistente, se reține doar la execuție, iar inventivitatea poetului are caracterul metodologic al unei tehnologii a textului. Aplicația demiurgică nu mai constă în crearea stării poetice și a limbajului, ci doar într-o manipulare a lor, devenind, de fapt, o inginerie ironică a confesiunii."

În realitate este vorba nu de o inginerie, ci de o regie. Neavând geniu lingvistic, poetul folosește cuvintele doar pentru a descrie decorurile, situațiile și atitudinile care constituie adevăratul lui mijloc de comunicare.

Virgil Mazilescu s-a născut la 11 aprilie 1942 la Corabia, în județul Olt, în familia unui contabil. Între 1959-1964 a urmat cursurile Facultății de Limba și Literatură Română a Universității din București. După absolvire a fost profesor la școala generală din comuna Geaca, județul Ilfov (1964-1966), bibliotecar la Bi-

blioteca Municipală din Ploiești (1966-1968), secretar al cenaclului Uniunii Scriitorilor (1968-1970), redactor la revista *România literară* (din 1970 și până la moarte, care a survenit la 13 august 1984).

Primele versuri îi apar în 1966, în suplimentul *Povestea vorbii* al revistei *Ramuri* din Craiova, condus de M. R. Parascu. Cărțile de poezie pe care le publică în continuare sunt puține la număr și subțiri: *Versuri*, Buc., EPL, 1968, *Fragmente din regiunea de odinioară*, Buc., CR, 1970, *Va fi liniște, va fi seară*, Buc., CR, col. "Hyperion", 1979 (cupr. poemele din vol. anterioare), *Guillaume poetul și administratorul*, Buc., CR, 1983. Întreaga sa producție poetică, însoțită și de o suită de scrisori către prietenul său, Dumitru Țepeneag, aflat în Franța, a încăput între copertele unui volum postum de numai 166 de pagini: *Poezii*, Buc., Ed. Vitruviu, col. de poezie românească îngr. de Mircea Cioabanu, 1996.

Poetul a și tradus - singur sau în colaborare - din Jean Amila, Jack Scafer, Willa Cather, Fernand Fournier-Aubry, Charles Portis, Henri Delacroix, în funcție de comenzi venite din partea editurilor, și nu pe baza unui program propriu. Dintr-o scrisoare către Dumitru Țepeneag, reiese câte scrupule își făcea în legătură cu o proiectată traducere (din Michel Deguy): "Cred că-mi place cum scrie, dar scrie într-adevăr foarte complicat și cam abstract. Cu tot micul «Robert» lângă mine, mă poticnesc mereu, uneori foarte grav: nu înțeleg și pace. [...] Voi face pe dracu-n patru și îl voi

traduce, dar nu știu dacă e bine să-i spui și lui asta și încă la fel de categoric cum ți-o spun eu. S-ar putea ca unele versuri (știu destulă franceză livrescă, totuși, ca să-mi dau seama de asta) să nu reușesc să le descifrez decât cu ajutorul tău, combinat cu al lui." Nu avea vocație de traducător, dar avea sentimentul răspunderii față de actul traducerii. Seriozitatea sa de fond n-a fost niciodată alterată de viața boemă pe care a dus-o.

Poezele lui fac o puternică impresie - și azi - prin scenele descrise. Multe dintre ele par secvențe dintr-un film de Ingmar Bergman:

"am prevăzut totul până în cele mai mici amănunte/ transportul unui dulap vechi din sufragerie pe terasă/ viața mea/ o să-mi ard hainele din nou o să-mi schimb identitatea/ câtă cinste și câtă glorie - am prevăzut totul" (*administratorul explică în ce constă de fapt viața lui*);

"am văzut și eu ciori pe acoperișul bisericii o guillaume/ se încălzeau cu aripile desfăcute la soare/ ciorile din emblemă ciorile din emblemă (*poetul i se destăinuie lui guillaume*);

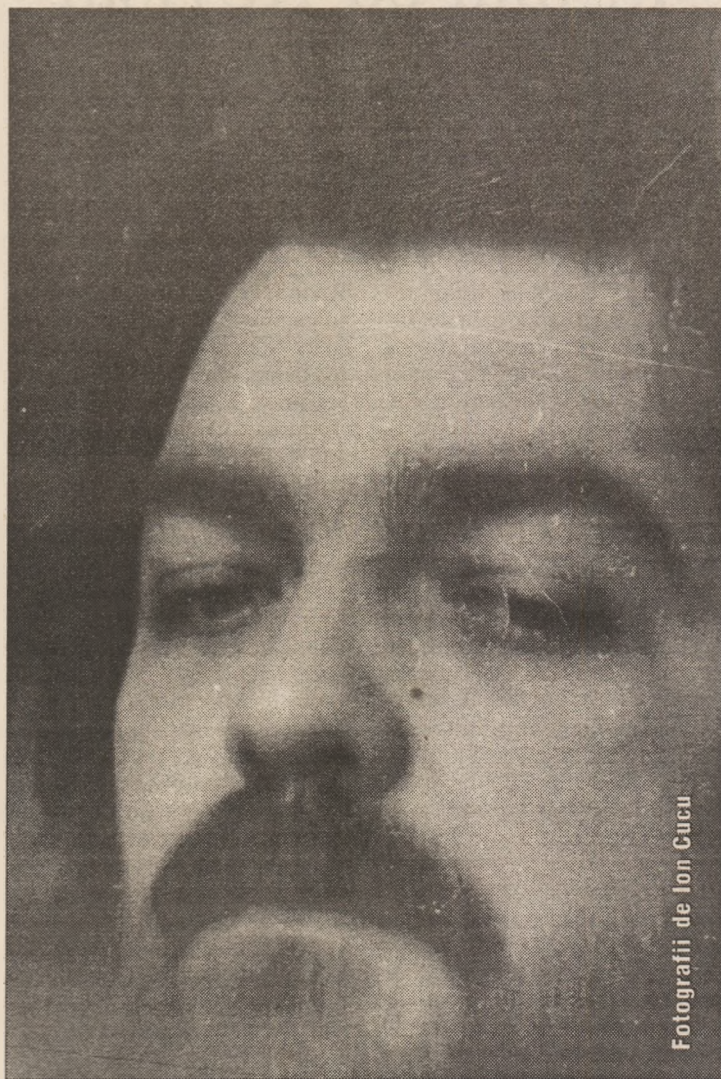
"mâncam la o masă lungă și bogată/ așa după cum este/ obiceiul prin părțile noastre răsăritene și/ pot să spun că m-au întâmpinat cu un tulpure salut/ cum să nu mă întâmpine cu un tulpure salut/ mâncam/ ce să facă/ dar mai târziu m-au învelit într-un ziar/ și neatenți m-au pierdut pe mare" (*mâncam la o masă lungă și bogată*).

Există poeme construite în întregime astfel, ca niște filme de scurt metraj. Unul dintre ele - memorabil - este *a doua poveste pentru ștefana*:

"iese de după magazie un înger și se înclină/ se uită la stânga - nimeni acolo/ se uită la dreapta - absolut nimeni// totuși e grea viața pe pământ murmură el// de când au încetat să mai creadă în îngeri/ muritorii visează cu toții să-și arboreze/ câte o pană de-a noastră la butonieră la panglica pălăriei// ne prind în somn au câini de vânatoare și procedee/ aproape savante și o foarte subtilă tehnică fără doar și poate/ de altfel noi nu existăm decât în timpul somnului// iese de după magazie un copil și se înclină/ se uită la stânga - îngerul adormit în fotoliu/ se uită la dreapta - îngerul adormit în fotoliu// șmecheri s-au mai făcut și îngeri/ aștia murmură copilul/ scoate pe ascuns foarfeca și haț haț cele două capete/ apoi alergă să vadă care este îngerul și care fantomă".

Ion Caraion are dreptate să vadă în această pantomimă poetică o redescoperire a farmecului obosit al poeziei de avangardă: "Virgil Mazilescu experimentează moduri și formule poetice ilustrate, în ultimii 50 de ani, de

Virgil Mazilescu

Fotografii de Ion Cucu

toți amiralii avangărzii și de admiratorii de pe țărm ai unora dintre aceștia. [...] Profesând gratuitatea și costumația, el ironizează acuzele aduse de tradiție, «bunica noastră cea de toate zilele», artei gratuite și manifestă sila și saturarea de orice." În plus, sintagma "gratuitatea și costumația", trimite, fie și accidental-intuitiv, la arta regizorală a poetului.

Stranietatea viziunilor lui Virgil Mazilescu se degradează uneori, devenind incoerență, obscuritate, asociere arbitrară a cuvintelor. Unele poeme sunt pur și simplu delirante. Ne trebuie răbdare pentru ca, în vârtejul de forme distorsionate grotesc, să descoperim fulgurații ale unei sensibilități poetice:

"în sfârșit pe străzi în canale sărbătoarea împăcării cu animalele./ în sfârșit ilalilu hauhau isatosuri. de opt zile te implor în/ limba animală - ilalilu hauhau isatosuri// cel mai înălțător imn: șoarecele./ din grămada de ochi înviază un ochi se ridică și ne vorbește. și/ tu totuși exiști dulce gleznă făcută din câteva vorbe

mari căzute/ în desuetudine în viciu. de acum înainte doar rănila patului." (*visul*).

Virgil Mazilescu a fugit de claritatea de oglindă venețiană a propriei lui gândiri, îmbătându-se nu numai cu alcool, ci și cu ascultarea extatică a unui plîns al lumii pe care l-a mai auzit, la noi, numai George Bacovia. Când nu mai are puterea să gesticuleze poetic, el ne îndeamnă să ascultăm și noi acest plîns:

"norii au carnea bolnavă și ei sunt singurii sfătuitoari ai omului/ care m-ar fi putut iubi// mâine și mai departe demența// acest om crede că degetele mele au potrivit ceasornicul pe ape ori șarpele l-au îndemnat spre patria șarpelui - însă n-au fost și n-au fost degetele mele// în grăul de după asalt: immanuel tu treci mai fericit decât mine/ prin toate pietele distrugerii (foarte sărac și fără să-ți amintești și/ viclean la pândă pe urmele marilor îngeri cântăreți de altădată)" (*immanuel*).

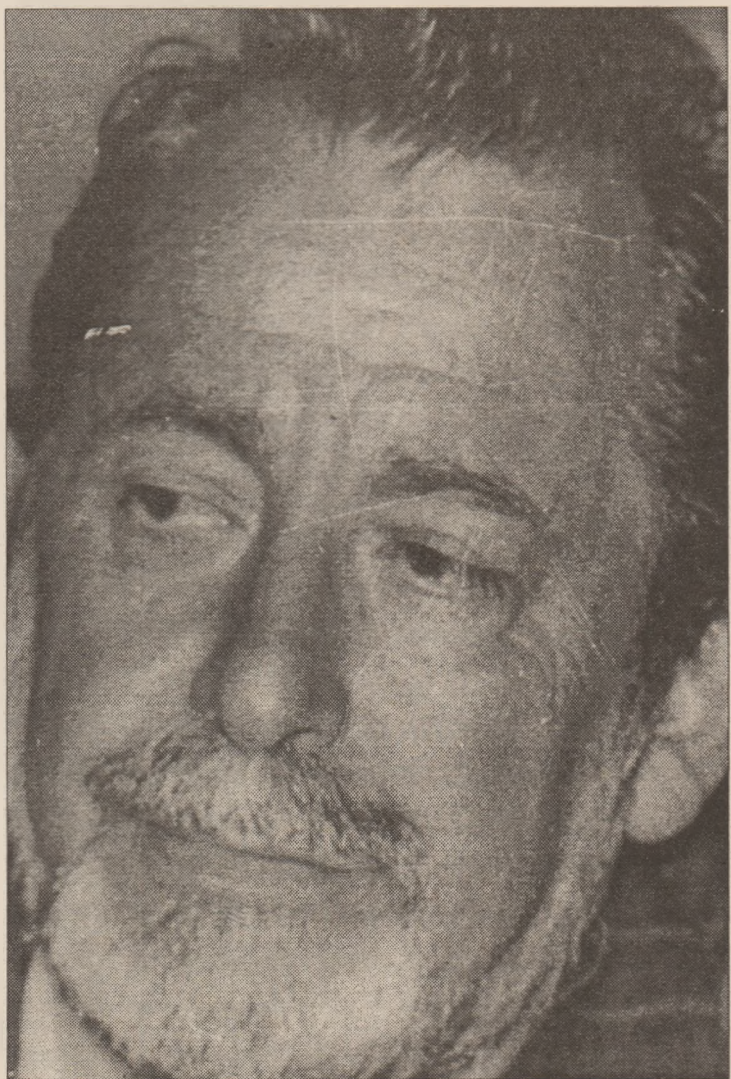
(fragment)

Împreună cu Virgil Teodorescu

Florin Mugur

FLORIN MUGUR s-a născut la 7 februarie 1934, la București, în familia unui ziarist (de orientare social-democrată, condamnat din cauza aceasta la domiciliu obligatoriu de regimul comunist). A fost elev al Liceului "Sf. Iosif" și, în continuare, student al Facultății de Filologie, pe care a absolvit-o în 1961. A lucrat ca profesor la diferite școli din București și din apropierea Bucureștiului. În perioada 1969-1973 a funcționat ca redactor-șef adjunct la revista *Arges* din Pitești. În continuare, până la sfârșitul vieții, a fost lector la Editura Cartea Românească, remarcându-se prin competență, prin tact, dar și printr-o prudentă obsesivă în raporturile cu cenzura.

A debutat încă din 1948, în *Brigadierul*, supliment literar al ziarului *Tânărul muncitor*, cu o poezie de proslăvire a șantiereilor epocii. Prima sa carte de versuri, *Cântecul lui Philip Müller*, publicată în 1953, era și ea o scriere propagandistică. Începând însă cu volumul *Mituri* din

1967, Florin Mugur devine unul dintre cei mai activi adepți ai înnoirii poeziei, prin desoficializarea ei și asimilarea unor experimente poetice din lumea liberă. Scrie mult (poezie, proză, publicistică), nu numai din plăcere, ci și pentru a-și întreține familia. La o vârstă înaintată, tatăl său moare lovit de un camion. Iar soția sa, Iulia, se îmbolnăvește de insuficiență renală, în urma pierderii unei sarcini, și, după mulți ani de suferință, încetează și ea din viață.

Obosit, copleșit de singurătate, Florin Mugur suferă noptea de insomnii, împotriva cărora ia doze mari de somnifere, iar ziua se străduiește să arate lumii o figură surzătoare. Surescitarea care cuprinde societatea românească după 1989 îl sperie. În dimineața zilei de 9 februarie 1991, este găsit neînsuflit, într-un fotoliu din camera sa de lucru, cu o carte pe genunchi.

Versurile propagandistice din primele cărți ale lui Florin Mugur n-au valoare. Au doar un umor involuntar, pentru cine

se simte în stare să se amuze vizitând cimitirul literaturii române din perioada realismului socialist.

Începând însă cu volumul *Mituri* din 1967, poetul este altul. El începe prin a cultiva un teatralism întunecat, în maniera lui Emil Botta. În această etapă, aduce în prim-plan eroi shakespearieni, pe care îi transformă în purtătorii lui de cuvânt. Iar în răstimpurile când se trage cortina și îndărătul ei se lucrează de zor la schimbarea grandioaselor decoruri, apare în avanscenă el însuși, pentru a menține trează atenția publicului:

"Îmi iei mâna-ntr-o dinți/ câinele meu/ și-o ții așa, sprijinită/ pe cele treizeci de piscuri ale tale/ ascuțite, de os/ între care se mănâncă iarba lunii/ între care se macină capetele/ păsărilor/ între care curg râuri încet/ cu stele și pești -/ îmi sprijini mîna/ pe șirurile tale de munți/ care se bat în capete/ și-o porți între dinți/ fericit/ fără s-o rănești/ ca pe-un copil/ ca pe-un sfânt" (*Moment senin*)

Treptat, însă, se configurează un mod liric propriu, constând în ceea ce s-ar putea numi o *căutare exasperată a fericirii*. Poetul vrea permanent să-și depășească anxietatea pe care i-o provoacă viața, impetuoasă și imprezvizibilă, vrea ca măcar semenilor să li se înfățișeze ca un om senin. El face efortul de a converti coșmarul în reverie. Nu are însă acea vocație a fericirii pe care o avea N. Steinhart. Este permanent chinuit de neliniște. Aproape în fiecare poem neliniștea reprezintă starea de spirit inițială; ea se intensifică, amenință să se transforme în spaimă, dar exact cu o clipă înainte de a răvăși ființa poetului, de-a o face de nerecunoscut, sublimă în răs. Nu este vorba de o inaptitudine de a trăi tragicul, ci de strădania eroică de a rămâne prietenos cu lumea. Poetul vrea să nu-i contaminate pe oameni de disperare. Asemenea personajului lui Horia Lovinescu din *Moartea unui artist*, el distruge în zori monștrii pe care i-a sculptat în timpul nopții.

Cum îi distruge? Detunându-le semnificația înfricoșătoare spre joc, spre grație, spre bucurie. Ironia însăși, care la alți autori are o funcție distructivă, ruinând prestigiul unor mituri, reprezintă la el un mijloc de îmblânzire a fantasmelor.

Surăsul poetului nu este niciodată perfect, întrucât păstrează încă ceva din grimasa de oroare învinsă cu puțin timp înainte, printr-un mare efort. Dar tocmai acest dramatism al înfrângerii propriilor trăiri conferă autenticitate chinuitorilor și contorsionatelor poeme. Iată, ca exemplu, un autoportret greu de uitat:

"Amant al cărților, acoperit

de praf/ plec din arhiva stingerii, pe seară/ urc în tramvaie, leneș trec prin pietre -/ la gât fularul desfăcut, fularul/ pătat cu suc de piersici și cu ceară./ Prea tânăr gâtul vulnerabil, punctul slab/ al trupului, punctul rămas copil./ Poți fi stăpân pe-un lucru-atât de nou? Tăcut/ îmi înfășor fularul mai strâns, e tot mai lung/ se răsucesc-n jurul pieptului gol, în jurul/ burții, genunchilor - și-n cet cobor în lut/ învăluit în lungi fâșii. Sub ierburi/ foșnesc familiar fulare dulci -/ se duce carnea, tinerele oase/ sunt crengi friabile. Întreg, dispar domol./ Fularul vechi păzind un spațiu gol/ al trupului, tiparul meu veșnic, de mătase." (*Tipar*)

Dintr-o contradicție interioară se naște astfel o poezie originală. În unele poeme, este adevărat, refuzul tragicului ia doar forma unei ezitări care diminuează expresivitatea textului, făcându-i pe cititori să-și imagineze o noapte de insomnie a autorului și o sedere silnică, infructuoasă la masa de scris. Însă în multe cazuri poemul se desface ca o himeră grațioasă, atrăgătoare prin lustrul de bibelou inofensiv pe care i l-a dat poetul, după legile artizanatului chinezesc, dar și neliniștitoare, din cauza aburului malefic din jurul ei, păstrat din abisurile din care s-a ivit.

O atenție aparte merită figurile de bestiar imaginate de Florin Mugur. Într-unul din eseurile sale, poetul vorbește febril, parcă fascinat, de un ciudat personaj dintr-un basm românesc, Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-șchiop, insistând asupra faptului că acesta, deși are un nume explicit, nu poate fi văzut cu ochii minții. Nimeni nu și-l poate închipui, deși pare cunoscut tuturor. Exact astfel "arată" animalele fabuloase născocite de Florin Mugur. La început, când poetul le desenează în aer, cu bagheta lui magică, avem impresia că le vedem foarte clar, însă imediat după aceea dispar de pe ecranul conștiinței noastre, lăsând în urmă mireasma (sau miasma) unei stări de

spirit. Comparabile cu făpturile din zoologia fantastică a lui Borges sau cu *glorii, cronopii* și *speranțele* lui Julio Cortazar, ele ne obsedează după încheierea lecturii:

"Un animal pe care îl aud/ un plâns insistent și plicticos/ de fată care sfâșie mătase// un animal pe care l-am atins/ pe care într-o zi/ l-am prins în palmă// dar palma era goală/ și numai în oglindă/ vedeam că duce totuși pe ape argintii// o cantitate de păr blond și fin/ o mare buclă/ respirând în pace."

Aceasta este *ucla*. Dar la fel ne rămân în minte *globeii, siheia, sivrul, erțogul, firminul, safra, tarpanii, colonul, atta, mavrul, the king, mielul* (este foarte rafinată includerea în colecție a acestui animal real).

Poeemele scrise în ultima parte a vieții se caracterizează printr-o mai îndrăzneată integrare a prozei în poezie (poate fi vorba și de o influență exercitată de optzeciști). Poetul se comportă ca un fotograf care înregistrează pe peliculă, prompt și neselectiv, situații din viața de fiecare zi. Abia ulterior, în momentul prelucrării laborioase, imaginile prozaice își dezvăluie latura stranie. În conformitate cu principiul de funcționare a liricii lui Florin Mugur, straniețatea este însă atenuată printr-un zîmbet comprehensiv și amabil. Poetul identifică terifiantul în existența cotidiană numai pentru a-l dizolva într-un comentariu liniștitor:

"Ridicându-se foarte puțin/ gânditoare și demnă/ o mână singură// un element dispart/ maica tristă/ a unei religii ironice./ Era un întuneric pur/ ca întunericul visat de-un copac/ și la lumina fulgerului ți-am văzut mâna// cum tremura înălțându-se/ o mână curată ca electricitatea/ maica tristă a unei religii ironice." (*Fulger*)

Poezia lui Florin Mugur, născută din obsesii obscure, dar și din luciditate, are frumusețea unei căderi întrerupte, a unei căderi care în ultima clipă se transformă într-o planare lină.

(fragment)

La Uniunea Scriitorilor, cu Letay Lajos, D.R. Popescu, Maria Banus și Ion Banuță, 1985.

AUTORII din generația unui scriitor plurivalent – poet, prozator, eseist, traducător – de importanța lui A. E. Baconsky (1925-1977) au apărut în literatura română într-o perioadă foarte îngrată. El a debutat în 1950 cu o plachetă oarecare de *Poezii*, împovărată de tarele inerente proletcultismului atotputernic. Alte culegeri au urmat. Pragul afirmării reale a poetului este *Fluxul memoriei*, din 1957 – „primul volum cu adevărat baconskyan”, apreciază Mircea Martin în admirabila sa prefată la antologia A. E. Baconsky, *Scrieri I – poezii*, Cartea Românească, 1990. Reluând, în 1967, acel titlu tulburător pentru a-l da unei mai largi selecții, poetul a renunțat la specificarea plachetelor din care și-a ales piesele reprezentative, amestecând într-un singur vast ciclu poeme din epoci diferite.

Într-o împărțire pe etape strict orientativă, poezia lui Ba-

consky poate fi văzută astfel: mai întâi, o cezură principală între lirica sa anterioară și *Cadavre în vid*, Editura pentru literatură, 1969, urmate de volumul postum *Corabia lui Sebastian*, Cartea Românească, 1978. La modul cel mai schematic (câci, din fericire, în realitatea textelor lucrurile sunt întotdeauna mai complicate), „vechea” poezie baconskyană se caracteriza prin discursul liric bogat împodobit cu tropi, melodios și persuasiv. În faza ei ultimă, metaforei i se declară război (poziție definită de autor și în eseuri), iar elocvenței i se „sucește gâtul” – cu mai puțin succes...

Mircea Martin nu ezită să numească (în prefata la *Scrieri I*) ceea ce i se pare a fi „păcatul cel mare al poeziei lui Baconsky”, și anume *literaturizarea*. Criticul deslușește, cu subtilitate, pentru ce poetul călător și traducător a adoptat tendința de depreciere a metaforei, deja la modă „pe alte meridiane”. La noi, momentul era de „expansiune metaforică”, iar „miza poeziei sale nu o constituie nici noutatea, nici îndrăzneala metaforelor”. „Baconsky e mai degrabă un poet discursiv decât sugestiv. Judecată de situație, nu de valoare, căci există mari poeți discursivi”.

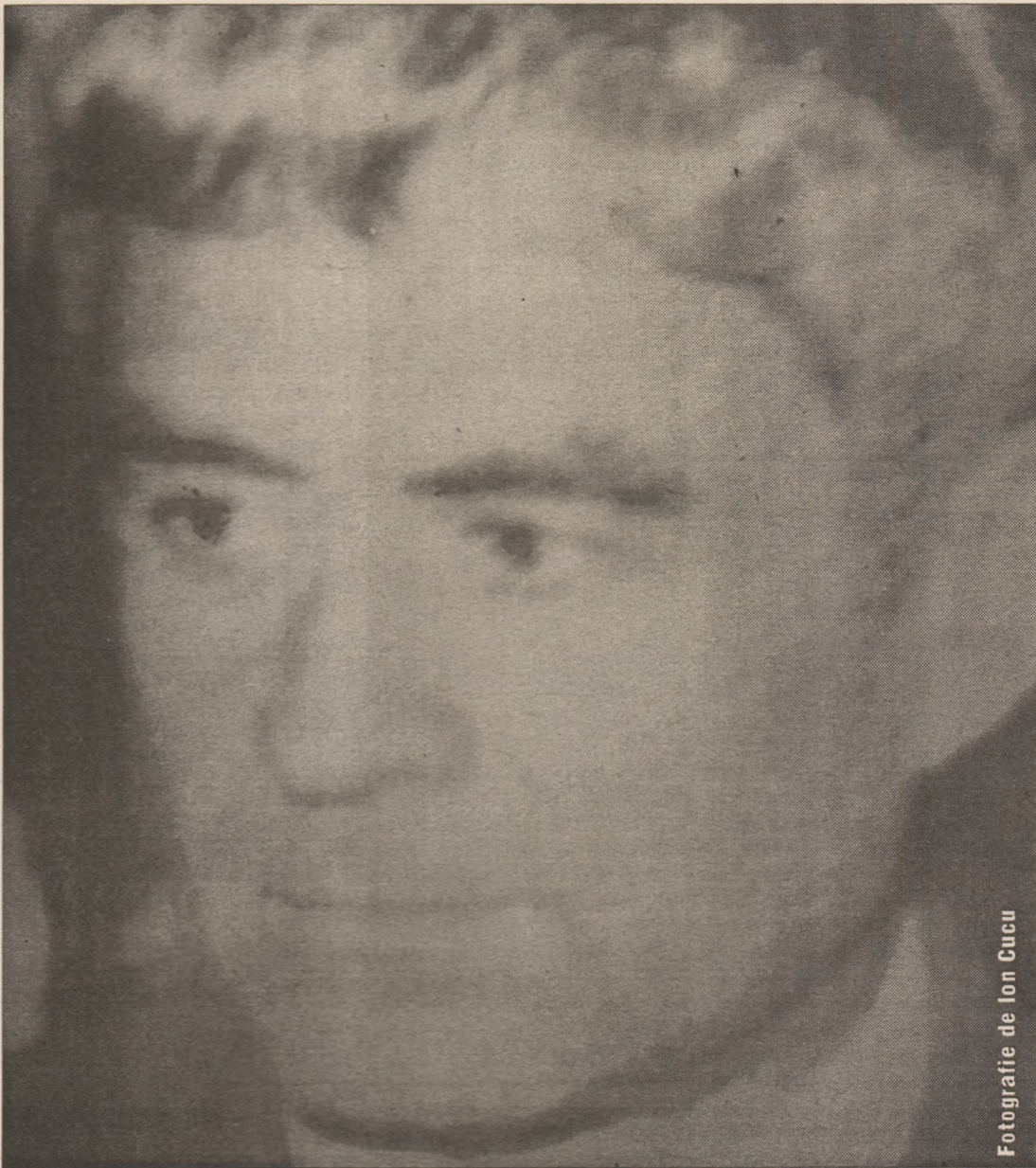
Există mult deșeu în lirica baconskyană, datorat în bună măsură discursului melancolic și invaluitor. Cuvintele îi sunt supuse, dar intonarea prea în largul său decade adesea în prozaism retoric, ca într-un „Imn către neliniște” (pp. 223-224): „Mă tem mai mult de inerție./ De-acea-mpăcare tristă în care unii văd/ Aureola împlinirii / Decât de insomnie și de zburcium./ Mă tem mai mult de răceala privirii./ Când ești nepăsător fără să știi./ Când uiți că ai fost odată copil”. Iar imediat după „Natură moartă” – despre care va fi vorba mai departe –, la paginile 265-266, întâlnim un adevărat model de compoziție retorică! Cinci catrene pe motivul antic bine cunoscut *ubi sunt?*, prezent încă din titlul piesei, „Unde s-au dus cuvintele?” În total, cuvântul *unde* revine de unsprezece ori...

În partea sa cu adevărat nouă, volumul *Cadavre în vid* cultivă adresarea seacă, aglutinarea de sensuri până la obscuritate – aparentă sau reală. Ca Eugenio Montale, A. E. Baconsky se dorește *scabro ed essenziale* („zgrunțuros și esențial”), despodobit de eufoniile de altădată, precum în această „Anatomie profetică” – întâia piesă din culegere, din care transcriu doar o treime:

Nu mai e nici otravă,
n-a mai rămas decât o limbă
palidă,
limba arsă de soare
agonizează
și colții s-au făcut mici,

Profil

Naturi moarte

Fotografie de Ion Cucu

20 x 18 cm, 156 pagini
85 000 lei

Pentru orice habar-n-am,
două mâini stângi,
antitalent sau... începător!

UN SITE WEB LA ÎNDEMÂNA TUTUROR!

de

**Silviu Ștefan
Cojocaru**

la

compania

Str. Prof. Ion Bogdan
Nr. 16 Sector 1,
71149 București
Tel.: 210 61 94
Fax: 211 59 48
compania@b.ro
www.compania.ro

și nimicul

sigilează cuvintele. (...)

În acest peisaj dezolant (un sfârșit de apocalipsă?), redus la ultimele elemente, o reacție de răutate, ba chair de cruzime, ar mai putea salva specia umană – singură soluție a groaznicei *acedia* baudelairiene, cruzimea fiind încă o reacție de apărare a vieții în fața abisului nimicitor al Urâtului... Dar ea nu mai e de așteptat: „colții s-au făcut mici”. O a doua lectură a cuvântului central *limbă* (aici „arsă de soare” și agonizantă) – nu ca organ al vorbirii, ci ca limbaj utilizabil – pare să fie confirmată de ultimele sintagme ale citatului: „și nimicul/ sigilează cuvintele”.

În cele numai câteva stihuri ale poemului „Aleluia”, ne regăsim într-o lume pustie și într-un coșmar tehnologic:

Doamne al visului, sângele
nu mai are venin –
ghilotina decapitează

cadavre.

Un NU, poate un NU,
ar mai fi de rost
în această biserică goală
unde predica fără-ncetare
o bandă de magnetofon.

Ispita unei interpretări politice e mare: biserică pustie unde predică la nesfârșit nu un preot ci o bandă de magnetofon, nu este cumva crepusculul ideologiei comuniste? Chiar legitimă, o asemenea lectură ar fi incompletă! Baconsky se servește aici de *otrăvire* (venin) ca de o emblema paradoxală a vitalității. Sângele care nu mai conține venin nu poate menține viața: veninul trimite la *șarpe*, care nu e numit, în roul său de vindecător. Veninul ucide, dar el poate fi și un leac. În plus, șarpele este o legătură vie între lumea subterană și suprafața terestră. Poetul ne avertizează deci că „sângele/ nu mai are venin”, pentru a ne spune că civilizația e pe cale de a pierde contactul vital cu Pă-

mântul, cu propriile-i rădăcini.

RICĂT de important este saltul către volumul *Cadavre în vid* (realizarea determinantă a unui autor de patruzeci și patru de ani), producția anterioară a lui A. E. Baconsky rămâne, și ea, impunătoare, cuprinzând unele poeme reprezentative atât pentru autor cât și pentru lirica românească a deceniilor șase și șapte din veacul Douăzeci. E cazul poemului „Natură moartă”, din culegerea *Fiul risipitor*, 1964:

Tăcută doarme bufnița pe-o
carte
și două măști alături plâng și
râd...
o mască pare și vioara veche
plină de fluturi morți și de
cuvinte
demult uitate. Nici o
amintire
n-a mai rămas – păianjenii și
praful
au devorat portretele, orbiră

cernitul candelabru și
fereastra,
iar bustului de bronz îi
plânge noaptea
un greier, ochii. Unde să
mai caut
urma ființei? Cadrele
de-argint
de mult băură lacrima
oglinzii.
Amprente-au pierit și
fiecare
surâs e-al morții. Picură
calcarul
silabisind în gol.

Nedeslușite
cresc stalactitele...

Poemele importante nu sunt
neapărat rezultatul unor acte de
voință ale autorului. Aici, ai im-
presia că nimic nu mai depinde
de voința sau „maiestria” lui A.
E. Baconsky, ci doar de o intui-
ție inițială care, pe hârtie, îi im-
pune poetului un text ce-i seam-
ănă, care este al lui, fiind însă
mult mai mult decât talentul lui!
În „Natură moartă”, suntem
martorii unui ritm neliniștit
speologic, în plină realitate a
unui interior citadin. Toată miș-
carea poemului tinde spre trans-
formarea lentă a căminului în
peșteră... Gaston Bachelard sus-
ține (în *La Terre et les reveries
du repos*) că: „imaginile peșterii
ne conduc la imaginația repao-
sului”; grotă este lăcașul de
odihna ocrotită, în pace:

„După ce a trecut pragul
misterului și al spaimei, visăto-
rul intrat în peșteră simte că ar
putea trăi acolo. După câteva
minute, imaginația se mută aco-
lo”. Dar imaginația este ambiva-
lentă; odihna protejată nu e
decât primul aspect. Peștera
adăpostește și altceva – odihna
veșnică a omului: „Ea devine
imaginea maternității morții.
Înmormântarea în peșteră în-
seamnă reîntoarcerea la mamă.
Peștera este mormântul natural,
pregătit de Pământul-Mamă,
Mutter-Erde”.

În „Natură moartă”, viața
pare că se retrage pas cu pas din

corpul viu care este căminul fa-
miliar. Poetul folosește numai
imagini culturale pe cale a se
devitaliza:

vioara veche, ce pare o
mască – deoarece devitalizarea
începe cu neautenticul – „plină
de fluturi morți și de cuvinte/ de
mult uitate”;

tablourile de familie, roase
de păianjeni și de continua
depunere a prafului;

bustul de bronz căruia „îi
plânge noaptea/ un greier
ochii”;

rama de argint a marii
oglinzi de pe perete care i-a
bătut de mult timp lacrima.

Mai grav încă, totul este
cuprins de întuneric, de vreme
ce și *candelabru* și *fereastră*
„orbira”. Și totuși, spune poe-
mul, acest cămin pe cale de a se
mineraliza nu este părăsit. Fiin-
țele omenesti mai trăiesc încă în
el, dar „fiecare/ surâs e-al mor-
ții”. Versul final este un dangăt
de îngropăciune: „Neliniștite/
cresc stalactitele”.

Contemplând retrospectiv
„chipurile” succesive ale iden-
tității sale lirice, A. E. Baconsky
se teme (în „Către cititor”, din
culegerea *Fiul risipitor*) că di-
versele sale „capete” îi vor înfri-
coșa pe oamenii viitorului:

Vai, capetele mele îi vor
speria pe mulți,
și-această-asemănare cu norii
o să-mi poarte
mult nenoroc... Ci, oare, tu
care-ai stat s-ascuți
trecerea mea prin ploaie,
prin vânt și mai departe,
în taina deslușită a vârstei
vegetale,
la marginea luminii, vei ști
să spui ce-am fost?

Cânt pe claviatura
genealogiei tale,
și-n propriul meu cântec îmi
caut adăpost.

Un protest împotriva ideolo-
giei totalitare care-i impusese să
aibă mai multe capete? Lectorul
din viitor va recunoaște oare

adevăratul chip al Eului său
poetic, împins de presiunea
ideologică spre identitatea fără-
mișcată și spre anonimatul stilis-
tic? Această neîncetată opresi-
une, fizică și spirituală, i-a lăsat
poetului o singură soluție: „și-n
propriul meu cântec îmi caut
adăpost”.

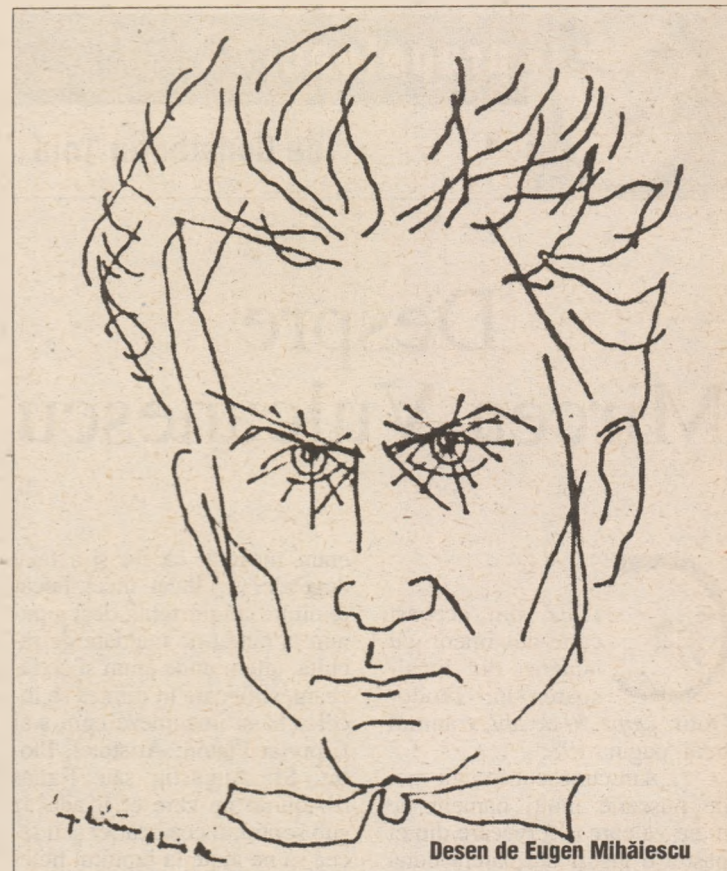
În *Seară idilică*, din volumul
Cadavre în vid, tonul se schim-
bă, până la a-l împinge pe autor
să-și adreseze un îndemn exas-
perat:

Cu nimb de cown răsare
peste păduri
scuipătoare de alamă a
tuberculoșilor lirici,
talerul cerșetorilor demni pe
care timpul
îi împăiază pentru muzeele
lui.

Pune cosciugului coarde noi
și fii neprihănit trubadur
frumuseții acesteia, închide
ochii și cântă
până când auzi-vei bulgării
de țărână
sunând în carcasa
violoncelului tău.

O artă poetică demnă de toa-
tă considerația; două cuvinte
îmi par venite sub pana autoru-
lui din „obișnuințe” lirice: „ne-
prihănit” și „violoncel”. *Truba-
duri* provențali (din marele se-
col de cultură care a fost al
Treisprezecelea) aveau multe
calități dar... nu erau neprihăniți,
dimpotrivă, lor le datorăm, prin
prezența și măiestriile lor scrieri,
o discretă destindere morală la
curțile princiare! Iar de vreo
apropiere între instrumentele lor
de muzică și *violoncel* nu se
poate vorbi, ultimul fiind atestat
de dicționare abia din 1741.

DESPRE poemele lui A.
E. Baconsky de după
1969 (anul *Cadavrelor
în vid*) s-a scris mult.
Formula de *Vita nova* dantescă
(versuri și proze amestecate) al
culegerii postume *Corabia lui
Sebastian* este cea mai bună

Desen de Eugen Mihăescu

posibilă și bine utilizată de poet
– locuitor timp de aproape un
an al Berlinului occidental. După
veritabila apocalipsă din *Ca-
davre în vid*, Baconsky are ten-
dința de a carica aspecte ale
vieții în marea Capitală încă
„insulară”, izolată în mijlocul
RDG-ului comunist. Chiar ideea
de corabie în nemișcare, parcă
prinsă de ghețurile ideologice
ce o strâng, plutea în aerul Ber-
linului occidental. Și, cu atât
mai mult umanitatea adunată pe
corabie trăiește mai frenetic
bogăția neverosimilă, sărăcia
celor nerealizați sau abia veniți
din depărtări, agitația unui tine-
ret în derută, cu căutări artistice
ostentative de tot felul. În „Se-
bastian Brant, III”, nu se caută
nici un țarm, drumul însuși e
fără drum:

Am avut odinioară... nu, nu

mai știm ce-am avut
căci nu ne lipsește nimic, nu
mai vrem să ajungem
nu mai vrem decât drumul,
drum fără drum,
țarm fără țarm căci unicul
țarm către care plutim e
corabia noastră.

Cu atât mai prețioasă îmi
pare la poetul A. E. Baconsky,
„în euforia acestei plutiri într-o
impenitentă derivă”, brusca ros-
tire (la pagina 383) a încrederii
în perenitatea poeziei:

Cred că poeții spun soarta
fiecarui popor. Îi spun viața
și moartea. Chiar atunci
când vorbesc despre lucruri
îndepărtate. Despre zodii
străine. Ei sunt graiul pri-
mordial.

Ilie Constantin

Ți-e sete de cultură? Bravo!

Te aștept la
cafeneaua literară

marți, miercuri, joi, vineri: 10³⁰ – 18³⁰

băutura – discount 25%
cărțile – gratis

la parter, în expoziția dedicată artelor vizuale.

MIERCURI, 18 iunie

Proiecție filme documentare
Growing Up Global

20⁰⁰

JOI, 19 iunie

Teatru:
Ofertă de serviciu
de Lia Bugnar

20⁰⁰

VINERI, 20 iunie

Muzică pop:
Mara & 4-Given Band

21⁰⁰

Discotecă – muzica anilor '80

23⁰⁰

SÂMBĂTA, 21 iunie

Muzică live:
Sarmalele reci

21⁰⁰

Discotecă – muzica anilor '80

23⁰⁰

DUMINICĂ, 22 iunie

Muzică live:
Teodora Enache & 4-Given Band

21⁰⁰

MĂRȚI, 24 iunie

Muzică clasică live:
George și Radu Dumitriu (*vioară și pian*)

20⁰⁰

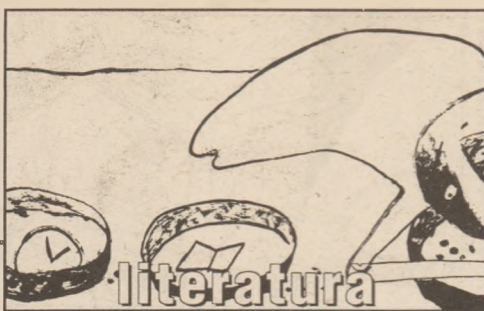

CLUBUL
PROMETHEUS

FUNDATIA ANONIMUL

Plaza Națională Unirii 1-3, sector 4, București
numerele în telefon: 336.66.38; 336.66.78

prepeleac

de Constantin Toiu

Despre Mircea Vulcănescu

CITEZ din aceeași carte-document cu amintiri din închisoarea lui Teodor Duțu, *După 50 de ani*, volumul întâi, pagina 198:

“...Am cunoscut în anii mei de pușcărie mulți oameni de mare valoare (...) Fiecare din ei păstra o justificată părere bună despre sine și rar și greu ar fi permis ca la un imaginar clasament în domeniul său să fie plasat altcineva înaintea lui. Dar când era vorba de Vulcănescu, toți cădeau de acord că este cel mai stralucitor dintre intelectualii români ai primei jumătăți de secol 20.

În ciuda unanimei recunoașteri, Vulcănescu era față de oricare de o inimaginabilă modestie și ori de câte ori i se puneau câte o întrebare, începea cu *bine, dragă, o să spun câteva cuvinte în legătură cu ceea ce vrei să știi*. Cuvinte care furau, pe nesimțite, câteva ore, și nu de puține ori, se prelungeau în ziua următoare.

Vulcănescu era un om destul de înalt și arătos. În vara lui 1948, când încă nu împlinise 45 de ani, deși avea deja vreo doi ani de detenție, pierzând ceva din greutatea lui de dinainte de arestare (peste 100 kg), el nu părea un om anemiatic. (...) Parcă-l văd, stând drept, în picioare, părând mult mai înalt decât era, privindu-mă tăcut, de acolo de sus, de unde-i erau ochii blânzi, dar pătrunzători, ori de câte ori tupeul curiozității mele îl iscodea cu vreo temă (...)

De fiecare dată își începea expunerea, cu același ritual. Trăgea mai întâi spre el un mănunchi de nuiele de răchită, mângâind cercetător figurile celor vreo 20 de inși aflați, ca de obicei, la coșărcărie. Lua apoi în una din mâini, una din nuiele, iar cu cealaltă, în care avea o ceacăie, începea jupuitul suviță cu suviță. Și – n-am știut niciodată de ce – mie mi se părea că făcea treaba ca și cum ar fi fost stângaci, astfel că de fiecare dată când termina lucrul,

eram încântat că nu și-a tăiat degetele. (...) Încet, încet, fiecare dintre cei prezenți, deși jupuiam la rândul-ne maldăre de răchită, uitam unde eram și ce făceam, și fiecare în mintea sa încerca să-și imagineze cum s-ar fi purtat Platon, Aristotel, Plotin, Sf. Augustin sau Tomas d'Aquino pe care el îi aducea sub șopronul coșărcăriei și îi făcea să ne ajute la jupuitul nuielelor. Poate de aceea, dacă, mai târziu cineva ar fi pomenit de cei înșirați mai înainte, eu nu aș fi putut să-i disociez de maldărele de răchită ce înconjurau figura lui Vulcănescu (...) Chiar dacă înainte de a muri, el le-a cerut celor de față să nu-l răzune, chiar dacă eu aș fi în stare să-i iert pentru toate crimele, pentru crima asta n-aș putea să o fac.

Ne încântăm de plăcere intelectuală la auzul câte unei vorbe de duh a lui Țuțea.

Ne îmbrobodim în admirație pentru găselnițele lui Noica.

Ne înclinăm copleșiți de respect în fața edificiului trudit de Eliade.

Dar oare cum am fi privit noi ce ne-ar fi lăsat Vulcănescu, dacă el s-ar fi putut sustrage blestemului Carpaților săi odată cu Cioran, Ionescu sau Eliade sau dacă l-ar fi încurajat pe Ică Antonescu în ideea de a depune în Elveția sumele necesare salvării a 100-200 de intelectuali români și s-ar fi îndurat și el să plece, sau dacă ar fi apucat să trăiască aici, în burta leviatanului – atât timp cât au mai trăit după eliberare Crainic, Țuțea sau Noica.

Nu știu dacă ne putem supăra pe Providență că nu l-a dăruit cu flerul dezertării sau al căutării de sine, pe oriunde aiurea (...)

Dacă cei care veneau în fabrică pentru diverse munci, aveau șansa de a-l asculta pe Vulcănescu (în zilele când venea la coșărcărie), nici cei rămași în celular, nu erau dezavantajați. Zilnic erau anunțate pe ușa celularului, printr-o hârțuță prinsă în pioneză, celele sau locul unde erau ținute alte prelegeri sau conferințe...” ■

LIMBAJUL oficial, administrativ, are trăsături generale, transnaționale: în limbi diferite, el e caracterizat de prezența stilului nominal, a sintaxei greoaie, a unor sintagme lungi și clișeizate, a perifrazelor eufemistice. Toate acestea sînt semne ale unei rigidități constitutive: care funcționează ca garanție a autorității și ca marcă de prestigiu. “Limba de lemn” a regimului comunist s-a dezvoltat dintr-un asemenea limbaj, în împrejurarea fundamentală a asocierii cu puterea absolută. În normalitatea democratică, stilul birocratic rămîne un fenomen marginal și inofensiv.

O sintagmă propusă recent și care ilustrează stilul oficial românesc și internațional este *polițistul de proximitate*. “s-a vorbit tot mai mult despre *polițistul de proximitate*” (*Timpolis* 837, 2002), “în cadrul Poliției române va fi înființată o nouă funcție, denumită de ministrul de Interne Ioan Rus «*polițist de proximitate*»”, *Ziua*, 21.01.2003); “*polițiștii de proximitate* au fost selecționați în funcție de competența profesională” (*Evenimentul zilei* = EZ 3381, 2003).

Formula mi se pare neînspirată și destul de comică, mai ales din cauza statutului pe care îl are în română termenul *proximitate*. DEX îl consideră “livresc”, ceea ce este desigur o exagerare. Este totuși vorba de un cuvînt cult, mai curînd științific, mai puțin utilizat în limba de toate zilele și în contexte concrete (poate cu excepția unei îmbinări care tinde să devină locuțiune – “în proximitatea...”). Dacă ni s-ar cere un context-tip, ne-am gândi probabil mai ales la ceva abstract – de pildă la “conceptul de proximitate”. În plus, semnificația cuvîntului este opacizată de construcția prepozițională cu *de*, sugerînd o calificare esențială, existențială, filozofică. Or, e limpede că semnificația reală a acestei formule este una destul de banală, spațial-administrativă: cu o oarecare aproximație și cu un spor de concretețe, *polițistul de proximitate* ar putea fi numit *polițistul de cartier*. Bănuiesc însă că determinantul “de cartier” este evitat din cauza semnificațiilor familiar-argotice și vag peiorative pe care le-a căpătat în limba actuală (în *muzică de cartier*, *băieți de cartier* etc.). Poate că o traducere mai exactă a conceptului ar reprezenta-o sintagma *polițistul din preajmă*. Nici cu aceasta n-am obține mare lucru: în context oficial, *preajmă* apare ca un termen mai curînd popular și ușor învechit, eventual poetic și blagian. În plus, mă tem că s-ar activa unele conotații nelinștitoare – de

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

De proximitate

încercuire și supraveghere. Și alți termeni din fondul de bază al limbii (*apropiere*, *vecinătate*) sînt la fel de riscanți. Excesul neologistic și cel neoașist pot avea efecte deopotrivă de stridente și comice. Oricum, datorită caracterului instituțional și mai abstract, e mult mai acceptabilă sintagma *poliție de proximitate*, în vreme ce *polițistul de proximitate*, care se raportează la individ și la situații concrete, e perceput ca excesiv prin prețiozitate.

Adevărul e că instituțiile europene își exportă terminologia o dată cu structurile: sintagma este calchiată – foarte probabil după franceză, în care *la police de proximité* și *le policier de proximité* sînt bine reprezentate – și are în momentul de față echivalente în mai multe limbi. Internetul ne furnizează multe documente în care sînt menționate instituția și terminologia ei; și în alte limbile romanice, sintagma apare ca atare: texte italienești vorbesc de *polizia di prossimità* și de *poliziotto di prossimità*, dar par să prefere pentru desemnarea persoanei sintagmele *poliziotto di quartiere*, *carabiniere di quartiere*, în spaniolă apar *la/el policía de proximidad*. Unele oscilații și dubii lingvistice par să fie peste tot, ca în cazul oricărei calchier; statutul stilistic al neologismelor și particularitățile semantice ale construcției cu *de* sînt însă specifice românei.

În ciuda caracterului internațional al terminologiei polițienești actuale, nu e de mirare ca la noi să existe (încă) o sensibilitate mai acută, creată în timp de eufemisme și clișeele

birocratice ale unui regim totalitar. Sintagma prețioasă este suspectă, în măsura în care riscă să fie tradusă în terminologia perioadei anterioare, prin numele funcției relativ echivalente, *sectorist* (derivat de la *sector*): “Fostul *sectorist*, acum «*proximist*»” (*Cotidianul* = C, arhiva 20-26.01.2003).

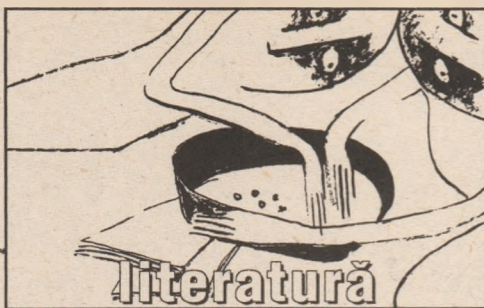
Reacția vorbitorilor poate fi de modificare sau substituie a terminologiei “oficiale”; deși instituția e la început, au apărut deja în presă unele echivalări mai marcat colocviale – glumețe, ironice –, adesea caracteristice pentru mecanismele derivate sau metaforice ale limbii: *proximist* – “astfel, fiecărei comunități i se va dăruia un «*proximist*»”; “numărul «*proximiștilor*» într-o anumită zonă se va stabili în funcție de rata criminalității” (C, arhiva 20-26.01.2003); *polițist-tampon* – “*polițistul-tampon*”, cum a fost denumit de presă, va deveni o certitudine.” (*Cotidianul*, 20-26 ianuarie 2003); *polițist de cartier* – “*Polițistul «de cartier»* intră în acțiune” (*Ziua*, 21.01.2003), ori, într-o formulă de-a dreptul publicitară – “*agentul de lîngă tine*” (EZ 3381, 2003, 4). Încep să apară și sintagme construite prin analogie (ironică): “nu s-a spus însă mai nimic despre «*cețeanul de proximitate*»” (*Timpolis*, 925, 2002).

Recapitulăm: *sectorul* e din vechiul regim, *cartierul* – din argoul nou; *proximitatea* evocă științele înalte, *preajma* – poezia tradiționalistă; dacă mai intervin și limbajul publicitar și jargonul birocratic, devine tot mai clar: e foarte greu să construiești o terminologie credibilă. ■

am primit la redacție

Reviste

- *Epigrama*, publicație a Uniunii Epigramiștilor din România, anul XI - serie nouă, nr. 24/ 2003. Director: George Corbu. Redactor-șef: Valerian Lică. 40 pag., 24.000 lei. Din sumar: *Gânduri la centenarul nașterii lui Tudor Mușatescu* de George Corbu, *Concursurile și festivalurile naționale de epigramă* de Valerian Lică, *Observații privind prozodia în epigramă*. *Ritm* de Elis Răpeanu etc. Numeroase epigrame ale unor epigramiști contemporani, grupate tematic: *Racile sociale*, *Critica literară*, *Martie, aprilie, D-ale... tranziției*, *Pe litoral*, *Copiii*, *Vârsta femeii*, *Secretare* etc.

cronica edițiilor

de Cornelia Ștefănescu

Revista Fundațiilor Regale

ERCETĂTORII Victor Corcheș, Gelu Culicea și Catalina Grideanu, profesori daruiți cu inteligență în veghea lor asupra istoriei literaturii române, în intensitatea analitică a sistemului său compozițional dar și în transparența cu care îi surprind spiritualitatea imaginii și o aplică demonstrativ, semnează volumul *Revista Fundațiilor Regale*. În calculul savant al prezentării, Victor Corcheș iese oarecum din ordinea constructivă fără să o trădeze ci, dimpotrivă, să-i afirme raționalitatea esențială. Pagina de gardă a volumului îl desemnează „inițiator și coordonator”.

Volumul descrie aplicat și exact trecerea prin timpul revistei: ianuarie 1934 – decembrie 1947. El pune pregnant în lumină decupările tranșelor de peisaj și reverberările de lumină sau conurile de umbră, inerente aplicării tenace asupra sumarelor, cu titlurile și numele autorilor, canonic articulate în lucrarea de față după sistemul clasificării zecimale universale, cât și asupra solemnității procesiunilor care privesc inerent schimbul directorilor și tonurile veșmintelor ideologice. Și acestea, în ciuda concentrării primului deceniu de apariție pe scopurile sale fundamentale, formulate ca

datorie și scrupul conceptual: sinteză cultural-națională, cultivarea toleranței spiritului critic, neutralitatea ideologică.

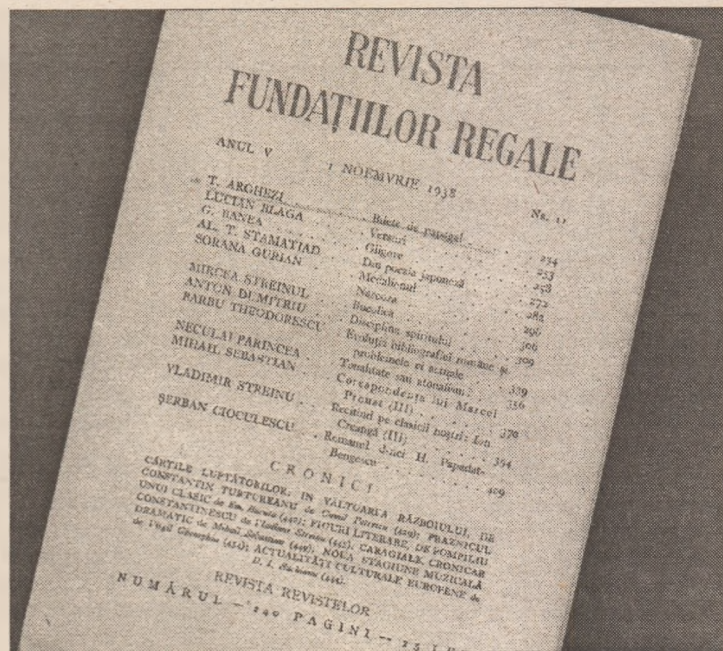
Ca prim pas ordonator în vasta peregrinare oferită de volum este *Cuvântul înainte* datorat lui Valeriu Râpeanu. *Închinarea*, semnată de Carol al II-lea este, așa cum deschide primul număr al revistei și cum este interpretată de semnatarul acestei prime luări de contact cu lucrarea și prima sa perspectivă, nu un program estetic și cultural, ci un ideal al totalității. Îndemn la stimularea întregii capacități a intelectualității românești, cu insistență pe temeinicie, pe conștiință și soliditate, pe suveranitatea calității, când este să fie raportată la cantitate. Cele patru semne de întrebare, puse de Valeriu Râpeanu pe parcursul „cuvântului înainte” vin în întâmpinarea timpului istoric, încadrat între doi regi și trei dictaturi. Încercând să le însoțească de răspunsuri pe măsura gravității lor, acestea sunt: au influențat respectivele treceri asupra conținutului revistei? Care este sensul articolului *O nouă misiune* de Nichifor Crainic? A devenit „Revista Fundațiilor Regale” o expresie a celor două postulate în timpul anilor războiului? A fost revista, în ultimii trei ani și jumătate ai apariției sale for de propagandă a culturii care se instaura cu forța? Doar enumerarea de mai sus își vedește importanța apelului factorilor istorici. Dar dincolo de acest pregnant gust al epocii, „cuvântul înainte”, ocotind orice element în stare să destructure țesătura autentică a faptelor, insistă asupra argumentelor susținătoare a echilibrului revistei și modernității sale.

NTITULÂNDU-ȘI *Prolegomene* amplul său studiu, Victor Corcheș pătrunde în intimitatea revistei, nu înainte de a-i construi selectând, periodizarea, rânduirea autonomiei, raționala sa economie printre atâtea publicații românești și printre atâtea controversate periodizări. Descrierea publicației înregistrează performanța investigării, a elaborării clarificatoare, pe măsura reputației cercetate de revistă, cu punctul de

pornire în dispunerea Regelui Carol I de a se adresa profesorilor universitari cerându-le să devină plămăditori de caractere. Același rege punând bazele primei fundații culturale, în 1891. Istoria este abordată de la sine, o dată cu enumerarea Fundației Culturale Principele Carol II, ca așezământ cultural, gândit pentru luminarea poporului, inspirat după model indian, după o vizită a viitorului monarh în India. Urmărind scrupulul exactității, Victor Corcheș menționează cuvântul regal la Universitatea din Valeni, la 12 august 1930, și pe acela de la Academia Română, prilejuit de sărbătorirea lui Mihail Sturza și Iacob Negruzzi. Apoi, data de 1 mai 1933 care egalează cu punerea temeliei Fundației pentru literatură și artă, cu Paul Zarifopol și N. M. Condiescu, în fruntea „Revistei Fundațiilor Regale”, la apariția ei din ianuarie 1934.

STUDIUL insistă asupra concepției enciclopedice a publicației, îi delimitează concepția, raportată la alte apariții în timpul și pe măsura acesteia, îi înregistrează etapele distincte ale apariției, patru la număr, cât și delimitările seriilor, cu titluri modificate. Nimic nu scapă ochiului critic înregistrator al lui Victor Corcheș, de la numărul de pagini, în descreștere în funcție de greutatea materiale și piedici, la tiraj și mod de numerotare, de la abonamente la schimbările înscrisurilor de pe paginile de gardă și coperta a IV-a, de la „odiseia imprimeriilor” la procesele dinamicii interne și externe a revistei, de la descriere, sumar, Addenda, bogăția în continuă mișcare a sectorului documentar, la comitețele de redacție, conducători, redactori-șefi, redactori, secretariatul de redacție.

Prolegomene se impune prin cercetarea laboratorului constitutiv al periodicului, cu neabătută atenție la exactitatea faptelor, la metoda lor expunere, la multiplele domenii abordate, la tot ce înseamnă acțiune, în care decisiile și rezonabilul își dau mâna, și al cărei final este deopotrivă pozitiv și irecuzabil. Întregul conținut al

Addendei se constituie în date pentru scrierea monografiei acestei publicații, reconstituită din mărturiile paginilor care, publicate lunar, explorează cu multă mișcare și concretețe, variatele planuri ale preocupărilor colaboratorilor și ale celor în funcții de răspundere, ale devotamentului fiecăruia față de o idee, ale dimensiunii perspectivelor și ale ordonărilor interne și externe.

DE IMPORTANTĂ confruntare cu realitatea timpului în care au fost scrise este atitudinea lui Victor Corcheș față de curajoasele implicări ale celor doi autori ai monografiilor concepute pe temeiul datelor „Revistei Fundațiilor Regale”: *Aspecte de istorie literară* (1983) de Mioara Apolozan și *Dicționarul presei literare românești* (1987) de Ion Hangiu. În ciuda observațiilor, care par a uita timpul în care au fost scrise și publicate cele două contribuții, ele sunt convertite până la urmă într-o necesară dimensiune vitală. Victor Corcheș le definește: „reșite parțiale, valoroase, pe calea receptării complexe a «Revistei Fundațiilor Regale»”.

Revista înseamnă un punct de maximă importanță în peisajul nostru publicistic. Fascinația cuprinderii sale este cu atât mai mare, cu cât cercetarea nu a fost hăituită de atâtea înverșunări negative și complicații, cu prăgurile interpretărilor restrictive ale cenzurii. Asemenea investigații s-au făcut și în trecutul nu prea îndepărtat. Ele se găsesc în fișierele Bibliotecilor și sunt cercetate, aproape cu înconștiența unui bun la îndemână, fără a-l privi ca pe un autentic tezaur. George Em. Marica, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*. Bibliografie analitică și un studiu monografic, Editura pentru Literatură, 1969; *Bibliografia „Convorbirilor literare”*, elaborată în cadrul

Serviciului de informare și documentare al Bibliotecii Centrale Universitare, București, de un colectiv condus de C. Pompilian și H. Zalis. Indice de nume: M. Sânzianu și C. Pompilian Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1975; „*Vieța nouă*”. Indice bibliografic, tematic, anotat (1905-1925). Lucrare întocmită de un colectiv de studenți ai catedrei de literatură română a Universității Al. I. Cuza din Iași, lector îndrumător M. Frunză, bibliotecar șef, S. Moșneguț, Universitatea Al. I. Cuza, Iași, 1975; „*Steaua*”, Indice bibliografic adnotat, 1949-1974, vol. I-III. Prefață de Aurel Rău. Autori: Emil Pintea, Doina Curticeanu, Ioan Domșa, Mihai Triteanu. Coordonare, revizie științifică și tehnoredactare de Emil Pintea în colaborare cu Doina Curticeanu. Cluj-Napoca, 1979; Const. Ciuchindol *Bibliografia revistelor „România literară”*. Iași 1855; 1877; București, 1885-1889; 1895-1897; Aiud, 1930; București, 1932-1934; 1939-1940. Bibliografia revistei ieșene, din 1855, a fost elaborată de Magdalena Maghiaru, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981; Lidia Gavrilăscu. *Revista scriitoarei*, 1926-1943. Indice bibliografic. Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu”, Serviciul bibliografie, Iași, 1981; „*Revista de istorie și teorie literară*”, 1952-1981. Index bibliografic adnotat, elaborat de Tiberiu Mihail, B.C.U., București, 1983; Veronica Pricope. „*Viața românească*” (1990-1994). Indice bibliografic, Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu”, Iași, Serviciul bibliografic, 1999.

Despre lipsa acestor instrumente de lucru, continuăm a nu ne da seama îndeajuns, le deplângem lipsa la nevoie, dar este greu să ne urmărim pentru întocmirea lor riguros responsabil.

Un discipol în căutarea maestrilor

FILIP-LUCIAN IORGA, student la Facultatea de Istorie a Universității din București, își începe cariera de istoric și eseist (despre care n-am nici o îndoială că va fi strălucită) într-un mod original: în loc să scrie studii și eseuri (sau... versuri) ca atâtia alți tineri în perioada debutului, face interviuri cu personalități ale culturii române. Se ocupă de asta, cu pasiune, încă de când era elev la Colegiul Național "Spiru Haret", dornic să descopere modele. "Încă din timpul liceului - își amintește el acum - eram deranjat de publicitatea convențională care i se face unui anumit tip uman: vedeta, V.I.P.-ul de proveniență autohtonă. Parveniți, mitocani, cocoșețe - la ei părea să se reducă... elita românească." Și adaugă: "Un subiect pe care s-a bătut multă monedă după 1989 a fost tocmai lipsa modelelor. Ca atâtea alte dezbateri pătimașe de la noi, se pornise, însă, și aici, de la o premisă falsă. Nu lipsa modelelor este adevărată problemă, ci faptul că nu le mai recunoaștem. Ne-am obișnuit cu stridența și urâtul, iar aceste modele reale sunt, dimpotrivă, discrete. Nu vin niciodată la tine, ci te așteaptă. Important e să le cauți."

Filip-Lucian Iorga discută, cu alte cuvinte, cu oamenii de la care are - și avem - de învățat. Modestia sa de discipol este impresionantă și datatoare de speranțe, într-o vreme în care toată lumea dă lecții (inclusiv tineri care nu și-au făcut niciodată lecțiile). Ideea tradițională de "model" s-a pierdut pe parcurs. "Cu timpul - mărturisește eminentul student la Istorie - am înțeles că în lumea în care trăim, una diversificată până la atomizare, nu mai pot exista, fie că ne place, fie că nu, modele universale. Și atunci, ce interes ar putea prezenta aces-

te convorbiri, fără nici un substrat teoretic?" Iată și răspunsul: "Până la urmă, am descoperit că îmi face plăcere să stau de vorbă. Că nu contează *proiectul*, ci comuniunea cu interlocutorul, discuția relaxată, eliberată de orice constrângeri. Oamenii pe care i-am cunoscut m-au schimbat; nu sunt doar altfel, sunt altul."

Printre intervievați se numără Corneliu Axentie (o personalitate a lumii medicale), Barbu Brezianu, Alexandru Paleologu, Neagu Djurava, părintele arhim. Mina Dobzeu (preotul care l-a botezat pe N Steinhardt în închisoare), Sorana Georgescu-Gorjan, Lydia baronesse Løvendal-Papae, Liudmila Petică-Kiseleff, părintele arhim. Gherontie Puiu, (câteva dintre interviuri au apărut fragmentar - în revista *Vlăstarul* a Colegiului Național "Spiru Haret" și în revista *Deci*, editată de *Academia Cațavencu*, cu sprijinul Fundației "Anonimul"). Alte convorbiri - cu Constantin Balăceanu-Stolnici, Flavia Bălescu, Rodica Coposu, Lena Constante, Ion Lucian, Pericle Martinescu - sunt în plină desfășurare.

Reproduc, în cele ce urmează, scurte extrase din convorbirile realizate de Filip-Lucian Iorga, convorbiri ale unui discipol cu posibili săi maștri. Competența și pasiunea celui care întreabă sunt la înălțimea înțelepciunii celor care răspund.

Alex. Ștefănescu

Cu Corneliu Axentie

— Știu că sunteți descendentul pașoptistului ardelean Axente Sever.

— Da. Chiar actualul director al Colegiului Național „Spiru Haret”, dl Adrian Pascu, a scris o carte despre el.

Eu nu sunt descendent direct. Axente Severul, care nu a avut copii, era frate cu bunicul meu, Hariton, centurion și el în oastea lui Avram Iancu. Se spune că, dacă sufletul mișcării de la '48 a fost Iancu, creierul său a fost Axente Severul, unchiul cel mare, cum i se spunea în familia mea. Era un bărbat înalt, frumos; de altfel, există fotografii ale lui. Purta gradul de prefect, care nu era un administrativ, ci unul militar, pentru că erau organizați pe modelul legiunilor romane. Aveau prefecti, tribuni, centurioni. Se spunea în familie că era un soi de zicală: „Striga Iancu, de la munte: «nu te teme, măi Axente!»!”. Și unchiul îi răspundea: «Iancule, nu mă tem de nimeni, decât de Dumnezeu!»”. A fost înșurat de două ori. Prima dată nu știu cu cine, iar a doua oară, cu o doamnă Blebea. A locuit la Brașov (care se afla, pe atunci, sub administrație austro-ungară) și se duceau întotdeauna studenții la el, de Anul Nou, de Crăciun, îi cântau, îi făceau urări, așa cum erau obiceiurile în Transilvania. Iar unchiul îi

spunea nevesti-si să le dea vin, pentru că și lui îi plăcea tare mult să tragă la masea. Îl vizita des și Vlădica, așa îi spunea episcopului. Scrie și Nicolae Iorga, în *Oamenii care au fost*, despre un „bătrân erou”, nimeni altul decât unchiul.

Eu nu l-am apucat pe Axente Severul, dar știu ce mi s-a spus în familie. Eu m-am născut în 1911, iar el a murit în 1906, la spitalul din Brașov, de o afecțiune la prostată. Am fost o dată, împreună cu Nicu Steinhardt, care era un companion de voiaj extraordinar, și am căutat mormântul unchiului. El este îngropat la Blaj. Ne-am dus acolo, am căutat în cimitir dar n-am găsit nimic. În fine, ni s-a spus de către cineva să căutăm în „cimitirul mic al oamenilor mari”. Și, într-adevăr, l-am găsit acolo, lângă o biserică, înmormântat între Samuil Micu și Timotei Cipariu. Am văzut și casa în care s-a născut, la Frăua.

— Localitate care se numește acum chiar Axente Sever.

— Așa este.

După Revoluția de la 1848, bunicul meu, Hariton, a plecat în Vechiul Regat și a fost numit de către Titu Maiorescu, prim-ministru pe atunci, profesor la Turnu-Severin. Acolo a avut, împreună cu bunica mea, Evghenița (Eugenia), șapte copii. Și pe toți acești șapte copii i-a ținut în facultate. Tata-mare, din leafa lui nenorocită de profesor la Turnu-Severin a pu-

tut să-i țină. E drept, la început doar pe primul și pe al doilea. Pe urmă, încet-încet, pe măsură ce creșteau, cei care mergeau mai departe îi luau în subzistență pe ceilalți, aveau grijă de ei, așa încât matusa mea, sora mai mare a tatei, Lucreția Axentie, a fost prima femeie studentă în București. A urmat Literale.

Bucureștiul a fost un oraș splendid din toate punctele de vedere, de asta i se și spunea „Micul Paris”. Avea un farmec deosebit. Erau case frumoase, cu grădini extraordinare. Mi-aduc aminte grădinile publice, Cișmigiul, care nu se mănă cu ce e acum și Parcul Carol, mai cu seamă că, așa cum ți-am spus, eu am locuit, când eram mic de tot, pe strada Cazarmii, care se găsea pe locul în care s-a construit acum oroarea asta de „Casă a poporului”, destul de aproape de Parcul Carol. Acolo ne duceam și ne jucam, prindeam pești colorați. Aoleu, ce păteam cu asta! Îi prindeam, stând pe pod, cu o undiță făcută din ac de gălălie (ca să nu le rupă gura), în care puneam o bucată de pâine. Ca să nu moară, îi transportam ascunși în batistă și în șapcă și îi punem imediat într-o cutie de conservă plină cu apă, pe care o ținam ascunsă într-o groță. Ori câteodată, în timpul transportului de la pod la groță, când ne prindeau sergenții de pază, peștii începeau să dea din coadă pe sub șapcă, iar noi fugeam...

Filip-Lucian Iorga

Dialoguri cu m

— Oamenii erau mult mai civilizați.

— E greu de spus că erau mai civilizați, dar nu erau vulgari. Nici mahalaua bucureșteană nu avea vulgaritate în ea. Oamenii de jos aveau și ei umorul lor, aveau hazul lor, aveau pitorescul lor, ceea ce s-a pierdut în ziua de astăzi. S-a pierdut! Când văd ce e pe stradă, mă întristez.

Nu erau nici mașinile astea îngrozitoare, erau cai frumoși, trăsuri. Birjarii muscali aveau cai superbi și trăsuri cu cauciucuri de automobil. Iar iarna, săniile cu clopoței; caii aveau o plasă, ca să nu te stropească cu zăpadă, iar pe jos, în sanie, erau puse paie, ca să nu îngheți la picioare. Cu totul altceva! O lume trecută, pe care o mai găsești doar în cărți.

— Ați făcut parte din generația de aur a Liceului Spiru Haret, alături de nume precum Mircea Eliade, Constantin Noica, Nicolae Steinhardt, Alexandru Ciorănescu.

— Fratele meu, Tiberiu, care era cu doi ani mai mare decât mine, a fost coleg de clasă cu Dinu Noica, Arșavir Acterian, Barbu Brezianu, Nelu Valjan, Radu Sighireanu, o serie de băieți excepționali. Ei erau în urmă cu doi ani față de Mircea Eliade și cu doi ani înaintea mea. Dar am rămas prieteni cu toții.

Când a venit Ciorănescu în țară, după revoluție, i-am adus câțiva foști colegi. Au venit atunci la mine Sandi Elian (care fusese la liceu cu un an înaintea mea), Barbu și Arșavir. Acum a murit și Puiu Ciorănescu, în Spania, la Tenerife. Mi-a dat toate cărțile lui, cu dedicație. El a vrut neapărat să fie și romancier. Ei, nu a prea putut fi! A scris niște cărți: *Cuțitul verde*, *Daniel*.

Acum, ce pot să-ți mai spun despre toți băieții aceștia: că au fost niște oameni excepționali! Eu nu am fost deloc un elev strălucit. Din contră, am fost cel mai nebun din liceu. Când eram în clasa a VII-a, ca să mă cumintească, m-au pus șef de clasă. Numai așa puteau să mă țină în frâu.

Cu Al. Paleologu

— În ultimul timp v-ați retras din viața publică...

— Problemele de sănătate m-au determinat s-o fac. Eu am fost întotdeauna un anti-public, nu mi-a plăcut postura de persoană publi-

că, pe care am avut-o fără să nădăjduiesc. În plus, nici nu mai vreau să fiu chef. Recente întâmplări din viața mea mi-au arătat ticăloșia, tânguia, ignoranța, invidia și jigodismul absolut la care se poate ajunge.

— Dar calomnia nesanctio-

la timp se întâmplă să prindă.

— N-au decât să calomnieze cazul meu, adevărurile sunt, cunoscutorii și calomnia nu mă poate atinge.

Ce m-a întristat și mai mult au fost unele reacții ulterioare publicării de către CNSAS a acelei liste cu foști informatori. Eu am făcut public contractul cu Securitatea imediat după 1989, pentru că voiam să port cu mine o mîncîtură. Voiam să fac imposibilă mîncîntea de-aici înainte. Asta știe toată lumea și puteau să o știe și unii dintre prietenii care m-au atacat, care, se pare, nici măcar nu au dat *Sfidarea memoriei*, pe care l-am oferisem cu dedicație.

În afară de toate astea, Dumnezeu mi-a dat la bătrânețe o perioadă de fericire extraordinară, care mă face să dau puțină importanță celorlalte lucruri. Fericirea de care am avut avea un băiat foarte inteligent și nepot fermecător, pe care îl văd cum crește, este atât de urduș, că restul aproape că nu mai contează. Nu mai dau atîta importanță nici cărților pe care le-am scris.

— Sau pe care le veți mai scrie?

— Nu știu, pentru moment am incomoditate cu mersul, care îmi împiedică să mă plimb, iar pentru mine actul de creație avea loc timpul plimbărilor. Oricum, că îl consider mult mai puțin important decât fericirea reală de care vorbeam. Unii confrăți de-ai mei dau importanță, în primul rând, operei, ceea ce este, fără doar și poate, o eroare de optică. Acum eu înțeleg că, înainte de moarte, mă bucur de ce mi-a dat Dumnezeu. Și, pe urmă, de ce să scriu atît?

— Până la urmă, soluția rămîne tot integrarea euro-atlantică. Șansa noastră de a ne reciviva. Sigur, dacă vom reuși să ne ferim eficient de relele acestui proces de re-integrare.

— Occidentalismul e o mare boală românească, bună de altfel, și care am practicat-o și o practicăm eu. E foarte bine să te împotrivești național-comunismului, xenofobiei și nostalgiciilor ceaușisti și mergi pe opțiunea occidentală modernă. Ce este foarte grav e că mulți vor să se occidentalizeze fără

i contemporani

tie ce vrea să însemne asta: occidental. Nu știu că Occidentul nu înseamnă liberalismul american, ci e stângism și nici *political correctness*. Și, mai cu seamă, că înseamnă în primul rând America, ci Europa Occidentală și mai ales Franța, care este singura pondă eficientă a obsesiei americane, deși cultura și limba franceză nu mai contează aproape deloc. Limba franceză, deși nu are nici în privința structurării gândirii disciplinării minții și a conștientizării puterice a exprimării a fost părăsită în favoarea englezei. S-a uitat că limba engleză a fost adevărat genială și superbă tocmai în epoca în care, la Curtea Regală engleză, se vorbea franceză.

— *Lipsa de nuanțe în toată această discuție vine, poate, tocmai din complex. Din complexul ulam, din complexul hulim.*

— Și din necunoașterea adâncă a esenței civilizației occidentale, care nu înseamnă numai democrație și contrarevoluție. Occidentul a fost întotdeauna contrarevoluționar și marea politică occidentală a fost, în general, contrarevoluționară. În al doilea rând, Europa Occidentală nu înseamnă în primul rând raționalism cartezianism, ci creștinism. Ca să nu mai vorbim de faptul că Descartes era un catolic practicant. Raționalismul nu înseamnă, așa cum cred unii, să fii laic, anti-clerical și anti-cugetător. Deloc! Liber-cugetător înseamnă să fii prost. Nu poți fi un prost și să poți considera un fel. Așa ceva nu există la nivelul valorii. Civilizația europeană a fost și mai mult sau mai puțin liberală, dar și reacționară.

— *Și în primul rând, creștină.*

— În primul rând, creștină! Europa este o fabrică a creștinismului. Până la creștinarea barbarilor, Europa nu exista ca o conștiință completă. Acum, vrem să fim în Occident. Dar noi suntem și în fost întotdeauna în Occident! În păcate, până și bolșevismul și stalinismul au fost invenții occidentale. Iată cum ajungem la stupide acuze de anti-occidentalism. Dacă sunt anti-comunist, nu înseamnă că sunt anti-occidental, ci doar dacă comunismul e o invenție occidentală. Și asta e valabil și pentru alte scamele nefericite. Mă a mea tristețe, lucrul care mă împiedică să plec liniștit, este faptul că știu prea bine în ce lume o să mă așchiez nepotul meu și cei de vârs-

ta lui: într-o lume cretină, dementă și ticăloasă.

Cu Barbu Brezianu

— *Deși știu că nu v-a plăcut niciodată să vorbiți despre perioada în care ați fost închis, v-aș ruga, totuși, să evocați câteva momente mai importante și personalități alături de care ați suferit.*

— La Capul Midia se lucra 12 ore pe zi: de la șase dimineața, până seara, la șase; ne duceau și ne aduceau înapoi cu un tren. Fiecare ceremonie avea mai mult de jumătate de oră de pregătire: ne numărau și la dus și la întors, să nu cumva să piară vreunul și, cum nu știau să numere bine, mai greșeau număratoarea... Ziua era groaznică: soare, praf, fiind strict supravegheați în timp ce loveam cu târnăcopul sau căram pietre cu roaba. Eram robi la roabă... Gardianul stătea sus, pe mal, și, cum vedea pe vreunul că stă, lua un bolovan și arunca spre el. De la înălțime, piatra căpăta pondere și, dacă lovea pe cineva în cap, îl putea răni serios. Noaptea era, însă, foarte frumos, când, la reflectoare, nu ne mai supravegheau decât parțial. Eram acolo împreună cu un prieten, Petru Manoliu, scriitor foarte înzestrat; lucram împreună, unul lângă altul. Noaptea era feerică. Noi, orașenii, nu ne dăm seama cât de vie este bolta cerească: tot cerul se rotește într-o perpetuuă și lentă mișcare... Carul Mare, Carul Mic, Luceafărul de Dimineată. Când e senin, bineînțeles; și erau nopți senine și frumoase, vedeam marea, vedeam portul Constanța iluminat fastuos, parcă era la Hollywood.

— *Întotdeauna ați privit partea bună a lucrurilor. Care au fost, totuși, punctele de sprijin care v-au ajutat să rezistați și, mai ales, să iertați?*

— Dumnezeu! El știe ce face, ce dreg, știe cum trebuie să se și termine, când să pomească și când să se întrerupă... Mie nu-mi vine să cred că am apucat atâtea lucruri. Uimitor de multe!

— *Mai spuneți-mi câteva nume de oameni alături de care ați suferit.*

— Eram acolo, la Canal, foarte bun prieten cu băiatul lui Dinu Brătianu, Oni Brătianu. Extraordinar om! Cu Călin Botez, fiul lui Jean Bart (Eugen Botez). Călin a fost căsătorit cu fiica pictoriței Ce-

cilia Cuțescu-Stork, cu care i-a avut pe talentatul sculptor Alvaro Botez și pe arhitectul Alexandru Botez, care lucrează acum în Norvegia; soțul Ceciliei Cuțescu-Stork a fost Frederik, fiul lui Karl Stork, care a fost primul profesor de sculptură al școlii de Belle-Arte condusă de Theodor Aman și care a creat două importante sculpturi din marmură: una la Biserica „Domnița Bălașa” și alta, a Spătarului Cantacuzino, în fața Spitalului Colțea. O adevărată dinastie de artiști plastici.

Cu arhitectul Joja, care fusese puțin legionar. În timp ce fratele lui Joja era președintele Academiei R. S. R., el era coleg de pușcărie cu mine. Lui îi datorăm Hanul lui Manuc. Este opera lui, el l-a restaurat. Altfel, Hanul lui Manuc ar fi fost o ruină astăzi.

— *Cum ați primit vestea morții lui Stalin?*

— Cu legitimă bucurie. Nu știu cum am aflat, că acolo, la Canal... nu era nici un ziar. Dar am prins de veste așa, din vorbă în vorbă. După vreo două săptămâni s-a și simțit o treptată îndulcire a regimului de muncă forțată.

— *Cum a fost reintegrarea, după eliberarea din închisoare?*

— Când m-am întors de la Canal, norocul meu a fost că, datorită prieteniei tatălui meu cu Jean Al. Steriade și a pictorului cu profesorul Oprescu, acesta m-a angajat la Institutul de Istoria Artei, cu jumătate de normă. S-a nimerit ca, tocmai atunci, profesorul Oprescu să înființeze revista „Studii și cercetări de istoria artei”, la care m-a numit secretar de redacție. Am privegheat, astfel, două numere, dar nu mi-a convenit foarte mult, pentru că eu trebuia să adun tot materialul pentru numărul următor și toți colegii mei erau foarte boemi și fugari. Așa că l-am rugat pe domnul Oprescu să îmi ia această „sarcină”. În locul meu a numit-o pe Amelia Pavel, cea care a organizat nu demult o expoziție interesantă a lui Victor Brauner.

— *Când v-ați dat seama că pasiunile dumneavoastră sunt critica de artă și istoria artei?*

— Chiar și înainte de activitatea de la Institutul de Istoria Artei al Academiei. În primul rând în perioada liceului și ulterior am făcut cronică de artă. Apoi, m-am aflat în preajma unor esteticieni precum prietenul meu Ionel Jianu, care era și el critic, Petru Comarnescu și un alt admirabil prieten și excelent istoric de artă, Aurel Broșteanu, fost și el magistrat, un mare modest. Cred că dintre criticii interbelici, el a fost cel mai serios, cel mai sobru. Și Calinescu nici nu vorbește de el! Relu Broșteanu a strâns câteva cronici într-o carte, există.

Și am avut norocul, în epoca în care eram încă magistrat, să descopăr, datorită unor circumstanțe fericite, un carnet de schițe al lui Ioan Andreescu. Ionel Jianu tocmai scotea atunci o admirabilă revistă, „Lumină și culoare”, din

care au apărut doar trei numere. A publicat acolo descoperirea desenelor lui Andreescu, neștiute, necunoscute până atunci. Actualmente Radu Bogdan, excelent istoric al artei, care este un aprig cercetător al lui Ioan Andreescu, de care este pasionat, a fost „furi-bund” că nu a descoperit el carnetul de schițe.

— *Aș îndrăzni să spun că tema principală a operei dumneavoastră o reprezintă Constantin Brâncuși.*

— Da, mai ales în ultimii ani.

— *De când datează această preocupare?*

— Tot din perioada de la Institutul de Istoria Artei. După ce am terminat cu revista, profesorul Oprescu ne-a dat, fiecărui cercetător, o temă de lucru. Radu Bogdan a căpătat Andreescu și acum e foarte supărat că nu a luat el Brâncuși; mie mi s-a dat Brâncuși; Teodor Enescu, săracul, a primit Luchian; Remus Niculescu — Grigorescu. Fiecare am avut câte un „cal de bătaie”.

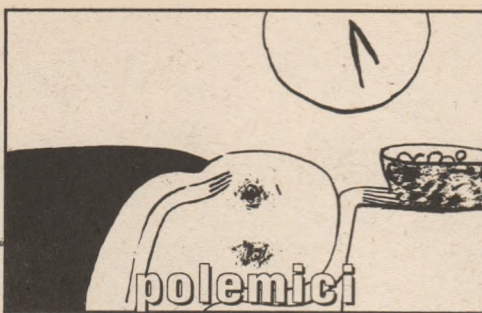
Atunci am văzut, cu multă durere, că Brâncuși era aproape necunoscut în România. Mi-am zis: nu se poate chiar așa! și am început să cercetez în ce ani a expus el la București, ce expoziții a avut la „Tinerimea Artistică”, la Ateneul Român și, găind data, am început să caut și să puric toată presa din jurul datei respective: „Universul”, „Dimineata”, „Adevărul”, revistele literare. Și, spre mare bucurie, am găsit o mulțime de referiri: Rădulescu-Motru, de pildă, scriind foarte frumos. Sau Vlahuță, care este un poet sămănătorist, pășunist: ei bine, când Brâncuși a expus în București, în 1914, „Cumintenia Pământului” și „Sărutul”, în pagina întâi a ziarului „Universul” a apărut fotografia lucrării, pe care Vlahuță o ridica în slăvi. A fost o muncă destul de grea, căutarea aceasta. Am vorbit și cu oameni din Hobita lui natală, i-am găsit și rudele, dar nu prea erau interesante..

Cu Neagu Djuvara

— *De care dintre viziunile asupra istoriei vă simțiți mai aproape?*

— Cred că sunt mai aproape de istoria tradițională, decât de școala lui Braudel. Desigur că nu trebuie să faci abstracție de structuri, dar ele nu funcționează singure și nu pot explica totul. Tot oamenii sunt cei care reușesc să determine schimbările radicale de direcție. Și pe urmă, fără a nega meritele acestei școli a structurilor, ea rămâne totuși una cu tente stângiste. E o serie întreagă de istorici foarte valabili, care nu erau ei înșiși marxiști dar care, după părerea mea, au fost influențați de marxism. Acum, aceste curente sunt foarte la modă la noi, pentru că ne aflăm în întârziere cu câteva decenii. Și, mai cu

seamă, se merge mult prea departe în domeniul educațional, în predarea disciplinei istorice. Una este să scrii o istorie care se vrea cât mai completă, cât mai cuprinzătoare — pentru că istorii definitive nu există — pentru persoane adulte și alta este să predai istoria în școală. Or să faci școala și manuale școlare pe baza teoriilor lui Braudel, fără să-i mai înveți pe copii evenimentele și personalitățile, sub cuvânt că nu mai au prea mare importanță, mi se pare aberant. Fără datele istorice, fără acele jaloane esențiale, fără scheletul evenimential, nu poți să construiești nici teorii mai evolute. Mai cu seamă că mintea copilului nu se poate agăța de concepte abstracte. Lui trebuie să-i prezinti personaje și evenimente. În istorie există, totuși, și fapte, nu numai interpretări. Eu, în general, ca să ilustrez importanța personalităților în istorie, dau exemplul lui Alexandru Macedon, care este un personaj atât de ieșit din comun, încât poți să spui că avea chiar un fel de nebunie. Se credea descendent al zeilor și vroia să schimbe fața pământului, asta este absolut cert. Dacă am fi de teorie marxistă sau chiar de teorie braudeliana, am spune că împrejurările generale erau de așa natură, încât lumea elenică trebuia să-și ia revanșa împotriva lumii asiatice, dominate de persani și că, prin urmare, această mișcare a grecilor conduși de macedoneni s-ar fi petrecut oricum, cu sau fără Alexandru. Dar faptul că au avut un fel de nebun în fruntea lor, care nu s-a mulțumit să-l învingă e regele persilor, ci s-a dus mai departe în Egipt, și până în India, nu cred că este chiar de ignorat. Campania aceasta a avut urmări complet impredictibile, aproape năstrușnice. Dacă nu ar fi existat un om excepțional ca Alexandru Macedon în fruntea lor, reacția grecească împotriva lumii persane nu s-ar fi putut întinde până în India. În India nu ar fi rămas acele câteva colonii grecești, care, timp de generații, aproape veacuri, au stăpânit în actualul Afganistan și într-o parte a Indiei, în acel faimos regat al Bactrianei, care a dat câțiva eroi mitologiei indiene. De exemplu, *Milinda Prasad* este o epopee dedicată unui rege de origine grecească, numit Milinda în indiană, adică Menander. În continuare, mai grav: primele imagini ale lui Buddha sunt copii după statuete ale lui Apollo. Prin urmare, extraordinară artă religioasă budistă provine și din nebunia lui Alexandru, care ajunge până în India. Ce mișcări de adâncime i-ar fi putut determina pe greci să se ducă până în India? Nu e adevărat că rolul personalităților în istorie este unul secundar, de fațadă. Alexandru Macedon este dovada: un om care a schimbat istoria. Iar în istoria Europei găsești mii de astfel de exemple. ■

Stimate Domnule Director
Nicolae Manolescu,

deoarece revista 22, căreia (ca urmare a unor articole apărute în numerele 636, 652, 685, 686, 687) i-am adresat alăturatul „drept la replică”, a refuzat să mi-l publice, vă rog să-l găzduiți în revista dvs. Precizez că, față de varianta trimisă revistei 22, textul a fost revăzut și scurtat, pentru a nu pune prea mari probleme de spațiu.

Cu deosebită considerație,
Marta Petreu
28 mai 2003

Marta Petreu

Doamna și cavalerul ei servant

susii? Mă tem că da.

Îi mai întreb: de ce se poate scrie despre motivele iudaice ale filosofiei lui Spinoza, de ce se poate face „lectura iudaică” a lui Kafka, și de ce nu se poate, studiind opera ionesciană, să observi că aceasta pune problema identității? Ce are, pentru ei, *astăzi*, în democrație, evreitatea, de le este atât de „penibil” să se vorbească despre ea, de ce li se pare „o vulgaritate” să o amintesc? Mă întreb ce a vrut să demonstreze M.-F. Ionesco dând publicității certificatul de românită al tatălui ei (eliberat de regimul – rasist! – antonescian)? Pentru mine un asemenea act are o singură valoare: confirmă infamia unui regim.

Repet, eu *nu* am explicat ideile politice ale lui Ionescu prin evreitatea sa. Dar, da, am ținut cont de ea când i-am consemnat reacțiile emoționale din România sfârșitului anilor '30 și începutului anilor '40. Am inventat eu că Ionescu vorbea prietenilor lui despre evreitatea mamei sale? Am inventat eu următorul portret al lui Ionescu, făcut de un contemporan?: „Dar mai emoționant Eugen Ionescu, venit din nou ieri-dimineață la mine, disperat, fugărit, obsedat, neputând suporta gândul că poate îl vor da afară din învățământ. Un om sănătos care află brusc că are lepră poate înnebuni. Eugen Ionescu află că nici numele de «Ionescu», nici un tată incontestabil român, nici faptul de a se fi născut creștin – și nimic, nimic, nimic nu poate acoperi blestemul de a avea în vinele lui sînge evreiesc”.

Sau următorul pasaj, al altui contemporan: „Mă întîlnesc în fiecare zi cu Eugen. E înspăimîntat. Mama lui e evreică și asta se știe. Acum e mai bine să fii găină decît evreu. [...] Mi-e milă de Eugen, îl iau de braț și el se strînge lîngă mine. Mă privește cu ochii clipind ca un copil care vede balauri la orizont, parc-ar întreba: au să mă înghită?”.

Sau pasajul unui alt martor din epocă: „Îl aveam [pe Eugen Ionescu] profesor de franceză. [...] cînd se apropia de mine (stăteam în prima bancă) îl priveam pe sub sprîncene... iar el se retrăgea. // În pauză îl întreba pe tata: «Barbu e legionar?» // «De ce?» îl întreba la rîndul lui tata. // «Pentru că mă privește fioros!» // De fapt, nu aveam chef să mă asculte”.

Am inventat eu declarațiile acestor martori oculari? Am inventat eu acest joc ambivalent al ascunderii și al destăinuirii? Sau

pasajul: „S. mi-a povestit un lucru îngrozitor. După o conferință despre E., sora acestuia vine să-i mulțumească fiindcă n-a pomenit de mama lor, căci, spunea ea, «soțul meu e antisemit și nu știe că mama era evreică».” // Antisemitismul este odios și de o cruzime inimaginabilă”, pasaj datînd din 1967, și în care sub inițiala E. e numit Eugen Ionescu.

M.-F. Ionesco se arată foarte indignată la ideea că Ionesco a fost stăpînit de frică în România anilor '40 și se arată tot atât de indignată la ideea că teama lui poate fi corelată cu cîtimea de evreitate. Dacă-i duci pînă la capăt logica acestor indignări, ar rezulta: a) că M.-F. Ionesco neagă în general dreptul omenesc la frică al oamenilor amenințați; b) că, după criteriul ei, în România anilor '40, evreii care s-au temut pentru viața lor au fost demni de dispreț; c) că Ionescu nu s-a simțit, în acei ani, solidar cu evreii (nu toți aparăți de un certificat de românită) nici măcar prin sentimentul omenesc de frică.

Și, tot în lumina probelor de mai sus, aș fi curioasă să aflu pe ce se întemeiază M. Iorgulescu atunci cînd susține că Ionescu nu a fost înspăimîntat din cauza originii sale și a legionarilor, ci a încercat numai „angoasa războiului”?

Oare am inventat eu că, prin anii '40, Eugen Ionescu scria „...noi sîntem aici printre oamenii cei mai urîți de pe pămînt, printre idioți, printre bătărași, printre tîpăcuși care vor să ne devore?” I-am pus eu oare în gură vorbe ca „Trăiesc în spaimă de dimineață pînă seara”? Oare am inventat eu că spune răsplat: „Prea multe furii, prea multă milă, prea multă frică”? Poate proba vreunul din cei doi denigratori ai volumului meu că Ionescu nu s-a temut în anii '40, și că mărturiile de mai sus sînt mincinoase? O fi dispunînd M. Iorgulescu de mijloace paranormale de documentare, o fi făcut cumva o călătorie la prietenii cei morți ai lui Ionescu, și a aflat pe această cale că mărturia lor despre frica lui Ionescu este falsă? Tot în același fel a verificat și infirmat M. Iorgulescu și mărturiile lui Ionescu însuși? Altfel, de unde știe el că „Nu, nu spaima că-i va fi descoperită «optimea» de sînge evreiesc (Marta Petreu i-a calculat compoziția sangvină...) l-a făcut pe Eugen Ionescu să fie înspăimîntat de ororile legionare, el deținea un «certificat de notorietate» în care se preciza că este «de origine etnică română»...”. De ce nu-și susține spu-

sele cu un citat, cu unul singur, nu mai multe?

Repet: nu am explicat ideile politice ale lui Ionescu prin cîtimea sa de evreitate. Dar, luînd act din documente de epocă de evreitatea lui, mi s-ar fi părut o enormitate să nu țin cont de ea cînd îl descriu în România anilor '40. Cei care i-au consemnat mărturisirile – și despre evreitate, și despre spaima lui – au fost prietenii lui, cărora el li s-a confesat de bunăvoie. M.-F. Ionesco, în schimb, neagă vehement că evreitatea ar fi jucat vreun rol în viața și opera lui Ionescu. Mai mult: o anulează pur și simplu, refuză să-i acorde vreun loc explicativ, oricît de mic, pentru reacțiile de panică ale lui Ionescu din România – antisemită – a anilor '40. Insistența cu care ea (și apoi comentatorul ei zelos M. Iorgulescu) neagă cîtimii de evreitate orice rol explicativ pentru reacțiile lui Ionescu din anii '40 mi l-a evocat, instantaneu, pe Sartre; dar nu oricum, ci așa cum l-a descris Eugen Ionescu însuși în fragmentele sale de jurnal: „Eu cred în evrei, cred că ei există. // Cînd Sartre spunea că problema evreiască nu trebuia să se pună, căci cel care o pune era, chiar prin faptul acesta, un antisemit, el se înșela; în realitate, antisemitul era el. De altfel, nu-i iubea prea mult pe evrei înainte de războiul din '40. A spune că problema evreiască nu există, înseamnă clar, din punct de vedere psihaletic, că se neagă existența evreilor, că sînt suprimați”. Și m-am întrebat dacă nu cumva M.-F. Ionesco și M. Iorgulescu, prin insistența lor de-a nega orice rol al filonului evreiesc, nu fac astfel o „grosolană simplificare, o vulgaritate chiar”, ba chiar un act de rasism camuflat, în numele și pe seama lui Eugen Ionescu. Și, desigur, un act de gravă mutilare a operei lui, fiindcă, de la *Jurnal în fărîme* de la *Căutarea intermitentă*, de la *Omul cu valize* la *Călătorie la cei morți*, scriitorul și-a confesat evreitatea, deși numai în mod criptat. Insultîndu-mă pe mine, nu-l insultă ei oare pe Ionescu însuși? Fiindcă Ionescu însuși a pus-o în scrierile lui. Biografică sau strict închipuită, evreitatea este pentru Ionescu – adică pentru biografia lui din anii petrecuți în România și pentru opera lui din epoca franceză – o fantasmă reală; la fel de reală cum a fost pentru Kierkegaard fantasma blestemului care i-ar fi urmărit familia. Nu cunosc rațiunile orbirii lui M.-F. Ionesco; dar în

iar M. Iorgulescu îmi atribuie și el, ca un ecou, aceeași „judecată rasistă” camuflată. Îmi permit să consider aceste afirmații drept calomnioase atîta timp cît nu mi se demonstrează negru pe alb că m-am făcut vinovată de un păcat atît de grav; le cer celor doi, și oricăruia dintre ei, dat fiind că vorbesc la unison, să facă efortul de a aduce și în acest caz proba că în cartea mea ar exista fie și o singură frază rasistă, și, dacă există, să fie citată integral, fără parafrazări, fără manipulări.

Văzîndu-i atît de scandalizați că discut filonul evreiesc din ascendența lui Ionescu, îmi permit să-i întreb:

Oare eu am inventat cercetările genealogice? De ce e voie să se discute despre originea lui Proust și a lui Kafka, a lui Eminescu și a lui Caragiale, de ce e voie să se discute declarația lui Hasdeu despre bunica sa evreică, dar nu e voie să se discute despre originea lui Ionescu și despre felul în care și-a căutat-o el, făcînd din ea un motiv major al operei sale? Din punctul meu de vedere, Ionescu putea să aibă o mamă chinezoaică sau finlandeză, mi-era (și-mi este) egal, m-aș fi ocupat la fel de el, din moment ce tema originii sau a căutării identității este prezentă obsesiv în opera sa. Din punctul meu de vedere, evreitatea lui Ionescu – indiferent dacă reală sau fantasmatică (în sensul că Ionescu și-ar fi crezut mama evreică fără ca ea să fie) – e interesantă tocmai pentru că Ionescu, crezînd în realitatea ei, și asta într-o epocă tot mai antisemită, a transformat-o apoi într-o temă a operei lui. Pot furniza cu ușurință probe, începînd cu anul 1929, că Ionescu își considera mama evreică. Oare eu m-am întrebat, în *Jurnal în fărîme*, cu privire la străbunica lui Ionescu: „Să fi făcut parte dintr-o categorie etnică prigonită sau condamnată?”; eu m-am întrebat, în *Omul cu valize*, cu privire la bunica lui Ionescu: „Făcea parte dintr-o categorie etnică persecutată? Dintr-o rasă condamnată?” Eu i-am răspuns oare lui Claude Bonnefoy, despre *Omul cu valize*, următoarele: „Căutarea care animă piesa este aceea a identității mamei mele și a bunicilor mei, căutarea propriei mele identități?” Sau, eu am inventat următoarea mărturisire a tatălui lui Ionescu: „Am comis o mare greșală în viață: mi-am murdărit sîngele, trebuie să răscumpăr păcatul sîngelui?” Eu am inventat problema originii lui Ionescu, sau aceasta îi aparține lui Ionescu însuși, el reluînd-o, în jurnale și teatru, în mod obsesiv? Nu cumva M.-F. Ionesco și serviabilul ei cronicar, polemizînd cu mine – fără probe și, regret că o spun, apelînd la răsălmăcări și falsificări – atacă, de fapt, convingerile și opera lui Ionescu în-

1. VOLUMUL meu, *Ionescu în țara tatălui* (Ed. Biblioteca Apostrof, 2001), a provocat o replică a dnei Marie-France Ionesco, publicată în numărul 652 al revistei 22. Deoarece dna M.-F. Ionesco mă acuza, fără probe, în textul ei, că explic ideile politice ale lui Ionescu prin originea lui maternă, am publicat, la rîndul meu, tot în revista 22 (nr. 654), o scurtă notă, în care precizam că nu există nicaieri în cartea mea o asemenea afirmație. M.-F. Ionesco și-a păstrat însă – tot fără să aducă probe – această acuzație în cartea ei *Portretul scriitorului în secol* (Ed. Humanitas, 2003). Această acuzație este acum reluată și îngroșată, tot fără probe, de Mircea Iorgulescu, în cronică lui din 22 (nr. 686, 687).

M.-F. Ionesco este, după cîte știu, la prima ei încercare în critică, deci nu mă mir că își formulează acuzațiile fără să respecte regulile elementare ale genului. M. Iorgulescu are însă vechi state de serviciu în profesiune; ar fi fost normal ca măcar el să indice pagina și să dea citatul din cartea mea în care aș explica antilegionarismul și anticomunismul lui Ionescu prin evreitatea mamei sale. Nu mi se pare că formulez o cerere exorbitantă reclamînd citatul exact și întreg, iar nu parafrazări și strigăte de indignare, nu „generalități simplificatoare”, care transformă orice în orice, și în care cartea mea este tratată, ca maioneza, la amestec cu aceea semnată de Laignel-Lavastine.

Precizez: eu *nu* am explicat ideile politice ale lui Ionescu prin evreitatea lui, căci știam prea bine că ele s-au cristalizat înainte ca evreitatea scriitorului să devină pentru el, sub presiunea contextului istoric, o problemă. Dar o întreb pe M.-F. Ionesco: evreii români vînați de legionari erau „etniciști” și „rașiști” pentru că aveau idei și convingeri politice antilegionare? Căci asta e concluzia la care se ajunge dacă ducem raționamentul dnei M.-F. Ionesco pînă la capăt.

2. M.-F. IONESCO mă acuza ba de rasism asumat, ba că aș practica rasismul sub cuvînt că îl combat;

cazul lui M. Iorgulescu e vorba pur și simplu de ignoranță, sau, dacă nu, de... serviabilitate!

3. DEȘI în cartea sa s-a abținut să mă acuze pentru ceea ce am scris despre plecarea lui Ionescu la Vichy, ajunsă la București, pe dna M.-F. Ionescu a luat-o gura pe dinainte, și, cu ocazia interviului pe care l-a dat în *ALA*, apoi cu aceea a lansării volumului său (vezi revista 22, nr. 685), afirmă sus și tare că i-aș face „un proces” tatălui ei „pentru perioada în care a îndeplinit rolul de diplomat al României la Vichy”, și că a scris ea însăși despre acest episod fiindcă „era unul din punctele care erau reproșate celor două lucrări”.

Aș ruga-o pe M.-F. Ionescu să probeze cu textul cărții mele, aducând deci citatul – integral și nemanipulat (așadar așa cum se obișnuiește într-un „demers specializat”) – în care îl acuz sau îi fac „un proces” lui Ionescu pentru plecarea lui, în 1942, ca secretar de presă în Legatia română de la Vichy. Să aducă, măcar o singură dată, probe pentru afirmațiile pe care mi le pune în circă, să demonstreze, cu alte cuvinte, că nu se dedă pur și simplu la calomnii.

De asemenea, pentru că M. Iorgulescu, cunosător bine „îndrumat” al operei și biografiei ionesciene, afirmă: „Nu, Eugène Ionescu nu avea de ce să-și ascundă trecutul de vișist...” în Franța, îi cer să-mi explice de ce prietenii din tinerețe ai lui Ionescu – de pe vremea când fiica încă nu se născuse – scriu: „Așazi, când toată lumea a cîștigat distanță față de acest trecut îndepărtat, se poate vorbi cu calm și fără părtinire despre atitudinile dictate de el; dar se poate înțelege că în notițele sale autobiografice Eugen Ionescu a evitat multă vreme să pomenească anii săi de la Vichy”. Eu știu, ca și prietenul lui Ionescu pe care l-am citat, și că Eugen Ionescu a tăcut, și de ce a tăcut; și, nu numai că știu, dar, pe deasupra, l-am și justificat pe scriitor în cartea mea pentru tăcerea lui; ba, mai mult, l-am apărat și de acuza de colaboraționism care i s-a adus în 1946. Dar să-mi explice mie M. Iorgulescu, care susține, repet, că Ionescu „nu avea de ce să-și ascundă trecutul de vișist”, de ce Ionescu, totuși, nu a vorbit despre acest trecut?

Merită reținută și explicația dnei M.-F. Ionescu, de ce a dorit tatăl ei să plece în Franța: „«la drôle de guerre» se termină prin înfrângerea Franței. Descumpănit și disperat, Eugène Ionescu, mai mult ca oricând, se simte și dorește să fie francez când Franța e la ananghie, după cum se vede din scrisoarea pe care o trimite imediat după înfrângere directorului Institutului francez, Al-

phonse Dupront” (*Portretul scriitorului...*, p. 100). Ideea, de altfel, e reluată și în prezentarea cărții (vezi 22, nr. 685). Scrisoarea, la drept vorbind, nu poate fi citită, căci e publicată într-un facsimil neclar și, mai grav, incomplet; editorii n-au avut buna idee de a transcrie toate documentele, integral, în note de subsol sau într-o anexă. Iar eu recunosc că, citind afirmația asta, mă așteptam ca tot ce știu/scriu eu despre Ionescu să sară în aer, și să-l găsească pe scriitor în Rezistența franceză, iar nu la Vichy, ca reprezentant al statului român condus de Antonescu... Așa că, să-mi spună Marie-France Ionescu: dacă tot voia să fie alături de Franța când era ea „la ananghie”, de ce Ionescu, în 1942, când a ajuns pe teritoriul francez, n-a abandonat, totuși, Legatia română și de ce nu s-a dus în Rezistență? Și de ce i-a tot cerut el lui Vianu, pînă în 1948, să-l ajute să fie reangajat de statul român, în diplomatie sau pe un post de lector român în străinătate? Acest gen de contrafaceri pioase nu înșală pe nimeni. Nici în România, nici în Franța. Iar scriitorul Eugen Ionescu n-are nici o nevoie de ele.

4. CALOMNIILE formulate la adresa mea sînt numeroase și proteice, ele schimbîndu-și forma și conținutul după cum trec din cartea dnei M.-F. Ionescu în discursul ei oral, apoi în textul comentatorului său. L-aș ruga pe M. Iorgulescu să demonstreze că următoarea „trivială construcție”, cum o califică el, referitoare la „ura față de tatăl român, ură transferată asupra României și a românilor”, este inventată de mine, iar nu construită, pas cu pas, de Ionescu însuși. Ca să-i simplificăm răspunsul și să-l ferim de retorismul demagogic al cronicii sale, îi adresez și întrebări ajutătoare:

– eu l-am numit pe tatăl lui Ionescu „oportunist”, sau Ionescu însuși?

– eu l-am descris, obsesiv, în „indispensabilii lungi” și cu „pantofi negri”?

– eu l-am descris ca bătăuș care se încaiera cu cumnații, care își bate chiriașul („jidanul împuțit”) sau care bate primarii?

– eu i-am inventat acestui tată un portret de antisemit?

– eu am inventat afirmațiile atît de dure ale lui Ionescu cu privire la tatăl său și la a doua lui familie: „mi-au stricat toată viața” sau „eu nu pot să-i iert”?

– eu am inventat despre tatăl lui Ionescu declarații ca „Tot ceea ce am făcut, într-un fel împotriva lui am făcut. Am publicat pamflete împotriva patriei lui (nu suport cuvîntul patrie, fiindcă semnifică țara tatălui...)”?

– eu am scris despre Ionescu următoarele: „am aflat de ran-

chiuna pe care o purta tatălui său, în parte explicabilă fără îndoială prin marea dragoste ce o nutrea față de mamă-sa, care avusese de suferit în căsnicie. Vorbea cu o înverșunare salbatică despre acest personaj de la care, judecînd după descrierea lui și după violențele sale de limbaj, moștenise totuși cîte ceva, pe ici pe colo...”?

– eu am inventat că România e „țara tatălui”, eu l-am făcut să scrie „Din păcate, mi-am trebuit paisprezece ani pentru a reuși să scap” din ea?; eu l-am făcut să declare: „Dacă rămîn aici [în România], mor de dorul adevăratei mele patrii. Groaznic exil”?

– eu am inventat nenumărate alte declarații, ca: România e o „insulă monstruoasă”; „țara mea era pentru mine Franța”, Franța „este totuși adevărata mea țară”?; în țara mea de origine „mai toți erau de extrema dreaptă. Și atrăgeau după ei întreaga populație”; „Un întreg popor era pentru Garda de Fier...”?

– eu am inventat că „*Omul cu valize* este, de asemenea, un coșmar, acela al țării în care m-am născut...”?

– eu am inventat că, în anii '50, a spus unui prieten, care apoi a notat în jurnal: „discuția dintre mine și Eugen. De fapt el atacă. E pornit. Spre a mă exaspera, pretinde că spiritualitatea românească de la Coresi încoace este expresia exactă a unui stil legionar de a fi. Adică legionară ar fi toată cultura noastră, din începuturi pînă azi. Nu-mi dau seama de unde atîta ură și fîere față de tot ce e românesc. Ca o febră. Afirmația e prea enormă pentru a justifica o discuție. Am atins punctul de ruptură”?

Pot continua cu multe alte citate, la fel de expresive, pe care nu le-am inventat eu, și nici prietenii lui Ionescu (cărora trebuie să le cer scuze că nu le dau numele, dar nu vreau să-i arunc, vorba lui Ionescu, în gura „Molohului”...).

Recapitulînd, situația în ansamblu are hazul ei involuntar. Avînd de apărut imaginea tatălui ei, nedrept și grav lezată în Franța de cartea semnată de Laignel-Lavastine, M.-F. Ionescu scrie o carte, *Portretul scriitorului în secol*, în care în principal mă atacă pe mine (fără probe și falsificînd argumentele), deși în cartea mea nu numai că nu există nici o acuzație la adresa lui Ionescu, ci există o justificare completă, rațională și argumentată, a traseului lui Ionescu. M.-F. Ionescu scrie, deci, o carte, pe care o publică în România, o lansează în România (ocazie cu care mărește numărul acuzațiilor la adresa mea), și care este receptată în România. Ca gest de încredere față de „țara tatălui”, recunosc, e mișcător. Ca eficiență în apărarea lui Ionescu-cel-lezat-în-Franța, e zero. Ca act de

FUNDATIA ANONIMVL
care în 2002 a instituit **MARILE PREMII PROMETHEVS**
pentru artiștii români

așteaptă începînd cu ediția din acest an
proponeri de nominalizare
și de la cititorii acestei reviste.

Premiile au două secțiuni

- Opera Prima (care se acordă pentru debut artistic) și
- Opera Omnia (care se acordă pentru întreaga carieră).

Nominalizările se pot face pe patru mari domenii artistice - muzică, literatură, arte spectacolului și arte vizuale - pentru fiecare secțiune în parte.

Premiile sunt în valoare de

- 100.000.000 lei pentru Opera Prima și
- 1.000.000.000 lei pentru Opera Omnia.

Propunerile de nominalizare se pot trimite, pînă la data de 30 iunie 2003, fie pe adresa Fundatiei Anonimvl (Frumoasă 19, București) fie pot fi introduse pe pagina de web a fundatiei (www.anonimvl.ro), și trebuie să cuprindă o prezentare a persoanei propuse, a operei acesteia și o motivație privind propunerea făcută.

Lista finaliștilor de anul acesta va fi stabilită de membrii juriului, al cărui președinte este domnul Andrei Pleșu, și se va anunța în cadrul unei conferințe de presă pe data de 24 septembrie 2003.

Festivitatea de premiere va fi pe data de 8 octombrie 2003, la Clubul Prometheus.

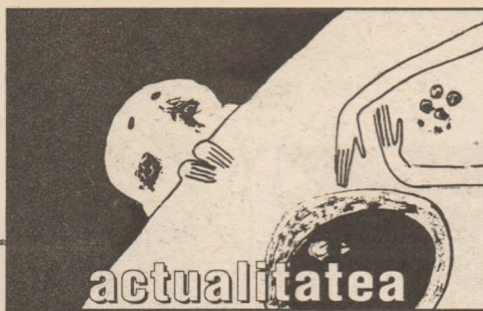
Detalii suplimentare la telefon 211 69 97.

FUNDATIA ANONIMVL

justiție față de cartea mea, este nu numai o nedreptate, ci – tocmai pentru că *Ionescu în țara tatălui* conține o justificare rațională a peripețiilor lui Ionescu –, mai curînd o gafă.

În sfîrșit, tot luptîndu-se cu morile de vînt, M.-F. Ionescu ajunge, sub privirile reculese ale asistenței („M.-F. Ionescu deschide o mare cale, o cale regală, în exegeza ionesciană”, M. Iorgulescu *dixit*), să-l cenzureze pe Ionescu însuși, ea aplicînd operei ionesciene o schemă interpretativă atît de reductivă (un tratament cu adevărat „procustian”), încît, practic, îi distruge coerența interioară și o mutilează: o bagă în sicriul sfînteniei. Mi se pare că M.-F. Ionescu confundă drepturile de moștenitor cu acelea de „îndrumător” atunci cînd bate, în vîzul lumii, cuiele în capac și scrie că „îi voi îndruma de-acum înainte pe toți”: „pe cei ce vor să monteze Ionescu”,

la ce anume traducere să meargă; pe traducători – cărora le dă și note: proaste, celor vechi, excelente, celor noi și „îndrumați”: „sunt foarte mulțumită de munca lor” –, ce anume să traducă și-n ce ordine; pe exegeți – e foarte nemulțumită de ei, de mine mai ales, nu m-am lăsat nicidecum „îndrumată”; dar nu-i nimic, vin alții, au și venit, de fapt –, în ce „cheie” să interpreteze: așa că le oferă *Portretul scriitorului în secol* ca pe „o cale de acces” sau, și mai bine, ca pe „o cheie”, desigur franceză, și, deci, prin definiție universală; în fine, pe actori, pe editori, pe biografi, pe luminiști, pe suflouri, pe fochiști, pe anarhiști... Așa că, în curînd, figura de creștin (vorba lui Ionescu însuși: „un creștin la locul lui”) și de sfinț a lui Ionescu va lumina cerul – în „țara tatălui”, firește. Iluminat, M. Iorgulescu a și pornit pe marea cale: „o cale regală”. ■

ochiul magic

Mazăre trifanda

AM la vremea asta, cind orașul miroase a tei și caprifoi, mă bucuram cu delicii de mazăre și cartofi noi, de ci-reșe și căpsune. Văzută dinspre iarnă, dinspre piața gri cu rădăcinoase și cartofi noroioși, iunie îmi părea, cu bogăția lui de sa-vori și culori, o sărbătoare de așteptat, o petrecere la care fuse-sem poftită din timp. Pe atunci nu se găseau fructe și legume din import, în afară de citrice. (Mă întreb ce mai înțelege un copil de azi din basmul cu fata răsfățată a babei, care poftea căpsune iarnă, dorință absurdă pentru care era nevoie de inter-venții supranaturale. Maștera care o trimite pe fata moșului prin zăpezi, de-i plingi de milă, ar putea să procure cazolette cu fructele visate de la colț, de la arabii care vind tot anul struguri și pepeni și nectarine cu nitriții și conservanții lor cu tot.)

Am curățat în viața mea munți de păstăi, am riciit mor-mane de cartofi noi cît aluna și carote cît degetul mic și am fă-cut-o cu plăcere. Prima oară în an cind găteam cartofi noi fierți cu

unt și cu mărar, sau rumeniți ca gogoșele, cind făceam sote de mazăre, spumă de zmeură sau plăcintă cu vișine, aveam o fer-voare inaugurală, mă bucuram să-mi desfăt familia, ba invitam și prieteni burlaci la masă. Acum, stau plictisită cu pungoiul de păstăi în față și cu ochii la televi-zor și mă întreb unde mi s-a dus răbdarea, de ce plăcerea de a pregăti trifandalele fragede s-a transformat (și ea) în corvoadă. Faptul că, la ora asta din seară, prin bucătăriile țării milioane de femei curăță mazăre nu mă împiedică să mă gîndesc cu ce-mi pierd eu aici ore din viață: pre-gătesc, vorba franțuzului, *la merde de demain*. Orașul miroase totuși, ca în fiecare an în glo-riosoasă iunie, a tei și caprifoi.

Am învățat devreme aduna-rea, numărîndu-mi punctele de

la *tabinet, septic și douășunu*. Începusem cu *domino* și *popa-prostu* și avansasem pînă la *ca-nastă* și *pocher*, prin liceu, apoi deodată am renunțat la acest tip de distracție: eram ciuca bătailor, nu reușeam să țin minte ce cărți ieșiseră din joc și nici stra-tegiile de păcălit adversarul, îmi plăcea doar să risc și să văd dacă norocul vine sau nu să mă ajute. Uneori venea, dar rar. Mai des se pomeneau în legătură cu mine cuvintele cizmă și tufă.

Pe atunci nu exista televizor (vorbesc, hăt, de mijlocul seco-lului trecut), vremurile erau cum erau și sărăcia, în mediul nostru, lucie, așa că pofta de socializare se multimea cu jocuri de cărți și „pietre”. Plus că, la joc, puteai cunoaște bine caracterul omului, îți puteai selecta prietenii. Tata a avut un grup de amici, „băieții”, cu care s-a întîlnit săptămînal

timp de patru decenii, în partide ce durau de simbătă după-masă pînă duminică dimineata. Cred că existau multe asemenea intru-niri la masa de joc, fiindcă pînă tîrziu, în anii ceaușismului, dacă te plimbai seara pe străzi, auzai prin geamurile deschise sau de pe terase zgomotul pieselor de rummy și limbajul codificat al jucătorilor de cărți (Radu Cosa-șu poate povesti mai bine despre asta). Cred că grupurile de jucă-tori-prieteni care nu se mai sātu-rau unii de alții, care îmbătri-neau împreună în aceeași forma-ție, sînt pe cale de dispariție.

Uneori fiul meu joacă pe In-ternet canastă sau whist cu par-teneri necunoscuți din Africa de Sud, Australia sau Noua Zeelan-dă. Nici măcar numele nu și le știu, își dau pseudonime.

Sună la ușă.

– Cine e? întreb ca iedul cel mare (de cînd cu hoții m-am fă-cut vigilență).

– Doamna Adriana, deschi-de, sînt io, Marinela.

– Care Marinela?

– Colega matala de la spital, care ne-am avut atît de bine cînd cu operația. Venii în vizită cum vorbirăm.

Deschid și văd o străină cu decolteu asudat și o sacoșă grea în mînă. Habar n-am ce vorbi-răm. Nu-mi mai amintesc nici una din figurile femeilor cu care am împărțit salonul de spital, doar, vag, faptul că suferința crease între noi o asemenea su-roritate, încît la despărțire am schimbat telefoane și adrese. Numele nici pe-atît nu le țin minte (de la un timp uit tot mai des nume, mi-l amintesc bine doar pe al lui Alzheimer). Dar Marinela, vezi bine, nu m-a ui-tat. Am crezut o clipă că mă cau-tă cu vreun interes. Nici vorbă.

– Venii la un control la spital și ce mi-am zis? Ia să văz ce face doamna Adriana, dacă o mai fi trăind. Ți-adusei și cîteva kile de mazăre din grădina mea. Spune bogdaproste.

Adriana Bittel

calendar

11.06.1883 - s-a născut *Tu-dor Pamfile* (m. 1921)

11.06.1901 - s-a născut *Ale-xandru Bădăuță* (m. 1983)

11.06.1939 - s-a născut *Ion Andreiță*

11.06.1943 - s-a născut *Gri-gore Arbore*

11.06.1946 - a murit *Sofia Nădejde* (n. 1856)

12.06.1916 - s-a născut *Ale-xandru Balaci*

12.06.1916 - s-a născut *Constantin Monea*

12.06.1919 - s-a născut *Val-eria Boiculesi* (m. 1984)

12.06.1922 - s-a născut *Pe-tru Vintila*

12.06.1929 - s-a născut *Irina Mavrodin*

12.06.1932 - s-a născut *Ba-lint Tibor*

12.06.1939 - s-a născut *Doru Moțoc*

12.06.1954 - a murit *N. Da-videscu* (n. 1888)

12.06.1956 - a murit *Io-a-chim Botez* (n. 1884)

12.06.1977 - a murit *F. Bru-nea-Fox* (n. 1898)

12.06.1980 - a murit *Andrei Ion Deleanu* (n. 1903)

13.06.1926 - s-a născut *Paul Miron*

13.06.1929 - s-a născut *Al. Săndulescu*

13.06.1942 - s-a născut *Al. Florin Tene*

13.06.1972 - a murit *Nico-lae Tăutu* (n. 1919)

13.06.1977 - a murit *Lazăr Iliescu* (n. 1887)

13.06.2002 - a murit *Gheor-ghe Bulgăr* (n. 1920)

14.06.1818 - s-a născut *Va-sile Alecsandri* (m. 1890)

14.06.1875 - s-a născut *Ion Dragoslav* (m. 1928)

14.06.1882 - s-a născut *Ion Petrovici* (m. 1972)

14.06.1883 - s-a născut *George Ciprian* (m. 1968)

14.06.1884 - s-a născut *Io-a-chim Botez* (m. 1956)

14.06.1905 - s-a născut *Iosif Igiroșianu*

14.06.1932 - s-a născut *Sp-i-ridon Vangheli*

14.06.1934 - s-a născut *Pa-vel Aioanei* (m. 1987)

14.06.1983 - a murit *Nico-lae Dumbravă* (n. 1927)

15.06.1882 - s-a născut *I.U. Soricu* (m. 1957)

15.06.1889 - a murit *Mihai Eminescu* (n. 1850)

15.06.1893 - s-a născut *Ion Marin Sadoveanu* (m. 1964)

15.06.1909 - s-a născut *Vir-gil Teodorescu* (m. 1988)

15.06.1911 - s-a născut *Fe-renc Laszlo*

15.06.1915 - s-a născut *Du-mitru D. Panaitescu-Perpessi-cius* (m. 1983)

15.06.1934 - s-a născut *Ma-tei Călinescu*

15.06.1941 - s-a născut *Dan Culcer*

15.06.1993 - a murit *Igor Grinevici* (n. 1923)

16.06.1925 - s-a născut *A.E. Baconsky* (m. 1977)

16.06.1944 - s-a născut *Vio-rel Dianu*

16.06.1947 - s-a născut *Ște-fan Agopian*

16.06.1947 - s-a născut *Ma-riana Bojan*

16.06.1983 - a murit *Anta Raluca Buzinschi* (n. 1964)

16.06.1983 - a murit *Gh. Catană* (n. 1924)

17.06.1888 - s-a născut *Vic-tor Papilian* (m. 1956)

17.06.1888 - s-a născut *I.E. Torouțiu* (m. 1953)

17.06.1908 - s-a născut *Ion Th. Ilea* (m. 1983)

17.06.1927 - s-a născut *Sütő András*

17.06.1934 - s-a născut *Va-leriu Bucuroiu* (m. 1980)

18.06.1914 - s-a născut *Ale-xandru Raicu* (m. 1991)

18.06.1921 - s-a născut *Ion Lungu*

18.06.1941 - s-a născut *Tra-ian Olteanu* (m. 2001)

19.06.1882 - s-a născut *Ște-fan Zeletin* (m. 1934)

19.06.1899 - s-a născut *G. Călinescu* (m. 1965)

19.06.1925 - s-a născut *Vi-talie Cliuc*

20.06.1848 - s-a născut *Mi-ron Pompiliu* (m. 1897)

20.06.1872 - a murit *Ne-culai Schelitti* (n. 1837)

20.06.1877 - s-a născut *Ga-briel Dona* (m. 1944)

20.06.1888 - s-a născut *Ho-ria Furtună* (m. 1952)

20.06.1893 - s-a născut *Al.*

Hodoș (m. 1967)

20.06.1904 - s-a născut *Pe-tre Pandrea* (m. 1968)

20.06.1913 - s-a născut *Au-rel Baranga* (m. 1979)

20.06.1922 - s-a născut *Ja-noshazy György*

20.06.1933 - s-a născut *Val-entin Șerbu* (m. 1994)

20.06.1975 - a murit *Tiberiu Vuia* (n. 1900)

20.06.1991 - a murit *Con-stantin Papadopol-Calimach* (n. 1905)

20.06.1995 - a murit *Emil Cioran* (n. 1911)

21.06.1888 - a murit *George Ivașcu* (n. 1911)

22.06.1882 - s-a născut *Ti-beriu Crudu* (m. 1952)

22.06.1912 - a murit *I.L. Caragiale* (n. 1852)

22.06.1913 - a murit *Șt.O. Iosif* (n. 1875)

22.06.1930 - s-a născut *Ol-tea Alexandru-Epureanu* (m. 1991)

22.06.1952 - s-a născut *Bi-anca Marcovici*

23.06.1834 - s-a născut *Ale-xandru Odobescu* (m. 1895)

23.06.1909 - s-a născut *Ovi-diu Papadima* (m. 1996)

23.06.1913 - a murit *Ilarie Chendi* (n. 1871)

23.06.1972 - a murit *Marin Iorda* (n. 1901)

23.06.1996 - a murit *Aurel Chișescu* (n. 1911)

23.06.1996 - a murit *Ion*

Roșu (n. 1945)

24.06.1836 - s-a născut *Ioan Ianov* (m. 1903)

24.06.1917 - s-a născut *Ana Ioniță*

24.06.1932 - s-a născut *Pe-trache Dima*

24.06.1939 - s-a născut *Sân-ziana Pop*

24.06.1947 - s-a născut *Di-nu Flămând*

24.06.1988 - a murit *Mihai Beniuc* (n. 1907)

25.06.1920 - s-a născut *Bogdan Căuș* (m. 2000)

25.06.1922 - s-a născut *Ion Stan Arieșanu* (m. 1945)

25.06.1988 - a murit *Șerban Cioculescu* (n. 1902)

25.06.1998 - a murit *George Mihalache-Buzău* (n. 1921)

26.06.1886 - a murit *Alecu Leonard* (n. 1804)

26.06.1925 - s-a născut *Mi-ra Preda*

26.06.1925 - s-a născut *Al. Simion*

26.06.1927 - a murit *Vasile Pârvan* (n. 1882)

26.06.1936 - a murit *Con-stantin Stere* (n. 1865)

26.06.1940 - s-a născut *Ion V. Strătescu*

27.06.1840 - s-a născut *Samson Bodnărescu* (m. 1902)

27.06.1887 - s-a născut *Emanoil Bucuța* (m. 1946)

27.06.1968 - a murit *Const. Ignătescu* (n. 1887)

27.06.1976 - a murit *Ion Dumitrescu* (n. 1914)

27.06.1992 - a murit *Cor-neliu Sturzu* (n. 1935)

cronica optimistei

de Ioana Pârvulescu

Fotografie de Ioana Pârvulescu

Pe căi oculte

A-AM înțeles nicio-dată cum fac unii să fie recenzati în *România literară*, mi-a spus odată, contrariat, un scriitor din Bacău. Eu m-aș mulumi și cu o cronică negativă, numai să mi se ia în seamă cartea. Dar m-am lămurit că la revista asta nu se ajunge decât pe căi oculte, un om normal nu poate să patrundă aici. Sînteți mai închiși decât iudeo-masonii care conduc lumea!

ROMÂNIA literară, bună-ziua!
-Bună-ziua. Aș dori să mă ajutați în legătură cu o recenzie.

Exprimarea mi se pare cam ambiguă și vocea cam nesigură. Fac ipoteza că tînăra de la celălalt capăt al firului vrea să publice o recenzie la revista noastră. Mi-ar plăcea să aibă o șansă:

-În general recenziile sînt făcute de colaboratorii noștri permanenți, vă dați seama că nu puteam apela chiar la necunoscuți, dar, dacă sînteți convinsă că ați scris un text care merită publicat, trimiteți-l prin e-mail pe adresa romlit@romlit.ro. Dacă e bun îl vom lua în calcul.
-Nu m-ați înțeles deloc, eu vreau să am o recenzie în *România literară*, să fiu recenzată. Spuneți-mi cum să fac să se publice o recenzie despre mine, la dumneavoastră?

-A, asta e cu totul altceva. Trimiteți-ne cartea și, dacă vreul dintre criticii de aici va fi tentat să scrie despre ea...

-Doresc neapărat o recenzie la *România literară*.

-Ne onorați...

Dar interlocutoarea și-a pierdut încrederea în mine și răbdarea.

-Vă rog să mi-l dați la telefon pe Dl. Leo Ștefănescu (sic!). Prefer să vorbesc cu un critic.

TÎRGUL de Carte Bookarest 2003. Căldură mare. Se apropie de mine un domn d'un certain âge, îmbrăcat corect, cu pălărie. Mă salută volubil și-mi rostește numele. Cum n-am memoria figurilor, mă simt teribil de stîmjenită că nu-l recunosc.

-Lucrați la *România literară*?

-Da.

-Știți, am întrebat-o pe domnișoara aceea blondă de acolo cine sînteți și ea mi-a spus numele dumneavoastră. Am avut așa, o presimțire, că vă ocupați cu literatura.

Îmi vine inima la loc. Așa-

dar n-aveam de unde să-l știu pe domnul....

-Permiteți-mi să mă prezint: Floru Popescu, poet. Aș vrea să vă dăruiesc aceste cărți de poezie care mi-au apărut anul acesta, uitați - îmi arată pe copertă - la Editura Mixt. (Din motive lesne de înțeles, numele autorului și al editurii sînt discret înlocuite în această pagină.)

-O, trei volume deodată! Felicitări și mulțumesc foarte mult...

-Voiam neapărat să vi le dau dumneavoastră.

Mulțumesc din nou...

Mă pregătesc să le pun în geantă, dar domnul mi le smulge din mînă, deschide unul dintre volume și-mi arată, la întîmplare un poem, pe care îl fotografiez rapid: patru catrene, versuri de vreo zece silabe, rimă încrucișată, tradițională. Poezie tradițională. N-am nimic împotriva poeziei cu rimă. La urma urmei dacă te gîndești că un poet ca Ion Barbu nici nu concepea că există poezie în afara armoniei rimelor...

-Așa cum am scris eu, îmi spune tainic domnul, nu mai scrie nimeni.

Aceste poeme sînt cele mai frumoase din România și poate... (o mică pauză de potențare a așteptării)... poate din Europa.

-Vi le dăruiesc. Ca să le dați la recenzat! (De data aceasta mi le dă, punîndu-mi-le în mînă cu o anume evlavie). Am să revin cu un telefon să văd cînd apare o cronică despre ele. Cine poate să scrie la revista dumneavoastră despre asemenea poezie? Știți, nu sînt versuri obișnuite, pagina arde...

-Nu este nevoie să mai telefonați, spun intimidată. Apoi îmi fac curaj. Uitați cum se procedează la revista noastră: toate cărțile primite de oricare dintre noi sau venite la redacție se pun pe birou, la dispoziția colaboratorilor noștri. Sînt vreo opt tineri care scriu acum recenzii. Ei își aleg singuri cărțile despre care scriu.

În jurul nostru vînzoleală și,

cum e vineri după-amiază, sînt tot mai mulți oameni care vizitează Tîrgul. Mi-e greu să mai fac față conversației în mod onorabil. Dau să-mi iau rămas-bun, dar domnul Popescu n-a

terminat discuția.

-Dar dumneavoastră îi puteți influența...

-Desigur, în mică măsură însă, și nu întotdeauna. Nici nu știți cît de încăpățînați pot fi tinerii din ziua de azi. Așa că există un mic risc ca trifoilul dumneavoastră să nu fie ales.

Simt că mi se face tot mai cald și caut un mod de a respira. Încep să-mi fac vînt cu cărțile domnului Popescu. Fiind subțiri, evantaiul e tocmai bun.

-Ajunge să deschidă cineva cartea, mă lămurește interlocutorul fixîndu-mă sever cu privirea, și nu poate să nu vadă că e ceva cu totul deosebit. Vă telefonez la redacție, dați-mi numărul, să-mi spuneți cine o să scrie și să vorbesc chiar eu cu persoana... Cine spuneți că scrie la dumneavoastră?

-Domnule Popescu, sînt convinsă că nu aveți de gînd să faceți presiuni asupra lor, nu-i așa? Vă promit că le voi pune în față cărțile... Știți însă că vă asumați riscul să fiți comentat, cum să vă spun, negativ...

-Asta nu se poate, spune liniștit poetul, veți vedea după ce citiți. Le citiți și dumneavoastră, nu?

-Le citesc, da. Pun cărțile în geantă și cer scuze: trebuie să plec. A doua zi îmi lansez și eu o carte. Între prietenii care mi-au făcut bucuria să vină la lansare îmi zîmbește larg un chip de-acum cunoscut: domnul Popescu. Nici nu se termină bine partea cu discursurile, că poetul se apropie de mine și scoate un trifoil de cărți, făcîndu-mă să mă simt ca personajul din filmul *Ziua cîrții*, cel prins într-o buclă temporală: sînt aceleași. La fel ca în ajun, mi le dă pe toate, cu aceeași evlavie și cu același zîmbet:

-Să le aveți și dumneavoastră, dat fiind că celelalte erau pentru recenzat... Lectură plăcută. Am să revin cu un telefon.

Cum să nu fi optimist, cînd și se zîmbește? ■

POLIROM

NOUȚĂȚI
iunie 2003

Norman Manea

Întoarcerea huliganului

Vladimir Nabokov

Glorie

Agneta Pleijel

Lord Nevermore

Tracy Chevalier

Îngeri căzători

În pregătire:

Gabriela Adamoșoanu

Lawrence Durrell

Întîlnirea

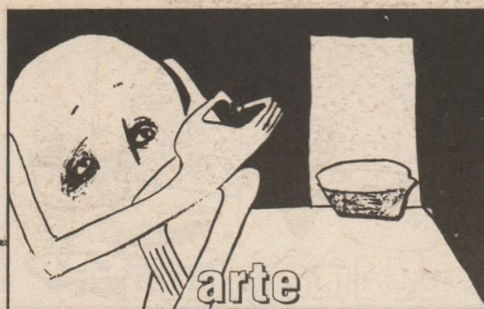
Cvartetul din Alexandria: Cîlea

Reduceri de 30%

Pentru oferta săptămîinii pe site-ul www.polirom.ro Agenda

Comenzi la CP 266, 5600, Iași, Tel. & Fax (0232)214100 (0232)214111 (0232)217440
București Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel. (021)3138978, Timișoara, Tel. 0722/548785
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

teatru

ACUM zece ani, într-o cameră de la hotelul *Împăratul romanilor*, o cameră nostimă, cu dormitorul suspendat într-o nișă – ca acelea ale domnișoarelor de companie de la Castelul Peleş – o mână de oameni se agita teribil să pregătească ultimele mape și materiale pentru invitați și pentru presă. Era noapte, dar cui îi păsa? A doua zi, începea o nebunie fantastică. N-am crezut atunci, în acea noapte, că va dura *zece ani*: Festivalul Internațional de teatru de la Sibiu. Sigur, Constantin Chiriac poate a uitat orele acelea, greutatea, rîsetele, lacrimile, dorul de Iulian Vișa, promisiunile, solidaritatea, iubirea. I-a uitat poate și pe cei cîțiva aflați acolo, într-un loc trainic și minunat în care s-a născut acest festival, oameni care au sprijinit fanatic inițiativa lui. Chiriac a știut să fie omul momentului, a știut să se înconjoare de oamenii momentului. A folosit orice conjunctură politică și financiară pentru acest festival din care și-a făcut un scop esențial al vieții lui. Nu fidelitate sau recunoștință așteptăm întotdeauna de la artiști. Uitarea se așterne iute în teatrul românesc, ce-ai iubit ieri, injuri azi și vice-versa. E o lume răvășită de umori. Dincolo de ele, rămîn creațiile adevărate, durabile.

Răsfoiesc cu nostalgie programele, afișele începuturilor. Festivalul a fost orientat – pentru scurt timp – către teatrul tînar, profesionist, apoi, cînd rădăcinile au devenit solide, și-a extins aria și și-a schimbat titulatura. O echipă mică, cu oameni extrem de devotați a plecat într-o aventură extraordinară. La început, puțini au fost aceia pe care să-i intereseze oferta de la Sibiu. Tenacitatea lui Chiriac și a echipei lui a dat repede roade. Ani de zile, directorul festivalului a invitat la Sibiu tot ce era mai valoros în teatrul european, venea ca să *vezi* și nicidecum pentru mondenități. De o vreme însă, de cînd festivalul are personalitate distinctă, de cînd s-a așezat pe creasta valului în România, oferta a scăzut. Accentele s-au modificat, numărul evenimentelor teatrale s-a diminuat, valoarea spectacolelor imitate s-a diluat, apar frecvent scăpări grave sau erori în prezențele autohtone. Structura festivalului s-a amplificat, s-a întins ca o caracatiță în să în alte zone, parteneriate, proiecte și programe europene/mondiale. Asta nu e rău. Cu o singură condiție: să nu se slăbească partea fundamentală –

Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu

- ediția a X-a -

Mîine

oferta spectacolelor. Programul include manifestări – teatrale sau nu – de stradă, concerte rock, folclor, recepții, este o forfotă nemaipomenită după care rămiți cu puține lucruri majore petrecute în zece zile. Cu doar cîteva spectacole, nume de regi-zori, scenografi, actori. Sint convinsă, pe de altă parte, că de abia acum locuitorii cetății Sibiului simt că în orașul lor se întîmplă ceva care strînge o mulțime de artiști din toată lumea. Conștiința sibienilor a asimilat, în timp, dimensiunea unui festival. Sau îmi place să cred asta. În orice caz, se vorbește peste tot de Sibiu, sint prieteni care îmi telefonează să le povestesc ce s-a întîmplat acolo. Sint sigură însă că o oarecare temperare a dimensiunilor și numărului manifestățiilor ar face posibilă, din nou, o revigorare a selecției, a prezențelor teatrale marcante din Europa.

Cu toate ciudătenii și paradoxurile, Festivalul Internațional de teatru de la Sibiu rămîne poate cea mai interesantă ofertă. Au trecut zece ani, nici nu-mi vine să cred, lucrurile s-au îmbogățit de la an la an, s-au nuanțat, s-au clarificat. Un vînt megalomane plutește pe deasupra festivalului de cîteva ani, dar, pe de altă parte, știu că fără nebunie nu se poate face nimic. Aici sau aiurea.

Anul acesta am stat la Sibiu aproape trei zile. M-am dus, punctual, să văd spectacolul după Rabelais al lui Silviu Purcărete și pe cele ale lui Andriy

Zholalak – aș zice protagonistul acestei ediții. A fost prezent cu patru montări. Mă interesau și punerile în scenă ale lui Tompa Gabor. În unele privințe, aici am avut și dezamăgiri. Se întîmplă. Despre tot ce-am văzut am să vorbesc pe îndelete în numerele viitoare. Vreau numai să refac, în aceste pagini, un spațiu în care s-au petrecut aceste spectacole, să prind ceva din atmosfera de acolo, repet, plină de paradoxuri, de situații discutabile, de aglomerări, de momente penibile sau chiar ridicole, de impolitețuri, de false ierarhii. În același timp, există încă un miraj, greu descriptibil, care ne cheamă acolo. În nici-un alt loc nu te poți întîlni, nu poți vorbi, bea bere, nu te poți plimba, nu te poți bucura sau nu poți polemiza ca la Sibiu, cu atîta lume, cu atîția prieteni. Cînd sau de cîte ori am mai stat la aceeași masă cu George Banu, Silviu Purcărete, Mihai Măniuțiu, Tompa Gabor, Lia Măntoc, Anca Măniuțiu, Miklós Bacs, József Biró, Zsolt Bogdan, Valentin Nicolau, Ion Caramitru, Traian Petrescu, Dragoș Galgoțiu, Marian Rilea, Iosif Hertia? Zile și nopți în care ne-am privit, am hălăduit pe la spectacole și pe străzi, am luat micul dejun împreună, am ris, ne-am bucurat că, fie și pentru cîteva ore, sîntem cu toții, i-am pomenit pe cei dragi nouă și absenți, ne-am pus la zi cu informațiile despre ce mai facem pe planeta asta, ne-am povestit cărți, filme, spectacole, de la Pa-

ris, Sankt Petersburg sau de pe aiurea. O energie cu totul specială, din punctul meu de vedere, a circulat vreme de trei zile, atîta cit am poposit la Sibiu. Privind în jur atîta vînzoleală, mi-am adus aminte de șoaptele lui Iulian Vișa, directorul teatrului *Radu Stanca* și regizorul care a revigorat și a înnobilit spațiul. Îmi spunea, ca pe o obsesie aproape,

înainte de a muri, că visul lui este să facă din teatrul acesta din orașul acesta CENTRUL. Să venim cu toții la Sibiu – și pe jos – ca să vedem TEATRU. Ceva din dorințele lui, din visele lui au reușit să se materializeze. Cu mai mult sau mai puțin rafinament, cu mai mult sau mai puțin stil. Poate. Iată, de zece ani, tot mai mulți sint aceia care vin la Sibiu pentru teatru. Tot mai mulți sibieni înțeleg ce anvergură capătă orașul lor într-un anumit interval, situat de regulă la sfîrșit de mai și început de iunie, vreme de zece zile. N-a fost în zadar. Cu toate reținerile, amendamentele și mirările pe care le am, nu pot să nu mă bucur că acest festival există și rezistă de zece ani. Pentru toți cei ce fac și iubesc teatrul, cu toate imperfecțiunile lui. O echipă cu un nucleu care a rămas în picioare, cu chipuri pe care le știu de la început și le revăd cu plăcere: Dan, Cristina, Anca, Mișu, Florin, Virgil, Tania, Diana... Și, cu voia dumneavoastră, ultimul pe listă, Constantin Chiriac.

Ediția de anul acesta s-a numit *Mîine*. Nu știu de ce, în cele trei zile și trei nopți, m-am gîndit la ieri. Foarte mult. Au trecut zece ani! Încerc să înțeleg această realitate, fantasticul și misticul ei și nu vreau să privesc spre mîine. Deocamdată. Mă bucur de clipele lui astăzi. Mă uit pe geamul camerei mele mansardate de la *Împăratul romanilor*. Sint mai aproape de cer. Văd acoperișurile caselor, ochii Sibiului și cupola Mitropoliei. Bat clopotele, răsună în camera mea și mă gîndesc că, pînă la urmă, nimic nu este întîmplător.

Marina Constantinescu

Festivalul SIBIU, 30 mai - 8 iunie 2003 International DE TEATRU DE LA SIBIU

EDIȚIA
10

Eveniment oficial sub înaltul patronaj al Primăriei Municipale

mîine
tomorrow

Editura AULA

Roman

Ioan Groșan

O sută de ani de zile la Porțile Orientului 240 p. 60.000 lei

Epopeea spațială 2084 * Planeta mediocrilor 144 p. 50.000 lei

Județul Vaslui în N.A.T.O. 160 p. 50.000 lei

Alexandru Vakulovski Pizdeț 128 p. 45.000 lei

Ștefan Baștovoi Iepurii nu mor 160 p. 50.000 lei

Daniel Pișcu

Cel mai mare roman al tuturor timpurilor 112 p. 35.000 lei

Teatru. Eseu. Poezie

Matei Vișniec

Istoria comunismului povestită 176 p. 60.000 lei

pentru bolnavii mintal

Alexandru Mușina

Sinapse 224 p. 60.000 lei

Personae 40 p. 20.000 lei

Hinterland 48 p. 20.000 lei

Și animalele sunt oameni ! 80 p. 45.000 lei

Doina Ioanid E vremea să porți cercei 40 p. 25.000 lei

Daniel Pișcu Game 40 p. 20.000 lei

Andor Vass Dermata 40 p. 20.000 lei

Al. Vakulovski Oedip regele mamei lui Freud 40 p. 20.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 14 C.P. 13.67 Brașov 2200

Charlotte Rampling în *Swimming Pool*, de François Ozon

Nicole Kidman în *Dogville*, de Lars von Trier

ANNES 2003 și-a creat un așa-numit departament de istorie al festivalului.

Într-adevăr, 56 de ediții înseamnă o istorie. A 56-a ediție a început deja, și ea, în istorie. Genele care i se potrivește ar fi acela de "ediție fără glorie"...

E greu de spus ce anume face gloria unei ediții; pentru că nu e vorba numai de filmele selecției luate fiecare în parte, ci de chimia unei ediții, de modul în care filmele comunică între ele, apoi de context, de public, de atmosferă, de juriu, de palmares... Sînt multe lucruri care pot fi luate în calcul atunci cînd organizează o ediție, dar și mai multe care NU pot fi luate! Autorul selecției, directorul artistic al festivalului, a avertizat (auto-consolator?) din prima zi că "la producția de film e ca la producția de vinuri: sînt ani mai buni și ani mai puțin buni"; de unde se putea deduce că strugurii vor fi fiind acri, în 2003. Și totuși, nu selecția în sine a fost punctul cel mai vulnerabil al ediției. Dimpotrivă, ediția nu a dus lipsă de filme demne de interes. Rămîne ca analiștii de la nou creatul departament de istorie să ajungă, eventual, la o concluzie privind lipsa de glorie a unei ediții care avea, totuși, în căruța sacii necesari ca să meargă mult mai departe decît a mers. Punctul nevralgic a ținut, poate, de un anumit aer tern al ediției, începînd cu afișul lipsit de vibrație și de culoare (un afiș mort, chiar dacă pe el scria "Viva il cinema!"), trecînd prin contextul social-istoric destul de posomorît (greva care a paralizat Franța, în prima zi a festivalului, filtrele de control tracasante, de la intrarea în palatul festivalului, ecurile "polemicii cu America" insinuate în subconștientul ediției), și sfîrșind

Cannes 2003

Nimic despre Elefant

cu un juriu neinspirat, cu opțiuni cenușii, care nici măcar n-au provocat vreă polemică majoră; toată lumea a fost de acord că ceremonia finală (cu actori și cinești celebri invitați pe scenă ca să anunțe premiile acordate unor necunoscuți absenți!) a întrecut în stupiditate multe alte festivități de gen. Corespondenții americani la Cannes au atacat festivalul în forță; "Variety" (care, la festival, scoate cite o ediție pe zi) s-a echipat cu statistici mai mult sau mai puțin savante, ca să demonstreze că accesul în competiția Cannesului e condiționat de existența unui "partenaire français", deci a unor "interese" franceze; jumătate din filmele admise în competiție au parteneri de producție ori de distribuție francezi. De unde întrebarea din "Variety", menită să torpileze fastuosul pachetot ajuns la a 56-a cursă: "Este Cannes-ul cel mai important festival de film al lumii sau este un festival francez care se întîmplă să fie și cel mai important din lume?"...

Ca o ironie a sorții, din cele cinci filme franceze din competiția lui 2003 nici unul nu a fost recompensat în nici un fel, deși motive s-ar fi putut găsi, în special la nivelul actorilor. Bernard Giraudeau, sau tînăra Ludvine Sagnier (vă amintiți puștoaica din *8 femei?*), sau Elsa Zylberstein, sau Charlotte Rampling au avut creații excepționale în festival, dar nu au intrat în

atenția juriului, care le-a preferat un interpret turc neprofesionist, între timp decedat ("e pentru prima oară cînd festivalul de la Cannes premiază un mort!" au titrat italienii), sau o actriță canadiană cu un rol secundar, într-un film "coral", un film de echipă și de regizor, nu de virtuozitate actricească. Fără îndoială că și de palmares se leagă gustul final de eșec al ediției.

DAR eșecul nu ține numai de recolta lui 2003, ci de însuși metabolismul cinematografic al actualei perioade de... istorie a filmului. Fără să vrea, ediția a scos în relief un fenomen trist, legat de acel "unde sînt filmele mari de altădată?". Revăzînd, la Cannes 2003, *Timpuri noi*, capodopera lui Chaplin proiectată în seara de închidere (cu ocazia lansării pe DVD a unei integrale Chaplin), sau revăzînd o capodoperă felliniană, *8 1/2* (cu ocazia "integralei Fellini"), nu poți să nu constăți cît de mărunț ne e, prin comparație, prezetul cinematografic. Chaplin a făcut *Dictatorul* în 1940, cînd nu se știa care va fi destinul lui Hitler... Filmul începutului de mileniu nu mai e hărăzit, parcă, să atace "marea istorie" pe fronturi artistice de anvergură, și nici să revoluționeze limbajul cinematografic... Desigur, nu e vina Cannesului. Cannes-ul e doar un bun

prelucru de a remarca acest lucru.

SI TOTUȘI, clipele de grație ale ediției n-au lipsit. Dacă ar fi fost numai *Dogville*, al lui Lars von Trier... Cu o Nicole Kidman în postură de înger terfelit de meschine creaturi umane (care, sub aparența onorabilității, o exploatează, o umilesc, o transformă în sclavă, o violează); în final, fata se răzbună cu un calm lipsit de orice patimă: își impușcă, cu mîna ei, iubitul laș, apoi urcă în mașină lîngă gangsterul ei tată (sau lîngă tatăl ei gangster) și zice, cu un umor suav: "Sînt lucruri pe care trebuie să le faci cu mîna ta"... A fost cel mai teatral și mai filosofic și mai original film din festival.

Sau *Ce jour-là*, al lui Raul Ruiz. Într-o vilă elvețiană, un nebun scăpat de la ospiciu omoară, pe rînd, tot ce mișcă, în afară tocmai de creatura pe care fusese trimis s-o lichideze: o tînără cu minte aeriană și privire de un verde transparent, care îl sărută pe nebunul killer, și-l face să nu mai aibă chef să omoare tot timpul... Cei doi îndrăgostiți iau masa împreună, la un dejun cu morții: toți cei lichidați sînt așezați pe scaune, în jurul mesei, înșirate pe un scaun, le sună de zor, acoperite de hohotele de ris ale sălii. A fost cel mai nebun film din festival.

Sau *Invaziile barbare*, al lui Denys Arcand. Un profesor uni-

versitar în prag de 60 de ani, un mare iubitor de literatură, muzică, vin și femei, un om care, în afară de cretinism, a încercat toate "ismele" timpului lui, e pe cale să moară. Un cancer, un spital mizerabil, "inconfortul" de a muri. Atunci apare fiul, care în viața lui n-a citit nici o singură carte (cf. tata), dar care e milionar și are idei. Inclusiv ideea, născută din iubire, de a-l ajuta să moară bucuros. Cu bani se poate orice, chiar și organizarea unei eutanassii grandioase, cu convocarea prietenilor din tînetele risipiți în patru zări și cu injectarea de droguri menite să te ajute dacă nu să mori fericit, atunci măcar să-ți anesteziezi durerea de a nu fi știut să trăiești... Regizorul plimbă camera pe cîteva cărți din bibliotecă: Samuel Pepys, Cioran, Primo Levi, Soljenitin... A fost filmul la care s-a plîns și s-a rîs cel mai mult din competiție. Intellectul hiperlucid în pragul sfîrșitului, cu un rest de vitalitate colorată de sarcasm, vede istoria umanității ca pe o istorie a ororilor, ca pe un șir de "invazii barbare" (și 11 septembrie n-a fost, zice, decît tot o "invazie barbară"). "Dacă măcar aș fi înțeles ceva din viața asta! Dacă măcar i-aș fi găsit sensul!", se zbate personajul, înainte de marea trecere. Regizorul (autorul celui neuitat *Isus din Montreal*) introduce o secvență în care o expertă în licații de artă vizitează subsolurile unei catedrale; îngheșuite, claie peste grămadă, statui și statuete culese din biserici dezafectate, Madone și sfinți și crucifixuri, la care nu se mai roagă nimeni. Aflăm, din această secvență, că "valoarea de piață a obiectelor religioase" e nulă. Dar secvența e făcută pentru o altă replică: "Dacă istoria e o suită de crime, trebuie să existe cineva care să ne ierte".

Eugenia Vodă

23 mai

SE SPUNE că reclama este sufletul comerțului, dar în arta e cărja cerșetorului. Reclama? – din belșug, încă din alocuțiunea inaugurală, organizatorii *Săptămânii Muzicii Noi* informându-ne că va fi o ediție „de excepție”. Arta? – vom vedea dacă și câtă este. Un lucru e cert: când vinzi ceva, gândește-te că poate ai să și cumperi lucrul vândut; iar dacă negustorul găsește cusururi unui produs, înseamnă că musai vrea să-l cumpere. Așa cum, bu-naoară, unii compozitori umblă după achiziționarea de coloniale, pe care le livrează apoi drept mirodenii în stare să condimenteze ciorba muzicii contemporane. O ciorbă în care demonul profesionalismului transcendent și revelat pare că a obosit, în vreme ce frivolitatea unor excese exotice, exersată într-un registru amatoristic năpădește însăși rărunchiul unei părți a noii compo-nistici. Am sperat că ceea ce este consecutiv postmodernismului (implicit reflecția acestuia într-un festival de muzică nouă), să marcheze întoarcerea la dimen-siunea epică, laborioasă a artei sonore și nu, vorba lui Eugen Simion, la o autoreferențialitate care se complică la infinit și care, în fond, celebrează cu obstinație facitul și derizoriul. Pro-zelitulismul eminamente efectologic, consumat în limitele unui singur parametru sonor, cel tim-bral, nu poate fi unul de durată și, cu atât mai puțin, unul de profunzime. Muzica riscă să devină unidirecțională, căutându-și sal-varea (nu înconunându-se) prin detente excentrice, teribiliste (*The Blood* de Paul Mykietyn) ori printr-o gestualitate de nuan-ță tașistă, prin care invazia vagu-lui și difuzului, alături de o per-manentă stare de iritare și frison al ethosului, înlesnește exprima-rea elanurilor și efuziunilor ane-voie controlabile (*Mega-Dialogue* de Mihaela Vosganian). Lu-xurianta coloristică născută din dezvoltarea unor clișee timbrale extra-europene, mă pune în fața unui op-art „sonor” ce acordă o atenție deosebită valorizării pre-dominante a re(surselor) timbra-le, precum și consecințelor miș-cării lor în timpul și spațiul com-ponistic (*Labyrinthe II* de Irinel Anghel). Funcționalitatea esteti-că a muzicii se topește la Octa-vian Nemescu într-una terato-logică și chiar taumaturgică, *PreSimfonia VI-a* acroșând de-desubturile și excrescențele, um-brele și luminile, detaliile și op-țiunile unei ontologii muzicale inedite și insolite, pe care com-pozitorul însuși o definește ca fiind „tendința de a lărgi cadrul unui termen și în cele din urmă, de a devia constant și cu perse-verență de la respectivul cadru, de a deplasa conceptele, semni-

ficațiile și idealurile din poziția lor primordială”. Total de acord. Rămâne de văzut cu ce preț.

24 mai

DIMINEAȚA: concert studentesc (al speranțelor), remarcabil coordonat de Dorin Gliga. Și cum cine speră mult nu ajunge prea departe, iar nu tot ce e galben este portocală, am reținut doar *Sonata pentru flaut și pian* de Cristian Lolea, un tânăr ce nu trebuie să uite că numai truda îndelungă îi va deschide poarta confirmării. Seara: m-am scaldat în sonoritățile celor de la *Münch-ner Flöten Ensemble*, admirabili flautiști ce au excelat prin precizie și acuratețe „nemțească”, dar și printr-o (la fel de „nem-țească”?) lipsă de reacție în con-figurarea unui repertoriu mai in-citant.

25 mai

N FIECARE an *Săptămâna Muzicii Noi* s-a luptat cu inflația de concerte, inflație care în această ediție a scăpat, se pare, de sub control. Ieri, de pildă, au fost nu mai puțin de cinci concerte. Prin dilatare în timp (prea multe evenimente) și în spațiu (prea multe locații într-o singură zi), se produce o hemo-ragie de public în stare să ane-mieze interesul față de festival. Mai ales că interesul real al pu-blicului, chiar și ca expresie a snobismului elevat, este înde-ajuns de atrofiat și dispersat în-cât să mai apelăm la expediente ori la improvizații haotice. Risi-pirea publicului duce inevitabil la singurătate. Or, solitudinea, cum spunea Paul Valéry, este cea mai proastă companie. Într-alt fel m-am simțit singur și în fața pianului microtonal expus la Institutul Francez, instrument bi-zar din seria acelora care vor să distorbe raționalitatea, dar și pla-titudinea temperanței de tip eu-ropean. Ca o rană ce derivă din ignoranță, apoi se înrădăcinează în minte și nu se vindecă decât cunoscând și văzând, curiozita-tea mi-a fost potolită ciulindu-mi la maxim urechile și încercând să-mi uit automatismele audi-tive. N-a trecut mult timp și un alai de insecte mi-a năpădit ure-chile, auzul, întreaga ființă, proiectându-mă într-o accentu-ată stază depresivă. Iată, mi-am spus, o monotonie și, totodată, o agresivitate cu mult mai mari

muzică

Jurnal de festival

26 mai

ZI BOGATĂ atât ca sub-stantă sonoră, cât și în ceea ce privește con-sistența restituirilor. În special claritatea cu care aceste restituiri au fost investite, clari-tatea fiind aceea care adună tot ce este necesar pentru dezvălui-re a sensului. Iar sensul muzicii poate fi ca un izvor de energie, care trimite vieții mentale colec-ția funcțiunilor viscereale; se in-stituie astfel un soi de cenestezie ori de entitate metafizică *bonne à tout faire*. Așa cum s-a întâm-plat ascultând cvartetul *Itturiaga* din Leipzig (orașul care de trei ani alimentează proiectele deru-late de către festival în partene-riat cu *Goethe Institut Inter Na-tiones Bukarest*), cvartet ce a im-presionat prin noblețea interpre-tării, dar și prin convingerea că mediarea partiturilor este aido-ma cristalului ce crește, cum ar fi spus Lucian Blaga, „într-o solu-ție de logică și de argumente”. Am ascultat astfel cu sufletul la gură o capodoperă a genului, *Cvartetul nr. 5* de Isang Yun, precum și alte două remarcabile opusuri: *Em-bith-kâ* de Klaus Stahmer și *Musik zum Ge-dächtnis der Einsamen* de Phil-ipp Jarnach. Pe de altă parte, spiritul hoinar, iscoditor caută să descopere aspecte mereu noi ori să le recupereze pe cele uitate sau debarasate cândva. Așa s-a născut, din necesitate, dar și din voință și puterea de sacrificiu a lui Cristian Petrescu, *VoxX8Cam*, grup vocal practic fără istorie care, tragem nădejde, nu se va rătăci în labirinturile comodității ori a ipostazelor conjuncturale, ce transformă interpretii în apri-gi mercenari, conectați la tensiunea creației artistice doar prin sim-brie.

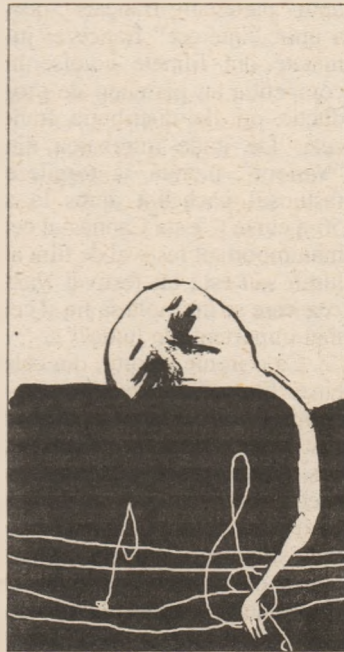
27 mai

NCONTESTABIL, Gheorge Costinescu face parte din stirpea compozitorilor care înțeleg și inventează, deținând facultatea de a prelucra ex-periențe empirice, pe care le constrânge să devină rodnice ab-stracțiuni. Mereu neastâmpărat, nu de puține ori scriitor, încear-că să formalizeze informalul ori să noteze hazardul (*Pantomima*), dar și să surprindă semiografic

varii verbiage sonore, care de care mai vehemente și percutan-te, predilect fonetice și neseman-tice (*Jubilus*). Este la acest muzi-cian, răpit vieții noastre de con-cert, din rațiuni politice, vreme de un sfert de veac, ceva din moștenirea muzicii stochastice, prin care tehnica detaliului și perceperea acestuia devin con-tradictorii, împăcarea venind numai o dată cu desfășurarea și sesizarea unor suprafețe sonore de mare întindere, deopotrivă impulsive și coercitive, așa cum mulțimea firelor de mac imprimă roșeața lanului de grâu. Și tot către efecte globale, născute de data aceasta din configurații în-tâmplătoare de obiecte sonore, se orientează și muzica *Hype-rion*-ului, însuflețit și gestionat de Iancu Dumitrescu; un ansam-blu ce de aproape trei decenii stăruie întru acreditarea muzici-ilor diagonale, acusmatice, de multe ori în variante cvasi-orale, de tipul *happening*-ului sonor.

28 mai

SI DE ACEASTĂ dată, Orchestra de Cameră Ra-dio a venit în întâmpina-rea muzicii noi cu experi-ența ei de zeci și zeci de concerte exprimate în acest limbaj, deloc la îndemâna orchestrelor noas-tre. A mai venit și cu acea dex-teritate de a răspunde unor pro-vocări stilistice dintre cele mai felurite, lansate de cinci lucrări concertante, ce s-au bucurat de prestații solistice impecabile, comise de cinci mari instrumen-tiști: Daniel Kientzy, Barrie

Webb, Ladislau Csendes, Ionuț Ștefănescu, Emil Sein.

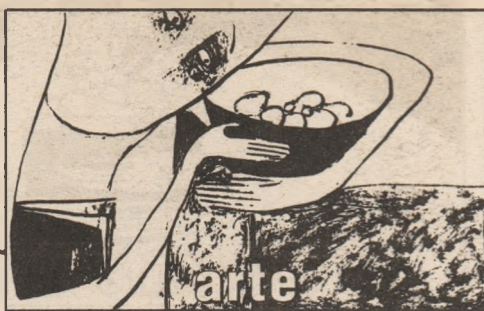
29 mai

ITESC în *România lite-rară* de ieri un articol a lui Dan Dediu despre amatorismul experimen-talist din muzica actuală: „cuvin-tele de ordine sunt spontaneita-tea și ignoranța. Acestea două sunt manifestări ale credinței, din ce în ce mai larg răspândite, ca exprimarea nemijlocită, frus-tă, nefiltrată, precum și ignora-rea modelor culturale consacrate constituie adevăratele trasee în descoperirea propriului eu artis-tic”. Întâmplător sau nu, autorul face o elocventă caracterizare a principalului vector ce traver-sează *Săptămâna Muzicii Noi* din acest an. În plus, un vechi adagiu arab ne spune că medicii buni nu vorbesc niciodată despre medicină, nobilii adevărați de-spre strămoși, iar oamenii talen-tați despre operele lor.

30 mai

ACEEASI protagoniști care s-au produs aproape în fiecare zi a festivalului (unde mai pui că unii dintre ei nu sunt, deocamdată, decât întrupări ale ambiției și vanității fără rest). Ca și cum *Săptămâna Muzicii Noi* ar fi monopolul unui grup de desant, aflat în grațiile cuiva și nu o manifestare a breslei muzicienilor în întregul ei. Și, uite așa, a înce-put să-mi fie dor de splendorile sintactice ale lui Ștefan Nicules-cu, și uimirile morfogenetice ale lui Aurel Dediu, constatând surprindere fie absența, fie pre-zența mult prea discretă, peri-ferică a acestora în economia festivalului. S-au bucurat, în schimb, de atenție aleatorismul mai mult sau mai puțin contro-lat, practicile de tip *Freis Zu-sammenspiel* sau *Textkomposi-tion*, în încercarea de reinventare a atmosferei anilor '60-'70, când improvizația și relativizarea vi-zuau decongestionarea partiturii, dezinhibarea memoriei unei opere muzicale virtual deschisă spre a-și primi alte și alte deter-minări concrete. Dar despre va-lențele libere ale muzicii ori, cum ar spune Nicolae Brânduș, gradele de gramaticalitate ale partiturii scrise și ale actului res-tituitiv s-a vorbit copios de la Chomsky încoace, așa încât nu-mi rămâne decât să-mi plătesc im-pozitul pe re-convocarea la o stare de spirit ce mi-a acompa-niat tinerețea. Și pentru ca să fie rotund și simetric, festivalul se încheie, iată, așa cum a început: cu o piesă de Mihaela Vosga-nian, directorul artistic al acestei ediții.

Liviu Dăncănu

Julius Podlipny

NĂSCUT la Bratislava în 1898, rămas la numai șase ani, în urma unui accident de tren, fără brațul drept, și doar la nouă ani, tot în urma unui accident de tren, fără tata, Julius Podlipny își începe viața și secolul sub semnul dramelor, al riscului, al sărăciei și al aventurii. Navetist, alături de mama sa, Renata Podlipny, și de cei opt frați, dintre care trei mai mici, între Bratislava și Budapesta, elev, student, artist și revoluționar prin marile orașe ale Europei Centrale, înduioșat de suferința celorlalți, fascinat de risc și vînat de poliție, el se stabilește la Timișoara, în 1926, după ce în prealabil cunoscuse atmosfera transilvăneană prin participarea, ca bursier, la viața artistică a coloniei de la Baia Mare. Personaj tipic pentru lumea contradictorie a asfințitului de Imperiu, pentru acea atmosferă încărcată exploziv cu strigăte ale zădărniciilor, cu voluptățile din vecinătatea stingerii și cu patetismele compensatorii ale diverselor profetii socio-politice, Podlipny cumulează în arta sa toate aceste dimensiuni ale unei umanități obosite și derutate, însă tocmai din această pricină cu resurse expresive și simbolice ireproductibile în alte contexte.

Prima observație care s-ar putea face în legătură cu arta sa privește interesul permanent al pictorului pentru desen, pentru desenul de sine stătător și pentru desenul pregătitor, pentru acea fază de schiță mereu îngropată în protoistoria picturii. Ca și Corbelui Baba, un alt artist care aparține profund spațiului central european, Julius Podlipny înțelege desenul ca pe un act fundamental în ceremonialul creației, ca separație aproape magică a existenței de neant și nicidecum ca un exercițiu frugal de încălzire a mîinii, ca gimnastică expeditivă în vederea unei serioase abordări ulterioare. Și tot asemenea lui Corneliu Baba, prin subteranele întregii sale picturi, dar și prin atmosfera ei vizibilă, el își plasează propriul chip, atît ca o garanție explicită a unei prezențe personalizate, cît și ca un comentariu metafizic pe marginea solidarității sinelui, a identității chiar, cu întregul spectacol al existenței. Dincolo de aceste două elemente oarecum particulare, interesul pentru desen și pentru autoportret, pictura lui Podlipny cumulează nenumăratele tensiuni și mistere ale unui spațiu cu o tectonică în continuă mișcare și ale unui timp care stocase în sine germinii vizibili ai disoluției. Dihotomiile baroce, în special acelea care privesc coabitarea luminii explozive cu stările nocturne ale materiei, se acuti-

cronica plastică

de Pavel Șușară

Despre memoria leneșă

Julius Podlipny - Portretul mamei

zează pînă la paroxismul expresionist ce prinde în vîltoarea lui deopotrivă structura, cromatica și epica imaginii, aburul metafizic învâluie ca o atmosferă densă nenumărate scene bizare, aproape nepămîntești, iar un simbolism difuz și tardiv alunecă în imagine mînat de un vînt care bate parcă direct din lumea lui Kafka sau a lui Gustav Mhering. Iar în spațiul acestei lumi în care misterul înalt se îngîna cu un grotesc scos, uneori, direct din rigolele existenței, se așază, învîluite cu o tandrețe virilă, adică nu lipsită de o anumită cruzime, acele figuri marginale, acea populație permanent exilată în proximitatea infernului social și în numele căreia Podlipny a alergat hăituit prin Imperiu, a visat revoluții mîntuitoare și a trăit aievea nenumărate aventuri în care armele de foc și impozantele uniforme jandarmerești nu erau deloc simple obiecte de recuzită. Sub aparentele ficțiunii, ale unei lumi butaforice cu lumini dirijate și cu scene dramatice mîntuite în aburul unui plan secund, acela care desparte confortabil privitorul de obiectul contem-

plației sale, Julius Podlipny dezvăluie, și creează în același timp, un univers străbătut de o mare tensiune artistică și morală. Ca un mare artist, care așteaptă încă să fie descoperit, el investighează realul, atît în planul larg al umanului, cît și în acela mai restrîns al socialului, îi inventariază decis frumusețile și eșecurile, apoi topește totul într-o materie tainică și acidă care cucerește fără să facă și anestezii, care stîmbește reacții morale și interogații directe fără a impinge în sociologism ieftin și în sentimentalism gratuit. Așa cum întreaga experiență umană și culturală a lui Podlipny se poate ușor citi în subtextul picturii, întreaga vocație de pedagog se poate descifra în gîndirea artistică și în dimensiunea tehnică a lucrărilor sale. Există în concepția globală a artistului, dar și în gesturile sale imediate, o acuratețe a exprimării și o generozitate a construcției pe care le justifică, în mod cert, dincolo de nevoia de comunicare generică, o conștiință clară a împărțirii: semn limpede că și în gesturile mici sau izolate, marii artiști sînt prezenți cu totul, așa

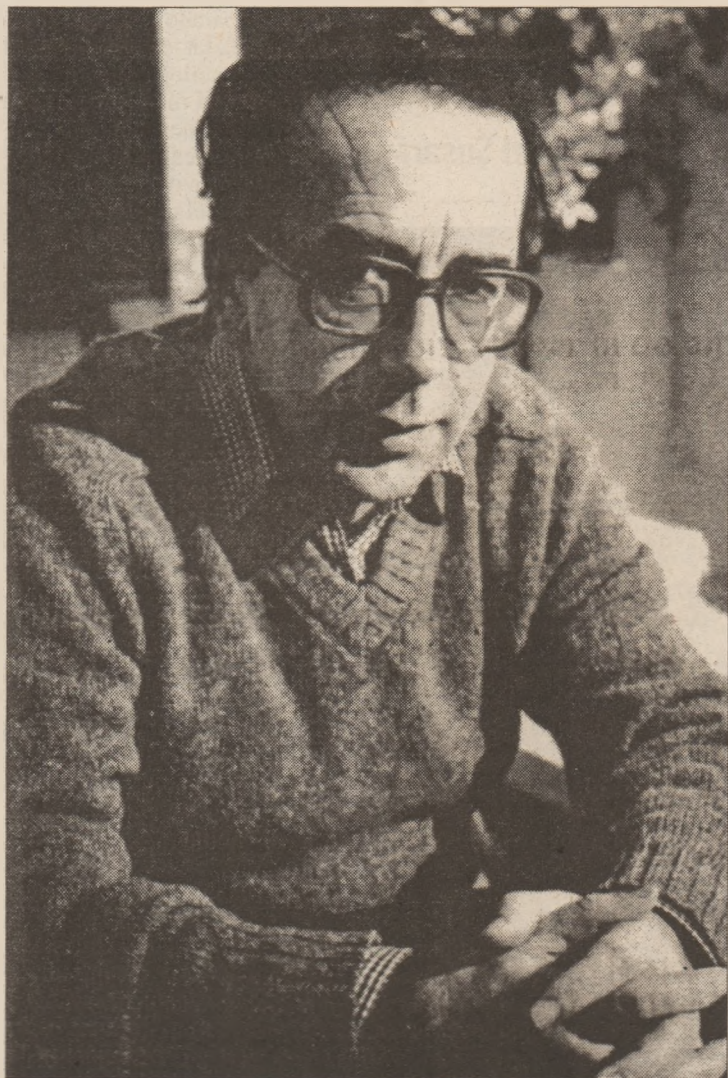
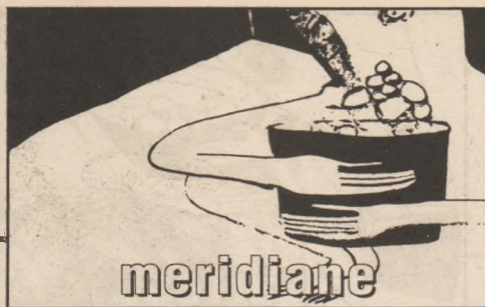
cum într-o picătură de apă, dacă ar fi să recurgem la infailibila forță de persuasiune a truismului, se oglindește oceanul în-suși.

Elisabeta Hette

N CENTRUL Bucureștilor, într-o casă care ani de zile i-a servit și ca atelier, cu totul uitată de lumea artistică și în afara oricărui sistem de protecție, a trăit, pînă acum cîțiva ani, sculptorița Elisabeta Hette. Prea lacomi de evenimente și prea nerăbdători de a descoperi vocea exemplară și personajul exponențial, trecem grăbiți, cu mintea aburită și cu ochii nu întotdeauna limpezi, pe lîngă existența artistului așa cum este ea de fapt: insingurată, plină de precarități, expusă nenumăraților factori de agresiune - de la cei biologici și pînă la aceia ai contextului social. Trecută peste pragul venerabilei vîrste de nouăzeci de ani, retrasă din viermuiala vieții publice și complet exilată din memoria confrăților, artista și-a trăit, în ultimele două decenii de viață,

direct și paradoxal, propria sa posteritate. Iar ceea ce a văzut ea cu acest prilej nu a fost deloc încurajator, și nici nu a dat prea multe semne de încurajare pentru cei din preajmă. Lumea artistică este lovită acum de amnezie, se autoignora exact în dimensiunea ei care ar impune o maximă luciditate și risipește o incredibilă energie în malaxorul clipei, poate doar pentru a-și camufla resemnarea pe durată lungă. Într-un cuvînt, își ignoră istoria chiar și atunci cînd ea este istorie contemporană. Și Elisabeta Hette, cea uitată sau numai trecută cu vederea, a fost chiar parte a acestei istorii, și anume a momentului său cel mai frămîntat și mai instabil.

Din punct de vedere stilistic și formal, sculptorița se găsea, undeva, la intersecția a două secole și a două orizonturi artistice: eroismul reprezentărilor, vocația monumentalității și o evidentă aspirație către forma stabilă veneau direct din energiile și din mentalul sec. XIX, iar un anumit pitoresc, resuscitarea metaforei și compozițiile narative, de multe ori cu accente speciale pe această dimensiune narativă, erau de o actualitate surprinzătoare și proaspătă. Și tot într-un spațiu al intersecțiilor, de data aceasta generat de către o istorie care-și pierduse adevăratele sensuri, se regăsea artista și din punct de vedere estetic și moral. Ea a făcut parte din acea generație care a suferit cele mai agresive mutilări, poate chiar pentru că s-a născut în circumstanțe normale. Tensiunile determinate de întîlnirea artistului cu propaganda absurdă și cu agresivitatea lipsită de orice menajament au degenerat, de cele mai multe ori, în monstruoziități estetice și în hibridi morali. Elisabeta Hette a reușit să înfrîngă, însă, aceste mari pericole care au planat asupra generației sale prin refugiul în utopia monumentală, în romanticismul unui eroism generic, și într-o portretistică autoritară; Sadoveanu și Enescu, printre alții. În depozitul-muzeu al propriei sale istorii, dar și al istoriei noastre contemporane, cu toate iluziile și eșecurile ei, și-a trăit ultimii ani, uitată, Elisabeta Hette. Redescoperirea sa, într-un moment în care arta, în general, și sculptura, în particular, se reazăază și își caută alte identități, ar putea oferi nenumărate surprize. Pentru că oscilațiile formale, recuperarea unor modele, răspunsurile la provocările sociale, pe care artista le-a inventariat în lunga sa carieră, sînt tocmai factorii dinamici ai artei din zilele noastre. Ceea ce ar putea să aline singurătatea și uitarea artistului, dar nicidecum să scuze indiferența și amnezia celor din jur. Adică a noastră, a tuturor. ■

Ismail Kadare

Cartea totală

AĂSCUT la Gjirokaster, în sudul Albaniei, într-o regiune în care pulsul istoriei se simte în fiecare piatră, Ismail Kadare (n. 1936) se poate considera acum, la aproape 50 de ani de la intrarea sa în literatură, un mare supraviețuitor. Copilăria și-a petrecut-o printre ororile unui război care a lăsat răni adânci în destinul țării sale. Cea mai gravă a fost comunismul, adus nu de tancurile Armatei Roșii, ci de valul contagios care a cuprins sud-estul Europei la sfârșitul conflictului. A urmat o altă supraviețuire, mult mai apăsătoare și mai lipsită de soluții. O supraviețuire care l-a costat enorm pe plan moral. Și pentru care a trebuit să facă o seamă de compromisuri. Prea multe, conform celor care n-au cunoscut "paradisul" stalinist albanez. Și nu îndeajuns de multe pentru a-și asigura liniștea creației. În fine, exilul autoimpus din ultimii 13 ani i-a pus din nou la încercare puterea de rezistență.

Au fost destui aceia care l-au considerat un scriitor terminat. Departe de Albania, la Paris, exista riscul de a-și pierde suflul artistic și exotismul care-l propulsaseră în lumea bună a literaturii. N-a fost să fie așa. A publicat, în Franța, sub sigla celor mai mari edituri franceze și europene, romane, volume autobiografice, cărți polemice. A "atacat" toate marile probleme contemporane, inclusiv pe cea a Balcanilor. A fost tradus în zeci de limbi. S-a aflat de câteva ori la un pas de Premiul Nobel. Este unul dintre glasurile europene care se aud.

După prima sa vizită în România, din 1974, anul acesta, în septembrie, Kadare va fi din nou oaspetele României. Venirea sa la București va fi precedată de debutul, la Polirom, a unei serii de romane ce-i poartă semnătura și care se va întinde pe parcursul mai multor ani. Proza care urmează poate fi considerată, așadar, un fel de prolog al seriei amintite și un răspuns la generozitatea cu care opera lui a fost întâmpinată întotdeauna de publicul românesc.

IÂND prietenul meu K.V. mi-a povestit despre ultima lui pasiune, pe care mi-am închipuit-o imediat a fi tot ceva temporar, cum i se mai întâmplase până atunci, m-am prefăcut că-l ascult cu atenție, dar, ca să fiu sincer, mă gândeam cu totul și cu totul în altă parte.

- Mă urmărești? m-a întrebat el la un moment dat, simțind, probabil, că eram cu gândul aiurea.

- Bineînțeles, i-am răspuns și am încercat să-i evit privirea. Nu-i prima oară când vorbim despre asta.

Adevărul e că mai discutasem și-n alte rânduri despre "artificiile" folosite de scriitori. În ultima vreme, amicul meu susținea că sunt atât de multe "șmecheriile" la care apelează literații, încât n-ar fi fost de mirare ca oamenii, într-o bună zi, să se sature de ele și să refuze să mai calce într-o librărie. Există o mulțime de structuri stufoase, de construcții alambicate, de înșălări cusute cu ață albă. Noi rămдем astăzi de autori de altă dată care-și începeau capitolele cu introduceri precum aceasta: "Și acum, dragi cititori, să-l lăsăm pe eroul nostru să-și plângă durerea și să ne îndreptăm atenția spre eroină etc. etc." Rădem de trucerile lor, dar nici nu ne trece prin cap că ceea ce scriem noi este la fel de artificial ca și ele și

că vom fi, la rândul nostru, ironizați de generațiile viitoare.

Așadar, am vorbit o groază despre toate astea. El a tot susținut nevoia unor schimbări fundamentale în arta scrisului, mai cu seamă în roman, a unui asemenea novatorism care să facă inutile trucurile literare, clișeele, convențiile, tot acest ambalaj săcăitor care împiedică literatura să se apropie de public.

Eu l-am contrazis. Dacă o iei așa, scrisul însuși e ceva convențional, i-am spus. Câteva roto-coale și bastonașe aruncate pe hârtie, în fața cărora omul stă aplecat, ca prostul, ore întregi. Nu crezi că asta este cea mai mare invenție, convenție, șmecherie (spune-i cum vrei) descoperită de omenire, în comparație cu care toate posibilele restructurări făcute genurilor literare nu sunt decât niște flecușete?

L-am lăsat fără grai, dar numai pentru o clipă. S-a adunat mai repede decât aș fi crezut și mi l-a amintit pe Flaubert, care, nemulțumit de ceea ce scrisese până atunci, s-a gândit să compună o carte "despre nimic", care în realitate ar fi fost o carte totală. Oare nu toți marii creatori și-au dorit o carte unică, atotcuprinzătoare, cu alte cuvinte, totală? Ceva ce a încercat să facă Biblia, fără a reuși, însă, prea mult. Alți și alți creatori, chiar contemporani, precum Ezra Pound sau Borges au fost tentați și ei de aceeași idee, fără a reuși totuși s-

o pună în practică. Există instituții întregi care se ocupă de așa ceva, ca, de exemplu, institutul acela din SUA, care, amplasat într-un bunker uriaș, înregistrează pe caiete sau pe benzi magnetice numele tuturor oamenilor care au trăit sau trăiesc pe pământ. Este ceva inimaginabil, pricepi? spunea el. Toate numele de oameni, extrase din documente, cărți sau simple însemnări, generație după generație, secol după secol. Însăși ideea este generoasă: să vezi umanitatea ca pe o singură familie, cu viii și cu morții ei. Un gând măret, fără îndoială, dar imposibil de realizat. Materialul este extrem de plat, fără o legătură organică. Este ca și când ai încerca să înțelegi omenirea citind un dicționar sau o enciclopedie. Eu îmi închipui chestia asta cu totul altfel, mi-a spus el. Îmi imaginez, de exemplu, că pământul, acest corp cosmic pe care generațiile omenesti vin și se duc, este victima unui cataclism și toți oamenii mor, iar tu, printr-un concurs de împrejurări, scapi cu viață. Deci, supraviețuiești de unul singur și devii unicul martor al civilizației umane. În acest context, te vei simți dator să povestești universului despre ceea ce a dispărut odată cu globul nostru albastru, ce s-a petrecut pe el de-a lungul a mii și mii de ani, cum s-au născut și au pierit generații de oameni și de alte vietuitoare, de state și de popoa-

re, de munți și de văi, de vise și de idei. Și mai închipuie-ți că n-ai reușit să iei cu tine nimic de pe pământ: nici vreo operă de artă, piatră sau orice fel de obiect, nici chiar un pumn de pământ. Nimic din toate acestea, ci doar o cârtică în care te-ai străduit să aduni întreaga existență a planetei, o cârtică făcută special pentru o asemenea ocazie nefericită. Cu ea sub braț vei ieși în fața universului și-ți vei începe mărturisirea.

Este evident cu cât efort se scrie o carte ca asta. Care nu trebuie să aibă nimic în plus sau în minus. Dar cel mai greu ar fi să păstrezi proporția exactă a lucrurilor, să-ți programezi spațiul pe care-l vei acorda fiecărui eveniment sau fiecărei entități în parte. Și asta pentru că nu e ușor să spui ce a fost mai important pe pământ: oceanele, legile, sexul femeii, marketul din centru, simfoniile unui oarecare Beethoven, piramidele, electricitatea, urletul vântului, regretele, loviturile de stat, stresul așteptării unei telegrame, somnul miliardarilor, zeii, nebulia, alfabetele, chinezii, pumnalul ucigașului, infernul, sperma, dezintegrarea uraniului, crucificarea lui Christos, revoluțiile, blestemul, tristețea de toamnă, când cad primii stropi de ploaie după o lungă secetă, nervii dictatorului, nopțile cu lună, nopțile makbetiene, botizate așa după numele unuia Makbeth, cutremurele, singura-

tatea lui Don Quijote (cavaler ră-tăcitor), comunismul, creditul bancar, arestările, coșmarul în-vierii morților etc. etc.

În timp ce vorbea, amicul meu repeta întruna "acum mă în-țelegi?", iar eu trebuia să dau din cap din ce în ce mai energic, a- încât să evit pe cât se putea între-barea aceea blestemată.

Așa mi-l amintesc de când îl știu: agitat, neliniștit, mereu în căutarea imposibilului.

- Crezi că o asemenea carte nu poate fi scrisă? m-a întrebat apoi. Nu-i nevoie să mi-o spui, văd că așa gândești.

- E suficient că există ideea, restul nu mai contează.

El a negat însă din cap.

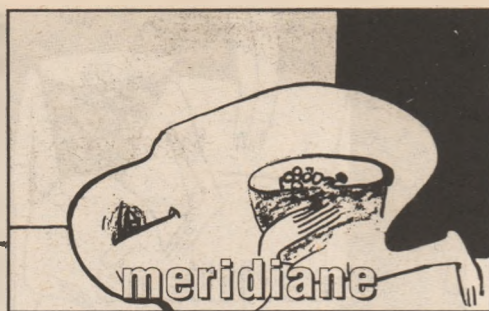
- Eu cred altceva. Când se naște o idee, materializarea ei este foarte aproape.

- Probabil, i-am răspuns, obosit. Dar poate că omenirea nici n-are nevoie de o carte totală, iar asta e și motivul pentru care o asemenea carte nici n-a fost scrisă.

El a dat din nou din cap, deza-probându-mă.

- Nu poate fi așa. Oamenii n-au făcut încă multe lucruri, dar asta nu înseamnă că nu au nevoie de ele.

Încercam să nu-l mai enervez, pentru că știam că orice izbuc-nire dintr-astea îl obosea mai mult decât pe mine. Adevărul e că mă simțeam mult mai mulțu-mit auzindu-l vorbind calm. Și asta pentru că destule dintre

ideile lui îmi plăceau, deși le consideram irealizabile. De pildă, în urmă cu un an, îmi spusese că ar vrea să scrie o carte cu adevărat neobișnuită: Istoria Imperiului otoman la TV, o carte fantezistă despre cum ar fi arătat istoria acestui stat dacă ar fi existat televiziunea, evenimentele care ar fi fost devansate în urma acestui fapt, ori, din contră, frânate sau chiar stopate și așa mai departe. Din fericire, renunțase repede la acest proiect pentru un altul, care mie mi s-a părut chiar logic: o carte despre strada pe care locuia, o carte mică, à la Flaubert, cu descrierea tuturor caselor și a locatarilor lor, cu informații complete despre viața, pasiunile, necazurile, bolile, procesele, carnetele lor de economii etc. etc., completate cu sistemul de canalizare, alimentarea cu apă potabilă, rețeaua telefonică, facturile etc. etc., până la acele date care ar părea ne semnificative: reparații de tot felul, vizitele și chiar numerele de pe morminte, extrase din registrul cimitirelor din oraș.

O asemenea carte, lăsând la o parte exagerările, mi-a părut necesară pentru simplul motiv că avea legătură cu oamenii și cu viața lor. Totuși, nici prin cap nu mi-a trecut că ea avea să fie o treaptă pe drumul către un nou obiectiv: cartea totală.

II

NUMAI de n-ar fi ceva legat de aia, mi-am zis când, cu o voce sobră, cavernoasă, amicul meu mi-a chemat, câteva luni după aceea, să ne întâlnim la o cafea. O presimțire neagră îmi spunea că este vorba chiar despre ceea ce mă speria cel mai tare. Și intuiția nu m-a mințit. Decum am intrat în barul în care ne dăduserăm întâlnire, am înțeles nu numai că amicul meu scrisese cartea totală, dar și că o avea la el.

Am întârziat cât de mult s-a putut discuția despre ea, eu, cu o ultimă speranță că omul s-o fi răzgândit și a renunțat să mi-o mai arate, el, pentru a gusta cât mai deplin din cupa victoriei, până ce a venit un moment în

care nici o amânare n-a mai fost posibilă.

Simțeam un tremur interior atât de intens, încât l-am întrerupt chiar după primele cuvinte.

- Și cum ai ajuns să aduni laolaltă tot ce mi-ai spus: vii, morți, sunete, lucruri, într-un cuvânt tot cazanul ăsta care fierbe zi și noapte și căruia noi îi spunem "lume"?!

El m-a privit fix.

- N-am făcut nimic din ceea ce crezi tu, mi-a răspuns calm. Ba chiar am făcut exact contrariul.

- Contrariul?

El a zâmbit discret.

- Nu bogăția de informație, ci absența ei a făcut din cartea mea una totală.

- Nu pricep nimic.

El a zâmbit din nou, conform parcă unui scenariu bine gândit, în care surprinderea, chiar uluiala totală a interlocutorului garantau originalitatea cărții sale.

- Așadar, absența, tăcerea, mai cu seamă în ceea ce privește ultimele trei-patru milenii ale umanității, exact în perioada în care omul s-a manifestat mai gălăgios, iată caracteristica de bază, fundamentul cărții mele.

A tăcut apoi, așteptând să-mi audă strigătele de uimire sau protestele. Numai că eu îmi revenisem între timp, pentru că n-am vrut să-i dau satisfacția așteptată. Fără să-mi dezlipesc privirea de pe geanta lui neagră, nițelș umflată la mijloc, i-am spus:

- Hai, arată-mi cartea aia o dată.

El a deschis geanta și, cu o mișcare plină de grație, a scos din ea ceea ce am fost convinși, până-n ultima clipă, că ar fi putut fi mai curând un homar, o sticlă de rachiu, sau un ceas de perete, decât cartea despre care îmi vorbise atât.

III

VERME de mai bine de o oră mi-a explicat apoi structura lucrării, care, ca să fiu sincer, mi s-a părut mai mult decât ciudată.

Era, într-adevăr, o carte totală, despre pământ și umanitate de-a

lungul ultimilor o sută de mii de ani, adică de la omul de Neanderthal până în zilele noastre. Până aici nu era nimic original, pentru că există deja sute de cărți pe această temă. Original era altceva și anume numărul de pagini sau de rânduri consacrate fiecărei perioade. Numărul acesta era direct proporțional cu durata epocilor descrise. Pe baza acestui criteriu, dacă în cele două sute de pagini ale cărții erau cuprinși o sută de mii de ani, este clar că fiecărui mileniu i se alocaseră numai două pagini, iar un secol avea repartizate, la rândul lui, cam șase rânduri. Urmând mereu același criteriu, întreaga istorie a civilizației omeneste (în jur de patru mii de ani) putea fi concentrată pe opt pagini, în vreme ce secolul douăzeci fusese înghesuit cu greu în cinci rânduri.

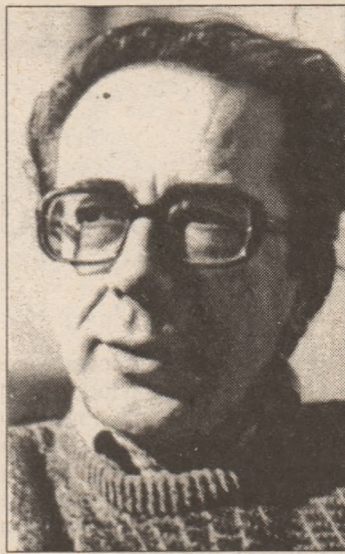
Acum, autorul aștepta, firește, să-i adresez întrebarea: "dar prima parte a cărții, celelalte o sută nouăzeci și două de pagini, ce cuprind?", dar, când a văzut că tac, și-a pierdut răbdarea.

- Mă vei întreba ce conțin celelalte o sută nouăzeci și două de pagini... O să-ți explic imediat.

Explicația lui s-a dovedit a fi de-a dreptul halucinantă. În celelalte o sută nouăzeci și două de pagini, adică în paginile care corespundeau perioadei anterioare civilizației, era descrisă istoria îndelungată, sumbră și monotonă a primilor oameni, dar fără nici o linie logică, analiză sau concluzii, ci pur și simplu sub forma unei cronici. Am înțeles că tocmai aici se afla cheia întregii cărți. În timp ce, după criteriul de bază, al Doilea Război Mondial avea alocată o treime de rând (deci, în jur de două-trei cuvinte), producerea toporașelor de silex, frecarea a două lemne până luau foc sau alte acțiuni asemănătoare ale omului primitiv erau descrise pe zeci și zeci de pagini și asta în mod repetat, monoton și obositor, ca să corespundă oarecum răstimpului de secole și milenii în care se tot repetaseră. Este inutil să subliniez că, în vreme ce descoperirii armei atomice sau altor invenții epocale li se alocaseră cu greu unul sau două rânduri, prelucrarea oaselor în comuna primitivă ocupa cam zece pagini de carte.

- Înțelegi ce efort presupune asta, mi-a spus el. O muncă exasperantă pentru a reda progresul lent, greoi și monoton al primilor oameni, pe de o parte, și la fel de epuizantă pentru a ilustra cât mai concentrat și mai dens timpurile moderne, pe de alta.

Și mi-a explicat apoi că ar exista o modalitate de a mări spațiul alocat

epocii moderne, dar metoda putea produce complicații cu mult mai mari. Așa, de exemplu, dacă ar fi mărit acest spațiu de cinci ori, oferind pentru un secol nu șase, ci treizeci de rânduri, ceea ce ar fi putut fi considerat un gest de mare generozitate, ar fi fost nevoit în același timp să crească numărul total al paginilor de la două sute la o mie. În mod corespunzător, truda omului primitiv de a-și ciopli toporașe sau de a freca celer două lemne, care pare și așa lungită excesiv, va ocupa sute de pagini.

- Asta e dilema mea acum, mi-a zis el. Greu de optat, nu?

Am comandat încă o cafea, în vreme ce mă chinuiam să pricep, punându-mi la încercare modestele cunoștințe de psihiatrie, în ce specie de delir se putea încadra scrierea unei asemenea cărți.

- Și totuși, asta nu se poate compara, din punctul de vedere al dificultății, cu primul proiect, pe care, ca să fiu cinstit, l-am abandonat când mi-am dat seama că mă depășea.

Mi-a povestit apoi că prima

variantă trebuia să cuprindă nu numai ultimii o sută de mii de ani, de la omul de Neanderthal încoace, ci trebuia să înceapă cu însăși apariția omului pe pământ, să acopere, cu alte cuvinte, un milion de ani. Iar în varianta aceasta, totul ar fi trebuit comprimat la maximum, unui secol revenindu-i nu șase rânduri, ci de zece ori mai puțin, adică numai patruzeci de litere...

Nu știu ce ne-a venit apoi să ne privim în ochi și, în locul scântei de nebunie, am zărit în ochii lui un regret imens. Atunci, ca un copil prins asupra faptului, a încercat să-mi evite privirea, după care, brusc, și-a prins capul în mâini și a suspinat din răunchi.

Nu l-am mai întrebat ce are, pentru că mi s-a părut mai nimerit să-l las să se descarce. Cu o voce moale, străbătută de un nou suspin, mi-a spus:

- Nevastă-mea nu mă mai iubeste.

Am rămas amândoi tăcuți, fără a ne dezlipi privirea de pe geanta neagră, în care se afla cartea, cea care trebuia să fie platoșa lui împotriva mizeriilor vieții, piscul suprem al vieții lui, în comparație cu care totul trebuia să fie vremelnic, meschin și trecător; mângâierea lui, uitarea, tihna, sursa de invidie și de admirație a celorlalți: (cât de sus, în ce sfere intangibile i se avânta gândul), pe scurt drogul lui, care, de data asta, nu avusese nici un efect.

Nu știu cât timp am rămas așa, eu fixându-i geanta, el, frecându-și din când în când ochii cu palma, până când a venit chelnerul, iar noi i-am mai cerut o cafea, pe cea de-a treia.

11 iulie 1986

Prezentare și traducere
Marius Dobrescu

INSTITUTUL EUROPEAN

NOUTĂȚI

John Keane,
Societatea civilă

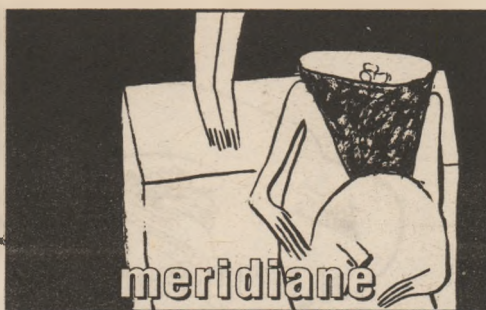
Bodo Schäfer,
Calea spre independența financiară

Paul Ullmann,
Relațiile Austriei cu România între 1945-1955

Sol Shulman,
Putere și destin

În pregătire: Rivarol, *Discurs despre universalitatea limbii franceze*
Raoul Girardet, *Naționalisme și națiuni*

Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P. 161 • cod 6600
Tel. 0788.319462 • Fax: 0232/230197
euroedit@hotmail.com • http://www.euroinst.ro

cronica traducerilor

Bukovski, recalcitrantul

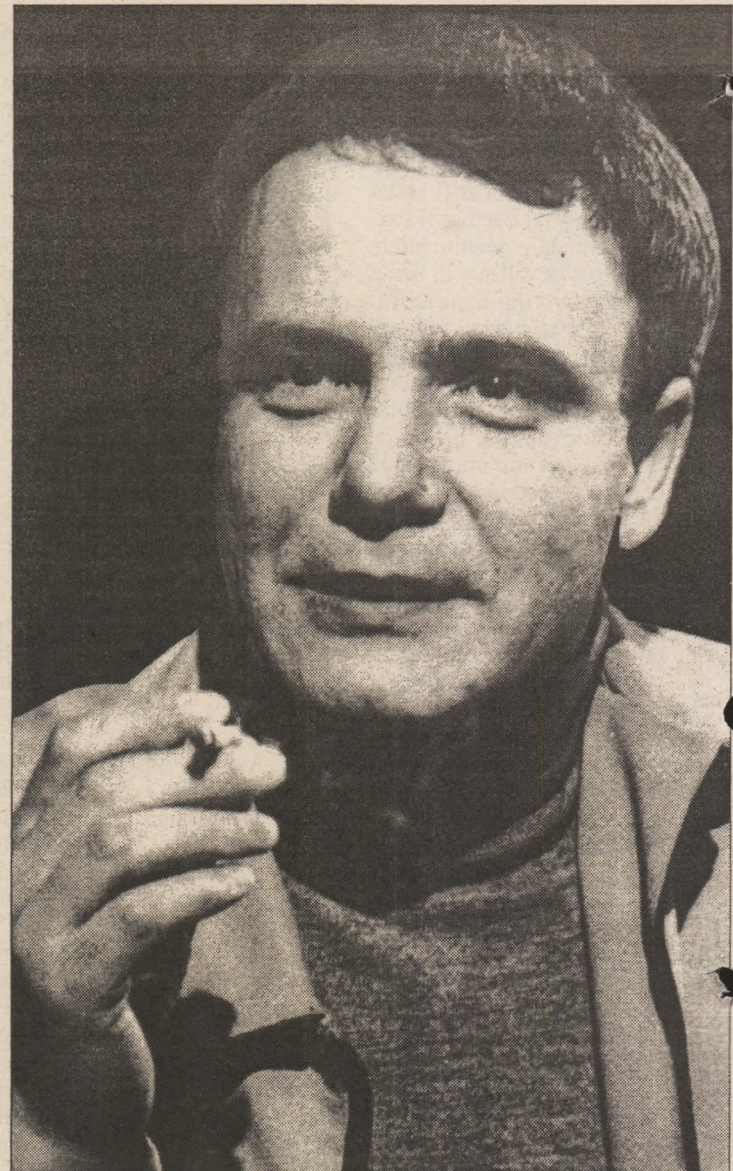
SE CUVINE din plin salutat publicarea în limba română a romanului-eseu al lui Vladimir Bukovski, *Și se întoarce vântul* (traducere și note de Dumitru Bălan, Fundația Academia Civică, 2002), dat fiind că acest text constituie o mărturie elocventă pentru înfățișarea Gulagului poststalinist (hrușciovist și brejnevist) din anii '70 și '80, când închisorile din URSS adăposteau, după cifra indicată de Bukovski, în jur de douăzeci de mii de deținuți politici. Subnutriția cronică a deținuților era vizibilă și în aceste vremuri, dar, spre deosebire de stalinism, politiciile aveau acces la ziare, cărți, țigări, aveau chiar ascunse arme albe confecționate de către ei. Lagărele hrușcioviste și mai apoi brejneviste erau dure și promiscue, dar deținuții de conștiință găsiseră modalități de rezistență. Armele lor morale împotriva autorităților erau diversificate: reclamațiile, greva foamei, tenacitatea, inventivitatea și nu în ultimul rând solidaritatea. Deși temnița este încă terifiantă (alături de nebunie și moarte), ea fiind de fapt un simulacru al morții, deținuții politici din post-stalinism sunt în general recalcitranti și vehemenți împotriva Puterii. O atitudine radical diferită în comparație cu cea de odinioară o au față de ei infractorii de drept comun: aceștia devin niște prieteni ai politiciilor, le facilitează schimburile de mesaje, își fac tatuaje antisovietice, unii vor chiar să devină politici. Scopul autorităților este și el altul acum: Puterea sovietică nu mai pretinde credință în anunțatul viitor luminos, ci su-

punere, obediență și compromis. Gardienii, la rândul lor, se poartă prudent cu politiciile și nu îi mai brutalizează: unii sunt chiar glumeți ori empatizează cu deținuții de conștiință; bătăile le sunt aplicate doar celor de drept comun, stimulați, uneori, să se tortureze între ei. Delațiunea și cedările continuă, parțial, să funcționeze, dar solidaritatea este mult mai vizibilă și puternică. Bukovski constată definitivarea omului nou în post-stalinism (conformistul, obedientul, anti-dizidentul): populația sovietică este marcată de dubla-gândire, respectând în aparență propaganda regimului, chiar dacă în ascuns existau destule rezerve față de regim. Mult mai puțini decât conformiștii acționează ca niște furnici harnice protestatarii (pasivi - câteva milioane, activi - câteva mii), refuzând orbirea și colaborarea cu regimul. Soluția lui Bukovski, fie ea în închisoare ori în pretinsa libertate, este recalcitrantă continuă față de regimul sovietic, duritatea față de membrii aparatului de represiiune (KGB), refuzul oricărui compromis, dar păcălirea autorităților pe cât posibil. Bukovski nu acceptă nici o cedare, este recalcitrant în opinii, dar nu în comportament; adesea, își contracarează anchetatorii cu articole din codul sovietic - o face intransigent, dar politicos, persiflându-și acuzatorii care îl percep ca pe un "tanc" inexpugnabil.

Bukovski își începe activitatea de opozant în timpul revoltei anticomuniste din Ungaria (1956), când este cooptat într-o organizație clandestină împotriva regimului, alcătuită din tineri care se întâlneau conspirativ și care se antrenau inclusiv psihologic pentru viitoarele interogatorii (acestora li se recomanda să mimeze a fi buni cetățeni sovietici, dar să nu cedeze și să nu recunoască nimic). Această primă organizație nu era, însă, decât o metaforă. De-abia la începutul anilor '70, când este pusă în valoare funcția samizdatului și are loc o formă de resurrecție prin cultură (prin intermediul poeziei în mod special și a menestrelilor moderni), Bukovski devine participant activ, la Moscova, în grupul protestatarilor adunați ritualic la monumentul lui Maiakovski, pentru a recita "poemele destalinizării": din acest moment, treptat, încep intimidările, arestările, exmatricu-

larea de la facultate etc. O perioadă, Bukovski fuge din Moscova, pierzându-și urma în Siberia, dar după o jumătate de an de rătăcire, se reîntoarce, asumându-și faptul că va fi arestat (1963). Anii '70 aveau să marcheze eliminarea elitelor economice, a intelectualității tehnice din URSS și apoi, masiv, persecuția scriitorilor; dar și inițierea mișcărilor pentru drepturile omului. Nu închisorile devin neapărat spațiile de depozitare a recalcitrantilor, ci azilele psihiatrice. Spitalele psihiatrice pentru dizidenți și opozanți (considerați de către regim a fi indivizi bolnavi psihic) iau naștere în perioada hrușciovistă: denunțând teroarea stalinistă, Hrușciov înțelesese că nu putea apela la aceleași metode (cu atât mai mult cu cât categoria de deținut politic era declarată a fi inexistentă), ci la procedee noi, concretizând, însă, un neo-stalinism mascat. Cu râvna de a fi profetic, Hrușciov anunțase că până în 1980, opozanții și dizidenții regimului nu vor mai exista, ei fiind "însănătoșiți" în spitale psihiatrice. Libertatea de gândire nu era posibilă în hrușciovism, deoarece acest "ism" era doar o variantă parțial liberală a comunismului, care, însă, îl recunoștea tot pe Lenin ca autoritate centrală; or, Stalin nu fusese decât continuatorul tendențios al lui Lenin. Adevărat, odată cu moartea lui Stalin dispăruse teroarea politică de masă, nu însă și teroarea clasică: anii 1956-1960 au fost, concret, cei de destindere ai Gulagului, dar din 1960 a început o nouă etapă a represiei.

Internat pentru prima dată într-un spital de psihiatrie (de tranzit), Bukovski cunoaște o perioadă de eferescență alături de falșii nebuni care erau protestatarii, dizidenții, opozanții, alcătuind o comunitate veselă. De aici, el este expedit, însă, la fel ca mulți alții, într-un spital cu regim de închisoare, fiind încarcerat printre alienați reali: în aceste spitale, stăpâni erau infirmierii, surorile medicale și paznicii (unii, foști infractori de drept comun). Dizidenților li se aplica tratament farmaceutic (prin drogare medicamentoasă) ori chiar erau torturați, de pildă prin metoda numită "împachetarea" (deținutul era înfășurat din cap până în picioare într-un cearceaf ud și răsucit care, prin uscarea, se îngusta și strângea corpul ca o pre-

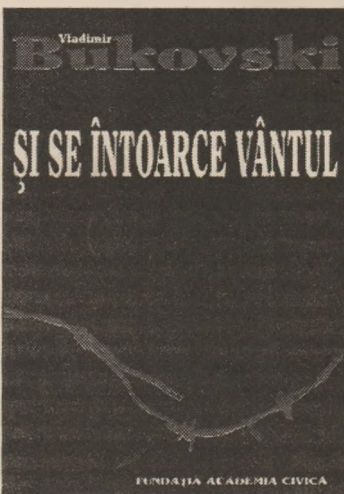
să). Diagnosticul la modă, agreat de regimul brejnevist, era "schizofrenie moderat-progresivă", respectiv "bolnavi periculoși din punct de vedere social". Cam zece la sută dintre cei internați în azilele psihiatrice erau indivizi considerați a avea comportament antisovietic. În timp ce recalcitrantii se aflau concentrați în azile, membrii aparatului de represiiune pregăteau și confecționau, în cercuri concentrice, procesele. Acestea, înscenate fiind, aveau ca și calapod procesele staliniste, cu deosebirea esențială că acuzații nu recunoșteau învinuirile și refuzau orice fel de autocritică, protestând, în schimb, vehement, împotriva anticonstituționalității proceselor. Acestea se înmulțesc spectaculos în anii '70, în așa fel încât noua represiiune devine nu doar vizibilă, ci și ritualică; dar, cu cât represiiunea lua amploare, cu atât se radicalizau mișcările de protest. În afara direcției lansate de dizidenți și opozanți, tot în această perioadă apar și mini-mișcările naționale, popoarele strămutate, în perioada stalinistă, cerându-și dreptul național la autodeterminare. Samizdatul, apoi, ajunge uzual și firesc, fiind singura metodă de comunicare a adevărului în scris.

Mărturia lui Vladimir Bukovski este decisivă pentru rela-

tarea abuzurilor psihiatrice împotriva dizidenților (considerați "iresponsabili"). Nu întotdeauna psihiatrii sovietici își dădeau concursul la aceste înscenări (unii dintre ei acceptau în particular să denunțe abuzurile regimului, dar refuzau să o facă public, pentru a nu-și periclita ei înșiși poziția), chiar dacă au existat și destui "stahanoviști" printre ei. Odată eliberați, dar și în ipostaza de internați, protestatarii cereau sprijinul asociațiilor occidentale de psihiatri, trimițând documente adecvate despre tortura politică-psihiatrică din URSS, apelând la jurnaliști și reporteri occidentali, pentru a informa lumea asupra realității neostaliniste.

În încheiere, aș spune că de-abia prin publicarea acestei cărți devine limpede pentru cititorul român soluția de rezistență în universul concentraționar pe care N. Steinhardt o numea, în *Testamentul său politic* ce deschide *Jurnalul fericirii*, soluția Churchill-Bukovski (în ce mă privește, consider, însă, că numele lui Churchill nu ar fi trebuit integrat în această formulă): opoziția vehementă față de sistemul comunist, recalcitrantă continuă și obstinată față de membrii aparatului de represiiune.

Ruxandra Cesereanu

Fiul lui Chagall

● David McNeil s-a născut în 1946, în Bronx. Tatăl lui – evreu rus, mama – englezoaică, fiica unui consul general. Tatăl picta tablouri, plafoane, făcea vitralii și se numea Marc Chagall. Fiul i-a moștenit firea de artist, a avut o copilărie și tinerețe de vis, a fost actor, regizor, cascadeur, portar, comisionar, restaurator, i-au apărut șapte albume cu cintece, a compus pentru Ives Montand și Julien Clerc, a avut

propria emisiune muzicală nocturnă la radio, în Franța, și tot acolo a publicat cinci cărți până acum. Cea mai recentă, apărută la Gallimard, se intitulează *Quelques pas dans les pas d'un ange* și conține memorialistică dintr-o existență liberă, rătăcitoare prin lume și printre celebrități artistice, precum și multe amintiri despre tatăl de care e atât de mandru. În imagine, Marc Chagall și fiul său David McNeil, în 1954.

No-no

● După *bobo* – mișcarea generațională pariziană a burghezilor-boemi, tineri, în jur de 30 de ani, bine integrați social, cu slujbe și salarii bune, dar în eternă criză postadolescență, acum a apărut o nouă serie de revoltați, ce-și spun *no-no*, fiindcă spun *nu* la tot ce le e impus. Deci *nu* mărcilor de firmă, hranei standardizate, publicității și sloganurilor stupide, uniformizării. *No-no*-iștii nu se opun progresului și globalizării dar vor ca aceste fenomene să fie însoțite de o bună doză de solidaritate și decență. Mișcarea născută în stradă se exprimă prin afișe și grafitii în cartierele pariziene cele mai frecventate de tinerii acestia care resping mai tot ce înseamnă societate contemporană, cu excepția Internetului, unde și-au creat un site: antipub.net.

Așteptînd un înger

● În vîrstă acum de 35 de ani, scriitorul englez de origine nigeriană Helon Habila locuiește acum la Norwich, unde predă literatură anglo-americană. A debutat în 1997 cu o culegere de nuvele, *Prison Stories*, și de atunci a publicat volume de poeme, de proză scurtă și eseuri care i-au adus în 2000 premiile literare cele mai prestigioase din Nigeria. În același an a transformat o serie de nuvele într-un roman, *Waiting for an Angel*, care a primit în 2001 Premiul Caine pentru literatură africană, ceea ce a avut drept consecință publicarea acestui roman, de curînd, la Ed. W.W. Norton & Company din New York. *Așteptînd un înger* are ca subiect *kakistocrația* – termen prin care Habila îl desemnează pe dictatorul Sani Abacha și alți membri ai dictaturilor militare ce s-au succedat în Nigeria în cursul anilor '90, împiedicînd întoarcerea democrației în cea mai populată țară din Africa.

Poeți români în franceză

EDIȚIE bilingvă, româno-franceză, a cielurilor de poezii *În marea trecere* (1924) de Lucian Blaga și *O viziune a sentimentelor* (1963) de Nichita Stănescu, a apărut anul acesta la Editura Autres Temps din Marsilia.

După cum aflăm din „Avertismentul” acestui volum, un concurs de traduceri, intitulat „Ofrauda poetică”, lansat cu doi ani în urmă pentru studenții francezi și români, a propus un schimb între George Bacovia, Lucian Blaga și Nichita Stănescu pe de o parte, și Robert Desnos, Henri Michaux și Boris Vian de cealaltă parte. În urma unei selecții riguroase, în limba franceză au fost publicate poeziile din volumul amintit, iar în română au fost publicate poeziile lui Henri Michaux din ciclul *Plume* (*Un oarecare Plume*) și ale lui Boris Vian din ciclul *Je voudrais pas crever* (*N-aș prea vrea ca s-o mierlesc*). Din comitetul de redactare care a selecționat traducerea în franceză din prezentul volum au făcut parte, între alții, Raluca Bran-Pierrot, autoarea prefeței, Marie Claire Dumas, Bogdana Savu-Neuville, Jean-Louis Courriol, Dumitru Țepeneag.

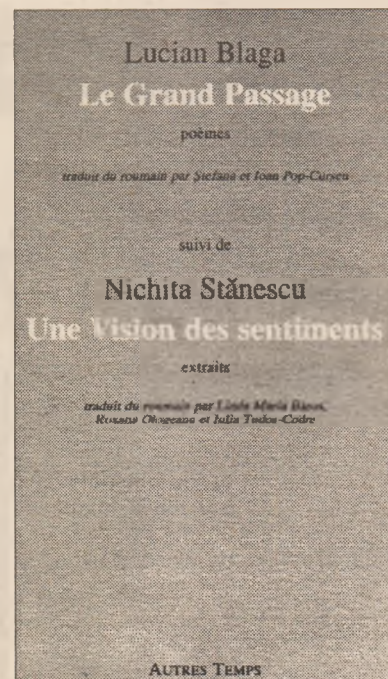
Traducătorii care au trecut proba, Ștefana și Ioan Pop-Curșeu pentru Lucian Blaga și Linda Maria Baros, Roxana Ologeanu și Iulia Tudose-Codre pentru Nichita Stănescu, fac parte, după cum aflăm tot din „Avertisment”, dintr-o „asociație de studenți ingineri și profesori la o școală de electronică, sub conducerea unui profesor de matematică”.

Prefața volumului argumentează alegerea de a-i alătura pe cei doi poeți, de a pune în contrast tonul grav al *Mării treceri* cu neastîmpărul, vioiciunea *Viziunii sentimentelor*, și îi situează în contextul mai general al poeziei secolului XX. De asemenea, fiecare ciclu de poezii este însoțit de cite un comentariu succint, dar util, asupra creației autorilor și de cite o notiță biografică și o bibliografie a operei. Toate acestea atestă o abordare serioasă și responsabilă a felului cum trebuie pregătită, pentru publicul străin, lectura unor autori pe care este practic invitat să-i descopere, iar acest pas foarte important a fost făcut, repet, cu lăudabilă conștiinciozitate.

Publicul o dată atras, va trebui însă măcar convins, dacă nu de-a dreptul cucerit de ineditul descoperirii, ceea ce rămîne în exclusivitate pe seama traducătorilor. Misiunea lor a fost dintre cele mai dificile, pentru că și-au ales, curajos, poezie majoră. Sint cu toții, evident, iubitori de poezie, dar inocenți în privința secretelor de creație, buni cunoscători ai limbii franceze, capabili însă a minui doar registrul ei denotativ. Astfel, poezia lui Blaga în versiunea franceză a Ștefanei și a lui Ioan Pop-

Curșeu apare anostă, plată, lipsită de mister. Soluțiile, atunci cînd nu sînt discutabile, aleg în general sensul literal. Iată de pildă, la întîmplare, din *Liniște între lucruri bătrîne* (*Quiétude parmi des choses anciennes*), versul «nici o larmă nu fac stelele-n cer», cu ritmul său special dat de inversiunea sintactică, devine o banală propoziție «Les étoiles ne font aucun bruit dans le ciel», sau, din *Învier pe drum*, pentru „O înviere e pretutindeni pe drum/ și-n lumina deșteaptă” se alege cea mai dezambiguită și neangajantă soluție: „Il y a une résurrection partout, sur le chemin/ et dans la lumière éveillée.” (sublinierea noastră). În poezia *Călugărul bătrîn îmi șoptește din prag*, unde titlul este de fapt și primul vers, prin traducerea lui «șoptește», folosit de Blaga ca verb tranzitiv pentru a-i subordona întrebarea cu care se deschide poezia, cu «parle» (*Le vieil ermite me parle tout bas sur son seuil*) folosit intransitiv (de altfel, în franceză, *parler* poate fi doar tranzitiv indirect) se pierde intenția poetică de a recupera titlul în economia primei strofe. La nivelul rezolvării sensului mai larg, iată două strofe din poezia care dă titlul volumului lui Blaga: pentru «Nimic nu vrea să fie altfel decît este./ Numai singele meu strigă prin păduri/ după îndepărtata-i copilărie./ ca un cerb bătrîn/ după ciuta lui pierdută în moarte./ Poate a pierit sub stînci./ Poate s-a cufundat în pămînt./ În zadar i-aștept veștile./ numai peșteri răsună./ piraie se cer în adînc.», traducerea este: «Rien ne veut être autre qu'il n'est./ Il n'y a que mon sang qui crie à travers bois/ après son enfance lointaine/ comme un vieux cerf/ appelant sa biche perdue dans la mort./ Peut-être sous les roches a-t-elle péri./ Peut-être la terre l'a-t-elle engloutie./ J'attends en vain de ses nouvelles/ seules les cavernes retentissent/ les ruisseaux aspirent aux profondeurs.» Dacă în versiunea originală, cel puțin la o primă, repede lectură, rămîne neclar cine a pierit în adînc, singele sau copilăria, cititorul francez e îndrumat, discutabil, spre o singură soluție, foarte rapid aleasă prin reluarea substantivului *enfance* prin pronumele *elle*. În continuare, «singele fără răspuns» e tradus prin «sang dépourvu de réponse».

Poeziile din volumul *O viziune a sentimentelor*, considerat primul volum definitiv pentru poetica lui Nichita Stănescu, întregesc o stare de uimire fertilă și de bucurie în fața resurselor nebănuite ale limbajului, care este aparent de nestăpînit și te duce încotro nici nu bănuiești. Efectele poetice sînt datorate de cele mai multe ori contaminărilor semantice sau dislocărilor sintactice, unei orchestrări ritmice neconvenționale și unor rime neașteptate. Aproape ni-

mic din toate acestea nu se păstrează în versiunea franceză care, din dorința de corectitudine, regularizează toate „asperitățile”, cu efecte fie dezarmant de prozaice, fie mai mult sau mai puțin comice, transformînd uimirea în nedeumerire. Iată, fără comentarii, citeva exemple din *Emoție de toamnă* și *Cîntec*, ambele nu doar foarte cunoscute, ci de-a dreptul populare prin transpunerea pe muzică, dar cu nimic mai puțin izbutite poetic: „A venit toamna, acoperă-mi inima cu ceva./ cu umbra unui copac sau mai bine cu umbra ta.” = «L'automne est venu, couvre-moi le cœur de quelque chose./ de l'ombre d'un arbre ou de ton ombre, mieux encore.» sau, finalul aceleiași poezii: „Șuier luna și o răsăr și o prefac/ într-o dragoste mare.” = «Je siffle la lune et la fait se lever et la mue/ en un grand amour.» Iată și ultima strofă din *Cîntec*: «Ce bine că ești, ce mirare că sînt!/ Două cîntece diferite, lovindu-se, amestecîndu-se/ două culori ce nu s-au văzut niciodată./ una foarte de jos, întoarsă spre pămînt./ una foarte de sus, aproape ruptă/ în înfrigurată, neasemuită luptă/ a minunii că ești, a-ntîmplării că sînt.» = «Tu es – comme c'est bien, je suis – quelle surprise!/ Deux chansons différentes, se heurtant, se mêlant./ deux couleurs qui ne se sont jamais vues./ une de tout en bas, vers la terre tournée/ une de tout en haut, presque déchirée/ dans la fiévreuse, prodigieuse lutte/ de la merveille que tu sois, du hasard que je sois.»

Cum singura confirmare valabilă a reușitei acestei traduceri ar fi una venită din partea celor cărora li se adresează, mi-e greu să-mi imaginez o cronică entuziastă la acest volum din partea unui critic literar francez și un îndemn sincer venit din partea lui la descoperirea acestor poeți români de către cititorii francezi. Sigur că o asemenea apariție editorială trebuie semnalată, pentru că efortul traducătorilor este meritoriu, dar nu reușește, din păcate, să se ridice peste nivelul unui exercițiu făcut cu seriozitate și rămîne neconvîngător.

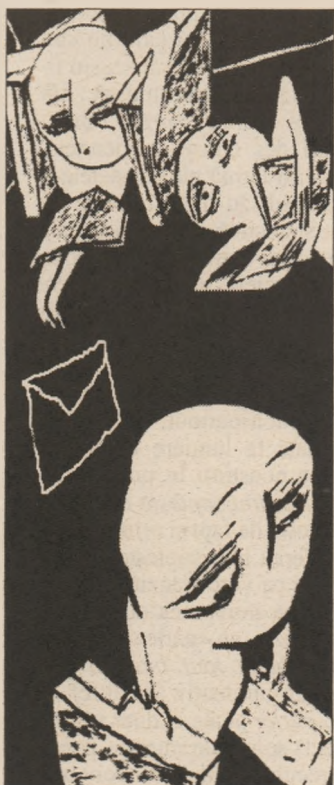
Marina Vazaca

post-restant

de
Constanța Buzăa

SI IATĂ cum se potrivesc ele-n de ele lucrurile, că împlinind dvs. armonioasă vârstă de 22 de ani chiar acum, tot acum vine și răspunsul pe care vi l-ați dorit. Student în anul IV la Universitatea de Muzică din București, Facultatea de Interpretare Muzicală, nu ne-a mirat deloc meticulozitatea și forma îngrijită a poeziei pe care o scrieți, începând cu exercițiul în haiku și în poemul de mai mare întindere, totul făcut cu drag și poate cu sorti de izbândă în viitorul apropiat. Având în atenție mai tot ce ați realizat în ultimii ani în materie de scris, remarcabila sensibilitate și prețuirea formei frumoase, am observat un lucru mai puțin plăcut pentru cititor, și care v-a scăpat dvs. ca autor. Încântat de efectele muzicale pe care le obțineți cultivând cu ardoare un gen poetic dificil, strictetea celor 17 silabe, concizia formei, ceea ce în manieră grațioasă acumulându-se în timp, de la o piesă la alta, la lectura lor împreună devine excesiv și dă în monotonie. Aici vă invit să luați aminte și să jurați cu mâna pe inimă că nu vă deranjează, că nu vă sperie și că nu veți lua măsurile ce se cuvin a fi luate în regim de maximă urgență. Cum alții folosesc în exces muzicalitatea gerunziului, dvs. vă faceți un rău incommensurabil necontrolând efectul mortifiant al genitivului. Se pot umple pagini întregi cu exemple pe care nu vom pregeta să le tratăm aici ca pe o foarte tristă și infricșătoare colecție. Chiar dacă neplăcut impresionat, autorul lor să se străduiască să le împuțineze și să renunțe în timp la ele de tot, ca la o manie, ca la un tic, ca la un obicei rău care îi poate sufoca elanurile poetice proaspete și chiar intrarea într-o competiție serioasă cu colegii de generație. Iată câteva ghirlande, aerul prăfuit pe care genitivele în exces nemaiîntâlnit îl pudrează peste textul care ar trebui să rămână în formele concise, limpede ca un cristal: muștele tăcerii, scrisorile răsăritului, pădăia nemuririi, lacrima timpului, pânzele abisului, firida glasului, curcubeul tăcerii, tunica regretelor, arca amintirilor, grindina dorului, apa vieții, nufărul vieții, funinginea firii, coșul tăcerii, aripile ploilor, pleoapele templului, paginile

somnului, sipetul morții, ghinda timpului, lichenii morții, frunzele memoriei, suveicile văzduhului, tântarii morții, pânzele abisului, răbojul crucilor. Ne oprim aici, ca să respirăm ușurați constatând că o ameliorare vizibilă se petrece odată cu trecerea la poemul mai lung, unde însă se petrec alte mirabile complicații. Vulturul *stîmfalîn*? Verbul *a rotocoli*? Ofrandă *arhimedică*? Stelele care *zefiresc*? Vedeți și dvs., scăderile ce vi se reproșează sunt puține în comparație cu pasajele cu adevărat promițătoare din momentul în care vă dovedeți capabil să renunțați la cele dintâi. Cu prețul stricării perfecțiunii cu orice preț, prin prelucrarea poetică proaspătă a fiecărui genitiv în parte, ați căpăta, poate, durabilă și modernă rama miniaturilor memorabile. Elan aveți, ca și ambiție și cultivare, vă referiți la lucruri importante și vă aventurați în a sugera peisagii ale spiritului ales. Suntem mai mult decât siguri că timpul va rezolva cele mai multe din probleme, că afectarea și ostentația vor dispărea, că poetul va ieși la aer curat, va apela la gesturi normale, vii, de unde se va întoarce în sala de muzică, în sala de concert și în sala de lectură transformat, flexibil, mirosind mai multa iarbă cosită decât muzica sferelor. Poemele lungi stau mărturie de pe-acum. (Aleodor Împărat, București) ■

SI ÎMI mai zice prietenul Haralampy: –Da', fratele meu, ce e Andreea Marin pe lângă Dan Negru? O biată victimă a propriilor „surprize” din vremea când emisiunea începea cu un măturat gospodăresc și simbolic, dar inefficient și neînțeles la timp; un moment practic și destul de emoționant, dacă ne gândim că tot mai puțină lume „știe cu mătura”, ca să-l parafrazez pe Costi Mocanu de la Pro Tv când spune că nu-știu-care fotbalist român „știe cu minge”. Probabil se referă la unul care foarte rar e pe teren. Sau niciodată...

Față de „surprize-le” Andreei Marin, în cazul lui Dan Negru lucrurile stau cu totul altfel; intrarea acestuia în scenă rivalizează cu a toreadorului în arenă: falnic, plin de energie, cu privire de prezumtiv criminal (câteodată prins... în flagrant de coarnele unui taur sau, autohton vorbind, ale unui concurent – v. Al. Arșinel – ce om și acesta! Ce concurent la „Marea provocare!”).

Cine s-ar fi gândit în urmă cu vreo câteva sezoane că acest tânăr – vorbim de D. N., să nu încurcăm itele cu spata – (bănățean, parcă) va rupe gura târgului prezentând o emisiune ce avea să zdrobească concurența cu o audiență depășită doar de Vacanța Mare? „Marea sa provocare” este un show pe lângă care cel al lui Marius Tucă

cronica tv

ÎNTRE ultraMARIN ȘI NEGRU (II)

aduce tot mai mult cu un cântec de lebadă sugrumată de-ai noștri în capitala valsului tocmai când Ceaikovski sporovăia intim cu Edvard Grieg la un alt show. Și n-a observat, că altfel ar fi retras urgent de pe piață baletul *Lacul lebedelor*, fiindcă de la un rus te puteai aștepta, nu? Acum nu, că ne-am împăcat, deși Putin mai întreabă din când în când: *kto eta teaur*? Spun cu întreaga mea responsabilitate mentală că nu mă așteptam la acest tinerel (?) suplu și plin de energie să fie, totuși, în stare de o asemenea performanță. Băiatul ăsta, după ce că este imprevizibil din punct de vedere al posibilităților porno-vocalice și al gesturilor obsceno-, adică obscene și-atât, este și posesorul unor râgete pentru care toată jungla africanamazoniană în frunte cu leii i-ar zice „săru-mâna” *pre limba fruncii banatului*. Dacă l-ar mai prinde pe-acolo, zonă de unde a preluat, se pare, râgetele. Nu știu dacă țizul său, Dan Voiculescu se uită la emisiune, sau e vorba de-o conspirație sub formă de

mucles. Nu mă interesează. Aș vrea, doar așa, din solidaritate patriotic-umană, ca Dan Negru să nu aibă probleme *copiraitice*, fiindcă emisiunea prezentată de el are o seamă de puncte comune cu una de-acum câțiva ani transmisă de TV5 și prezentată de-un tip elegant în voce și în mișcări, moderat în expresii și, mi se părea mie, enervant de isteț. Era o emisiune în care, ca și în cazul „Marii provocări”, concurenții erau supuși unor adevărate suplicii, iar probele teoretice și practice, drept că din belșug compensate la sfârșit, erau foarte dure.

Ehe, dar ce lovitură ar fi dat „tevesencul” dacă l-ar fi avut pe Dan Negru al nostru, și al Antenei 1!

În concluzie? Sper să n-am soarta personajului buridanian aflându-mă la distanțe egale între „Surprize, surprize” și „Marea provocare”.

Zice prietenul meu Haralampy...

Telefil 2

voci din public

Despre profesie

Mi-a făcut deosebită plăcere să citesc în Rl. Nr. 21/2003 articolul domnului Solomon Marcus „Posteritatea lui Moisiil”, cât și interviul doamnei Viorica Moisiil despre soțul dumneaei.

Îmi mențin părerea formată de-a lungul timpului cum că „România literară” încearcă, înainte de toate, să impună niște modele. Urmăresc cu atenție articolele despre profesori sau semnate de profesori. Cauza este următoarea – pentru mine, nobila profesie a reprezentat și continuă să reprezinte o fascinație. Mă gândesc că e temerar cel care alege astăzi această profesie.

Nu știu dacă am putut să am vreodată în față modelul profesorului sovietic despre care citeam în vechile manuale din facultate. Înțelegeam că undeva, în lume, existau profesori săraci, atît de săraci, că nu mai doreau nimic de la viață. Oameni mărunți, umili, care nici nu credeau că ar mai avea dreptul să ceară

ceva, oameni lipsiți de vitalitate, care tot mai încercau să împartă ce nu aveau (paradoxal) cu elevii lor. Ei nu mai purtau în suflet decât dragostea față de cei care îi admirau necondiționat. (...)

Prin definiție, Profesorul trebuie să-și trăiască viața cu demnitate: la catedră, dând dovadă de profesionalism prin calitatea pregătirii sale științifice, de dragoste față de profesie și față de copii, cu acea înțelepciune care spune că un profesor trebuie să fie cu atît mai generos, cu cît pregătirea sa este mai temeinică. Marilor dascăli, cred, nu le lipsește nici puterea cuvântului. Astfel se nasc marile admirații. Astfel se cern profesorii. Tot respectul pentru profesorii care au capacitatea de a transforma, cu un singur cuvânt, o simplă sală de curs într-un loc în afara timpului, poate din altă dimensiune.

Viața unui profesor nu încețază o dată cu plecarea din sala de curs. El trebuie să continue să trăiască viața de fiecare zi cu aceeași demnitate pe care o demonstrează la catedră. E foarte important ca profesorul să nu fie

obligat să înlocuiască o pasiune cu substitute ieftine. Să nu i se ceară acest lucru.

Să nu i se impună să cumpere cărți de la tarabe, fiindcă o carte este altceva decît o haină. Să nu i se ceară să fie „târgoveț” la catedră (după principiul „totul se vinde, totul se cumpără”) cînd menirea sa este apostolatul. Să nu i se impună o viață alcătuită din renunțări celui care îi învață pe oamenii de mâine că un trai decent este și el condiția păstrării demnității.

Să nu se ceară așa ceva profesorilor minunați pe care i-am avut cu toții Romul Munteanu, Elena Zaharia-Filipaș, Nicolae Manolescu, Rodica Zăfău, Eugen Simion, Mihai Marta, pentru că îi purtăm în suflet ca mărturie peste timp a feței umane ce ne-au dat-o.

Să le dăruim întreaga noastră considerație.

În ochii noștri, ai foștilor studenți, își vor păstra demnitatea dincolo de diversele conjuncturi.

Cu respect
Mirela C. Cloran

voci din public

Stimate domnule director,

Deși am foarte multe lucruri de spus, mă voi strădui să nu ocup prea mult spațiu tipografic. Așadar... Am citit cu maximum de interes editorialul dumneavoastră din numărul 19/2003 al „României literare”, intitulat *Despre o anumită impostură*. O atenție similară mi-a trezit și scrisoarea semnată în pagina 30 de prof. Ion Oprescu. Dintru început mă declar aproape în întregime de acord cu opiniile exprimate în cele două luări de atitudine menționate.

În același timp, aș dori să formulez câteva observații sau comentarii ce sugerează și alte soluții la problematica pusă în dezbatere de către domniile-voastre.

1. Nu cred că este necesar ca lingviștii și istoricii (cei adevărați, desigur) să recenzeze cărțile semnate de veleitari, adică de aceia care nu au luat cunoștință (și refuză programatic s-o facă) nici măcar de alfabetul științelor pe care pretind că le profesază (respectiv, lingvistica și istoria). Cărțile acestora sunt o înșiruire de aberații de la prima și până la ultima pagină. A încerca să le recenzezi este o utopie. Ar însemna să scrii zeci și sute de pagini spre a demonta punct cu punct acele absurdități. Și, prin asta, ai demonstra că te interesează ce scriu ei. În plus, i-ai introduce în debaterile de idei ale științei istorice sau, după caz, ale științei lingvistice. Fapt după care tânjesc de decenii. Or ei n-au nimic comun cu știința, demersurile lor se situează în afara acesteia, scopurile urmărite fiind exclusiv politice (sau, în cel mai bun caz, satisfacerea unor aspirații pe care nu și le-au putut împlini în profesia lor: căci nici unul nu e istoric sau lingvist, ci medic, inginer, geolog, matematician și așa mai departe). Răspunsul specialiștilor autentici la stupiditățile ce se colportază prin diverse mass-media îl dau cărțile, studiile și articolele pe care aceștia le publică în edituri de pres-

tigiu, în reviste de specialitate sau, uneori, chiar în reviste de cultură de mai largă respirație. În orice caz, un lucru e bine să se știe: până în prezent nici un lingvist și nici un istoric român (înțelegând prin această calificare cadrele didactice de respectivele specialități din învățământul superior sau din institutele de cercetare ale Academiei Române) nu s-au lăsat atrași în capcana întinsă de „generoșii” (cu mulți bani) dacomani sau tracomani. Încheind acest paragraf, nu contest utilitatea unor luări de poziție față de respectiva impostură, care ne face de rușine în ochii opiniei publice din străinătate. Dezvăluirea aberației însă trebuie să se facă nu în revistele de specialitate filologice sau istorice, ci în presa cotidiană sau hebdomadară, la radio și televiziune, dar fără a crea o *mişcare de masă* în acest sens. Pentru că atunci le-am face jocul: ei asta așteaptă, să fie luați în seamă.

2. Domnul prof. Ion Oprescu a săvârșit o greșală când a spus că și Petru Maior considera că latina se trage din dacă. Cum putea să creadă așa ceva un cărturar care și-a făcut din demonstrarea originii latine a poporului român și a limbii sale rațiunea însăși a existenței sale? Cred că e vorba de o lectură fragmentară sau grăbită a *Dialogului pentru începutul linbei române între nepotu și unchiu*, unde se afirmă pentru întâia oară proveniența limbii române (și a celorlalte limbi romanice) din „latina poporană”, nu din „latina gramaticească” (adică din latina vulgară, în terminologia de azi, și nu din latina clasică). Iar în ceea ce privește genealogia propriu-zisă a limbii române, afirmațiile marelui învățat ardelean nu lasă loc de dubii: „Unchiu. Linba poporului romanilor celor de demult vecuește până astăzi în gura românilor noștri. Că cu această limbă au venit strămoșii românilor de la Roma în zilele împăratului Traian...” În plus, se știe că potrivit părerii lui Petru Maior dacii ar fi fost stârpiți de

câte cuceritori, românii fiind coborâtori exclusiv din romani (teza pe care noi nu avem cum o mai susține azi). Din aceasta, ca și din afirmațiile de mai înainte, se vede limpede că orice apropiere a concepțiilor Școlii Ardelene de stupiditățile dacomanilor de azi este exclusă.

3. Acum vă rog să-mi permiteți amendarea unei afirmații din editorialul dumneavoastră. Spuneți la un moment dat: „Care este preocuparea cea mai constantă a, să zicem, lingviștilor români din anii din urmă? Aceea de a reveni la scrierea cu *ă*, ca mai potrivită spiritului limbii noastre și originii ei latine. Oare ce arată această preocupare, prin insistență, dacă nu un subconștient încărcat naționalist?” Cred că n-o să vă supărați dacă o să vă spun că în revistele de specialitate lingvistică, în simpozioanele și colocviile filologilor, în cărțile publicate de aceștia, chestiunea revenirii la *ă* este practic ignorată. Se discută însă despre *ă* și *sunt* în revistele de cultură (cel mai mult în „România literară”) și din când în când în unele cotidiane. Și discuțiile sunt mai întotdeauna provocate de adversarii lui *ă*. Voacala în cauză nu este susținută de naționaliști, cu preponderență. Aș zice că mai degrabă printre adversarii lui *ă* și ai lui *sunt* se află mai numeroși național-comuniști (sau comuniști pur și simplu, adică nostalgici ai vechiului regim).

Cu stima dintotdeauna,
Victor Iancu

la microscop

de Cristian Teodorescu

Complexul Don Quijote și huliganismul la serviciu

A VUIT toată presa, zile în șir, despre divorțul fotbalistului Adrian Mutu. Unii dintre cunoscuții mei cu gusturi mai subțiri au reacționat ca la untura de pește. Au citit însă și ei ce aveau de împărțit la despărțire fotbalistul și doamna sa. Cu părere de rău, n-am reușit să trec de titluri. Nu mă atrage viața personală a nimănui sub forma articolului de scandal. Îmi repugnă curiozitatea reporterilor care își bagă nasul sub plapuma celebrităților și fotografiile făcute peste gard. Înțeleg însă slăbiciunea cititorilor pentru acest soi de presă. Vedeta care câștigă milioane de dolari și e tot timpul mediatizată e persoana cu care multora dintre noi le place să se identifice. Și dacă nu putem să câștigăm cât Mutu, măcar să aflăm cum a dat el divorț, fiindcă la asta ne pricepam cu toți.

În fiecare dintre noi pîndește un Don Quijote dornic să renunțe la viața de anonim, pentru a lua drumul faimei. Iar dacă nu ne hotărîm s-o facem pînă la capăt, asta nu înseamnă că nu ne bagăm cîte un cercel în nas, ca milionarii muzicii rapp, băieții de cartier care au reușit, sau nu „ne tragem” niște cizme ca Arnold cel musculos din *Terminator*. Vorbind cu un fotograf care vînează chiloții VIP-urilor la purtătoare și își vinde pozele pe bani frumoși unor reviste despre care bănuiesc că sînt cumpărate numai de bărbați, acest artist al bikiniilor m-a scos din eroare. Sînt nenumărate tinere care își aleg vestimentația intimă inspirîndu-se din asemenea poze.

Succesul uriaș de care s-au bucurat în Japonia pozele cîtorva dintre gimnastele noastre fotografiate dezbrăcate, ține, cred, de același complex al lui Don Quijote. O campioană olimpică goală pușcă seamănă cu oricare dintre adolescentele care visează că într-o zi ar putea avea și ele același succes și le dă curaj sau măcar speranțe băieților timizi. Bătrînii diriguitori de federații, care au vrut să le ia acestor fete medaliile

cu siguranță însă că n-au văzut în pozele lor decît un atentat la respectabilitatea gimnasticii. În schimb dacă un fotbalist sare la bătaie pe teren, în văzul a milioane de oameni – producînd un model de comportament infracțional – asta se iartă. L-au lăsat nervii pe bietul băiat! Dar pe oricare dintre admiratorii lui l-ar înhăța poliția, dacă l-ar lăsa nervii la fel, la serviciu. Pe terenul de fotbal sînt îngăduite flagrante infracțiuni de drept comun. Încît ieșiți în transă de la meci, băieții de la galerie sar și ei cu pumnul, pe stradă. Se descarcă. Unul dintre acești băieți autohtoni s-a descărcat în București, luîndu-l la pumni pe un adolescent care îi stătea în drum. I-a rupt splina. Adolescentul a ajuns la Spitalul Bagdasar. Nu s-a aflat cine l-a bătut. Poliția din București nu investighează asemenea cazuri. Nici pentru presa de sport sau cu pagini de sport nu contează asemenea infracțiuni. Problema noastră e divorțul lui Mutu, de parcă cheltuielile de judecată ar urma să fie plătite de contribuabilul român. Ardem de curiozitate să aflăm dedesubturile acestui divorț care nu ne costă nimic, dar trecem la pierderi planificate cheltuielile pentru salvarea de la moarte a unui adolescent bătut bestial de un huligan bucureștean.

Mă număr printre plătitorii de impozite care vor să umble în București, în zilele cu meciuri, fără ca orașul să fie în stare de asediu. Cînd voi plăti impozit și pentru divorțurile fotbalistilor, o să fiu ceva mai atent și la divorțuri de tip Mutu. Pînă atunci bag de seamă că fotbalistii de la Rapid sînt invitați la Cotroceni pentru că au cîștigat un campionat submediocru, iar dinamoviștii la Palatul Victoria, fiindcă s-au ales cu o cupă chinuită. Aș fi preferat ca la Cotroceni să fi fost invitat medicul care l-a salvat de la moarte pe adolescentul bătut de un huligan neidentificat. Asta se putea întîmpla la fel de bine și la Palatul Victoria, dar nu pică bine pe foamea de voturi virtuale care îi face pe oamenii Puterii să fie mai apropiați de cei care bat la splină decît de cei care sînt bătuți. ■

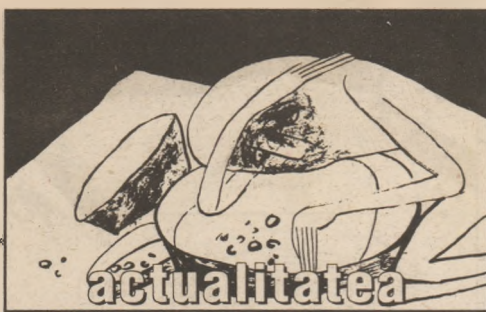
PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

tel.: 210 89 08, 210 89 28

sales@prior.ro

Metodă Interactivă de Învățare a limbilor străine
TELL ME MORE versiunea 5.0
(căști, microfon, manual de utilizare),
preț pachet 3 nivele: 2 100 000 lei +TVA

Compromisuri

ÎN *DILEMA* nr. 529, scepticism aproape generalizat cu privire la putința (iață chiar tema numărului) unei *Solidarități intelectuale*. Desigur, atitudinea nu e o surpriză. Puțini dintre noi cred cu adevărat ca intelectualii sînt, pot fi, solidari. Motto-ul din Camus așezat în josul copertei spune destul. Interesantă remarcă dlui D. C. Mihailescu despre frecvența cu care, în dedicațiile de dinainte de 1989, apărea sintagma: *cu solidaritate intelectuală*. S-ar spune că, atunci cînd n-au un dușman major comun, intelectualii uită să fie solidari. Toate bune și frumoase, doar că unii dintre cei care se plîng azi de lipsa solidarității cu pricina uită să amintească și cazurile în care ei (sau alții) au beneficiat (toți!) de solidaritate. Dl Stelian Tănase, care ia apărarea unui cunoscut disident român, uită nu doar că disidentul și-a pierdut dreptul la solidaritate prin el însuși și, bătîndu-și joc de toți cei care l-au sprijinit, dar și că Stelian Tănase însuși, cînd i s-a suprimat o emisiune t.v., a beneficiat de un cald cuvînt de susținere chiar în ... *România literară*. Ar fi trist să profităm de o temă realmente preocupantă din pricini demagogice. ● Extrem de atractivă și de spirituală mărturisirea, în același context, a dlui Alex Leo Șerban despre cum și-a pierdut simpatia dlui H.R. Patapievici. Scilicitoarea replică a dlui Alex Leo Șerban face cit o analiză riguros științifică a temei numărului 529 din *Dilema*. ● În *MOZAICUL* craiovean nr. 3-4 din 2003 (numere duble = dificultăți) dl Adrian Marino o ia încă o dată de la capăt cu problemele cenzurii în România (vorba vine: mai exact, pe teritoriul actualei României), referindu-se la epoca lui ... Mihail Viteazul și la aceea a *Învățăturilor* lui Neagoe Basarab. Așteptăm urmarea. ● În paginile aceleiași reviste, dl Aurelian Zissu reia (tema numărului fiind chiar *compromisul*) cazul Caracul. Din păcate, abundența informației și coroborarea multor opinii nu clarifică lucrurile. Dl. Zissu vrea cu orice chip să-l scoată pe poet basma curată. Se pare că poetul se lasă destul de greu. ● Dl L.I. Stoiciu, răspunzînd la ancheta pe tema compromisurilor, afirmă că „G. Călinescu are parte de o mistificarea” în *România literară*, care republică un text compromițător, „în speranța reabilitării inutile a lui C. Noica” etc. Talmeș-balmeș din care nu se înțelege nimic. Ar fi bine ca dl Stoiciu să aibă dreptate în convorbirea

dintre G. Călinescu și Gh. Gheorghiu-Dej să fie o invenție. Din păcate, nu e. Cit despre C. Noica, nu prea e clar ce caută în acest context. ● În *ADEVĂRUL* din 4 iunie, o listă cu greșeli de exprimare ale unor crainici și moderatori t.v. Se precizează că ele au fost descoperite de CNA, în urma unei monitorizări realizate exact acum un an. Noutatea constă în intenția CNA de a publica regulat, pe un site special, astfel de încălcări ale normelor de exprimare de către vedetele t.v. Unele sînt foarte comice: „Cum se spune *te iubesc* în limba în care ai copilărit?”, întreabă de exemplu Mircea Radu. „Ați intrat într-un con de tăcere”, constată Adriana Bahmuțeanu. Cit despre banale dezacorduri sau acorduri după înțeles, la ce bun să le mai reproducem? Dacă pînă și Vartam Arachelian și Andreea Escaléle comit... ● În *CONVORBIRI LITERARE* nr. 5, dl Mircea Platon îi servește, pe un ton care nu merită nici o calificare, dlui Nicolae Manolescu o lecție de teologie ortodoxă, acuzîndu-l de „voltairianism”, de „neoprotestantism”, de „bonjurism”, de „utecism”, de „deism” și de alte *isme*. Motivul? Editorialul care comenta minunea lacrimilor de mir de pe o icoană. Îndefinitiv, editorialul pune problema din unghi strict educativ: cum poate biserica să joace un atare rol în chip eficient. Cum dl Platon crede că ea și-l joacă întreținînd obscurantismul împotriva evidenței științifice, sub cuvînt că *minunea* face parte din sistemul

de valori al bisericii, n-avem altceva mai bun de făcut decît să-l lăsăm pe colaboratorul revistei ieșene în plata Domnului. ● Un vehement articol despre „mitul” lui M. Preda scrie dl Alexandru George în *Ramuri* nr. 5. Nimic de zis: dl George nu gustă proza autorului *Moromeților*. Și nu Cronicarul unei reviste care-l publică pe dl George Geacăr se va găsi să protesteze. Dar el își permite să semnaleze turnura pur sociologică a considerațiilor din articolul cu pricina. Dl George pare în eclipsă totală a percepției literare.

Războiul procurorilor

ÎNTR-UN editorial din *ADEVĂRUL*, Gabriela Ștefan e de părere că anticorupția în România a ajuns ciuca bății de joc. Argumentele editorialistei? Judecătoria din Tîrgu Mureș au făcut front comun cu judecătoria Andreea Ciucă, arestată de Parchetul Național Anticorupție în urma unui flagrant de luare de mită. Judecătoria, afirmă editorialista, au sărit în apărarea colegei lor, susținînd că aceasta a fost victima unei înscenări, deși luarea de mită nu poate fi înscenată. Magistratii, în general, nu se grăbesc să-și declare averile, mai remarcă Gabriela Ștefan. După cum nici cei care au conceput și votat legea cu pricina nu par s-o ia în serios, transformînd-o „într-un veritabil circ”, iar unii ajungînd chiar să scrie „tot felul de măs-

cări” în formularele declarațiilor. Revenind la cazul arestării judecătoarei Ciucă, *ZIUA* titreză, mai exact subtitreză: Colegii judecătoarei arestate susțin în continuare ipoteza unei răzburări. Ei invocă amenințările pe care magistratul le-ar fi primit de la anumiți demnitari, anterior arestării. Avocatul Vasile Gherea arată că Parchetul a pus pe tavă presei informații pe care refuză să le prezinte apărării. *EVENTIMENTUL ZILEI* alege o pistă și mai spectaculoasă, întrebîndu-se: „Judecătoria Ciucă, denunțată de amant?” Cum, necum, arestată de PNA, judecătoria a fost pusă în libertate de Curtea Supremă de Justiție, iar cazul intră într-o ceață din care indiferent cum ar sta lucrurile magistrații oricum pică prost, fie că e vorba de procurorii de la PNA, fie că de judecătoria de la CSJ. ● Săptămînalul *ACADEMIA CAȚAVENCU* a lansat de curînd știrea că între istoricul Adrian Cioroianu și realizatoarea t.v. Andreea Marin ar exista o relație amoroasă. Istoricul a dezmințit știrea, refuzînd să facă vreun comentariu, pentru a nu cădea în capcana unor întrebări de tip „Dar ce părere aveți despre...?” Firesc ar fi fost ca după această dezmințire subiectul să fie considerat închis. *NAȚIONAL* reia însă cazul sub titlul stupefiant „Ce-ar fi dacă Andreea și Adrian...”. Ba chiar autoarea articolului, Maria Timuc, scrie că n-o interesează autenticitatea informației. Adică Adrian Cioroianu poate să dea cîte

dezmințiri pofteste, fiindcă pe jurnalistă o interesează „ce-ar fi dacă această relație ar fi adevărată”. Drept care publică un articol despre cum ar putea fi relația amoroasă dintre istoric și realizatoarea t.v. Scris cu toată simpatia față de cei doi, articolul din *NAȚIONAL* seamănă cu o invitație adresată protagoniștilor de a urma litera scenariului. Pînă nu demult ziaristul român își consuma imaginația construind scenarii despre posibile alianțe și fuziuni politice. Național patentează scenariul posibilelor relații amoroase între V.I.P.-uri pornind de la principiul de tip Caracul: nu contează dacă o știre nu e adevărată. O facem noi să devină! ● Probabil că pentru cei mai mulți dintre dvs numele de Costi Ioniță nu înseamnă nimic. Cu ajutorul a trei cotidiane centrale aflăm cine e Costi Ioniță. Un cîntăreț de manele cercetat de poliție după ce a comis un accident de automobil și a fugit de la locul faptei. Manelistul s-a văzut pe pagina întâi în *Evenimentul zilei*, *Național* și *Cotidianul*. I-am regăsit numele și poza și în *Adevărul*, *Jurnalul național* și *Curierul național*, la loc de cinste, în paginile de știri sau de fapte diverse. Și chiar dacă manelistul nu s-o fi aflat în topul celor mai cunoscuți interpreți ai genului, pînă la producerea accidentului, cu siguranță că a devenit după aceea. Să sperăm că asta nu le dă idei și alțora.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin cec la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundația „România literară”, București, Of. poștal 33, C.P. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR) deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Sucursala Aviației, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.